

URZĄD STATYSTYCZNY W OLSZTYNIE

RAPORT Z WYNIKÓW W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

PRZEWODNICZĄCY

Janusz Pappelbon – Zastępca Dyrektora Urzędu Statystycznego

CZŁONKOWIE

Monika Borawska, Jacek Grzelak,
Elżbieta Lorek, Eliza Panfilow

SEKRETARZ

Agnieszka Wobolewicz

REDAKCJA MERYTORYCZNA
I SKŁAD KOMPUTEROWY
Warmińsko-Mazurski Ośrodek
Badań Regionalnych
Urzędu Statystycznego w Olsztynie

Projekt okładki

Lidia Motrenko-Makuch

**Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego
prosimy o podanie źródła**

Publikacja dostępna w Internecie:
www.stat.gov.pl/olsz

ISBN-978-83-63285-06-7

Druk: Wydział Poligraficzny Urzędu Statystycznego w Olsztynie
10-959 Olsztyn, ul. Kościuszki 78/82

Zakład Wydawnictw Statystycznych (okładka)
00-925 Warszawa, al. Niepodległości 208

Nakład 70 egz. Cena 25,00 zł

PRZEDMOWA

Przekazuję Państwu pierwszą publikację zawierającą wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.

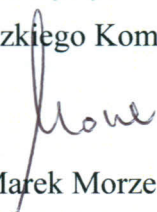
Opracowanie składa się z części metodologicznej, analitycznej oraz tablic, które zostały załączone do książki na płycie CD. Część metodologiczna zawiera informacje o metodach i technikach pozyskiwania danych w NSP 2011. W części analitycznej zaprezentowano informacje o liczbie i strukturze ludności, poziomie wykształcenia, niepełnosprawności oraz źródłach utrzymania. Przedstawiono również dane dotyczące aktywności ekonomicznej ludności, migracji, struktury narodowo-etnicznej oraz zasobów mieszkaniowych w województwie warmińsko-mazurskim. Zamieszczenie w publikacji niektórych danych z NSP 2002 umożliwia obserwowanie zmian, jakie dokonały się w latach 2002–2011.

Uzupełnieniem części analitycznej są mapy i wykresy ilustrujące zjawiska zachodzące w sferze społecznej w województwie. Dane zamieszczone w aneksie tabelarycznym dostarczają szczegółowych informacji ze spisu, umożliwiając jednocześnie dokonywanie analiz i porównań na poziomie powiatów.

Wyrażam nadzieję, że niniejsze opracowanie będzie stanowić bogate źródło informacji dla wszystkich zainteresowanych problematyką rozwoju regionu. Publikacja jest również dostępna w Internecie w wersji elektronicznej.

Jednocześnie składam podziękowania wszystkim, którzy przyczynili się do sprawnego zorganizowania i przeprowadzenia NSP 2011 na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

Dyrektor Urzędu Statystycznego w Olsztynie
Zastępca Wojewódzkiego Komisarza Spisowego

Marek Morze

Olsztyn, sierpień 2012 r.

SPIS TREŚCI	str.
Przedmowa	3
Rozdział I. UWAGI OGÓLNE	8
1. Podstawa prawna, termin i zakres spisu ludności i mieszkań 2011	8
2. Podstawowe cele spisu	9
3. Zakres tematyczny spisu	10
4. Organizacja spisu	11
5. Spis próbny	13
Rozdział II. METODOLOGIA SPISU LUDNOŚCI I MIESZKAŃ 2011	
1. Źródła danych	16
2. Prace przygotowawcze do spisu	16
3. Badanie pełne	18
4. Badanie reprezentacyjne	18
5. Spis osób w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz osób bezdomnych	24
6. Formularze wykorzystywane w spisie 2011	25
7. Spis kontrolny	26
8. Techniki pozyskiwania danych (metody CAxI) oraz zbiory danych wynikowych	26
9. Łączenie danych pozyskanych z różnych źródeł	28
10. Uogólnianie wyników badania reprezentacyjnego	32
Rozdział III. WAŻNIEJSZE DEFINICJE I POJĘCIA SPISOWE	33
Rozdział IV. UPOWSZECHNIANIE WYNIKÓW SPISU	46
Rozdział V. STAN I STRUKTURA DEMOGRAFICZNA LUDNOŚCI	48
1. Stan ludności	48
2. Ludność według płci i wieku	51
3. Ludność według stanu cywilnego	54
Rozdział VI. CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA LUDNOŚCI	59
1. Poziom wykształcenia	59
2. Osoby niepełnosprawne	63
3. Ludność według źródeł utrzymania	66
Rozdział VII. AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI	72
Rozdział VIII. ZASOBY MIGRACYJNE	82
1. Kraj urodzenia	82
2. Obywatelstwo	84
Rozdział IX. MIGRACJE ZAGRANICZNE NA POBYT CZASOWY	88
1. Imigranci przebywający w Polsce czasowo – wyniki wstępne	88
2. Emigranci z Polski przebywający czasowo za granicą – wyniki wstępne	89

Rozdział X. STRUKTURA NARODOWO-ETNICZNA LUDNOŚCI	91
1. Przynależność narodowo-etniczna ludności	91
2. Język używany w domu	92
Rozdział XI. ZASOBY MIESZKANIOWE	94
1. Stan i rozwój zasobów mieszkaniowych	94
2. Forma własności mieszkań	95
3. Wiek mieszkań i ich wyposażenie	96
MAPY I WYKRESY	
Ludność według płci i wieku w 2002 r.	50
Ludność według płci i wieku w 2011 r.	50
Zmiany liczby ludności według grup wieku w latach 2002–2011	51
Zmiany liczby ludności według powiatów w latach 2002–2011	51
Liczba osób przypadająca na 1 km ² według powiatów w 2011 r.	52
Liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn według powiatów w 2011 r.	52
Ludność według ekonomicznych grup wieku	53
Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym według powiatów w 2011 r.	53
Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego w 2011 r.	56
Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego, płci i wieku w 2011 r.	56
Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego w 2011 r.	57
Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego, płci i wieku w 2011 r.	57
Ludność z wykształceniem wyższym na 1 000 ludności według powiatów w 2002 r.	60
Ludność z wykształceniem wyższym na 1 000 ludności według powiatów w 2011 r.	60
Struktura wykształcenia ludności w wieku 13 lat i więcej w latach 2002 i 2011	61
Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, płci i wieku w 2011 r.	61
Struktura osób niepełnosprawnych według płci i kategorii niepełnosprawności w 2011 r.	64
Osoby niepełnosprawne według miejsca zamieszkania i kategorii niepełnosprawności w latach 2002 i 2011	64
Ludność według głównego źródła utrzymania według powiatów w 2011 r.	65
Ludność utrzymująca się z emerytur i rent według powiatów w 2011 r.	65
Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według wieku w 2011 r.	76
Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według wykształcenia w 2011 r.	76
Wskaźnik zatrudnienia według płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.	76
Stopa bezrobocia według płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.	76
Struktura bezrobotnych według okresu poszukiwania pracy i płci w 2011 r.	76
Struktura biernych zawodowo według wybranych przyczyn bierności i płci w 2011 r.	76
Wskaźnik zatrudnienia według powiatów w 2011 r.	77
Stopa bezrobocia według powiatów w 2011 r.	77
Struktura ludności urodzonej za granicą według kraju urodzenia w 2011 r.	82
Ludność urodzona za granicą Polski według powiatów w 2011 r.	82
Ludność urodzona w Polsce i za granicą według płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.	83
Udział poszczególnych grup wieku ludności urodzonej w Polsce i za granicą w 2011 r.	83
Ludność według obywatelstwa, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.	84
Udział poszczególnych grup wieku wśród cudzoziemców i ludności polskiej w 2011 r.	84

Struktura cudzoziemców według kraju obywatelstwa w 2011 r.	85
Udział cudzoziemców mieszkających w Polsce według województw w 2011 r.	85
Imigranci przebywający czasowo w województwie powyżej 3 miesięcy według obywatelstwa, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.	88
Imigranci przebywający w województwie czasowo powyżej 3 miesięcy według wybranych krajów poprzedniego zamieszkania i obywatelstwa w 2011 r.	88
Emigranci przebywający czasowo powyżej 3 miesięcy za granicą według wieku w 2011 r.	89
Struktura emigrantów przebywających czasowo powyżej 3 miesięcy za granicą według najczęściej wybieranych krajów przebywania w 2011 r.	89
Przyrost liczby mieszkań w 2011 r. w odniesieniu do 2002 r.	94
Struktura liczby mieszkań według roku wybudowania budynku w 2011 r.	94
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w latach 2002 i 2011	95
Przeciętna liczba izb w mieszkaniu w latach 2002 i 2011	95

TABLICE NA PŁYSCIE CD

1. Ludność faktycznie zamieszkała według płci, powiatów i gmin w 2011 r.
2. Ludność faktycznie zamieszkała według płci i wieku w 2011 r.
3. Ludność faktycznie zamieszkała według płci, grup wieku i powiatów w 2011 r.
4. Ludność faktycznie zamieszkała według ekonomicznych grup wieku i powiatów w 2011 r.
5. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego, płci i wieku w 2011 r.
6. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego, płci i powiatów w 2011 r.
7. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego, wieku i miejsca zamieszkania w 2011 r.
8. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego, płci i wieku w 2011 r.
9. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego, płci i powiatów w 2011 r.
10. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego, wieku i miejsca zamieszkania w 2011 r.
11. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, płci i wieku w 2011 r.
12. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, kontynuacji nauki i płci w 2011 r.
13. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i miejsca zamieszkania w 2011 r.
14. Ludność według głównego źródła utrzymania, grup wieku i płci w 2011 r.
15. Ludność według głównego źródła utrzymania i miejsca zamieszkania w 2011 r.
16. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według wieku w 2011 r.
17. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2011 r.
18. Pracujący według statusu zatrudnienia i wieku w 2011 r.
19. Bezrobotni według okresu poszukiwania pracy i wieku w 2011 r.
20. Bezrobotni według poziomu wykształcenia i wieku w 2011 r.
21. Bierni zawodowo według przyczyn bierności i wieku w 2011 r.
22. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według powiatów w 2011 r.
23. Ludność według płci i miejsca urodzenia w 2011 r.
24. Ludność według miejsca urodzenia, płci i grup wieku w 2011 r.
25. Ludność według miejsca urodzenia i rodzaju obywatelstwa w 2011 r.

SPIS TREŚCI

26. Ludność według płci i kraju urodzenia w 2011 r.
27. Ludność według miejsca urodzenia i powiatów w 2011 r.
28. Ludność według płci i obywatelstwa w 2011 r.
29. Ludność według płci i kraju obywatelstwa w 2011 r.
30. Ludność według obywatelstwa w 2011 r.
31. Ludność według obywatelstwa i grup wieku w 2011 r.
32. Ludność według obywatelstwa i powiatów w 2011 r.
33. Imigranci przebywający czasowo w województwie według płci i czasu przebywania w 2011 r.
34. Imigranci przebywający czasowo w województwie powyżej 3 miesięcy według płci i obywatelstwa w 2011 r.
35. Imigranci przebywający czasowo w województwie powyżej 3 miesięcy według płci, grup wieku i okresu przebywania w 2011 r.
36. Imigranci przebywający czasowo w województwie powyżej 3 miesięcy według obywatelstwa i przyczyny przybycia do Polski w 2011 r.
37. Emigranci przebywający czasowo powyżej 3 miesięcy za granicą według płci i grup wieku w 2011 r.
38. Emigranci przebywający czasowo powyżej 3 miesięcy za granicą według płci i kraju przebywania w 2011 r.
39. Emigranci przebywający czasowo powyżej 3 miesięcy za granicą według płci i przyczyny przebywania w 2011 r.
40. Struktura mieszkań według liczby izb w 2011 r.
41. Struktura mieszkań według powierzchni użytkowej w 2011 r.
42. Mieszkania według powiatów w 2011 r.
43. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne w 2011 r.
44. Mieszkania według rodzajów podmiotów będących ich właścicielami w 2011 r.
45. Mieszkania według okresu wybudowania w 2011 r.

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

- Kreska /-/ - zjawisko nie wystąpiło,
Znak „x” - wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe,
„W tym” - oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy,
Kropka (.) - oznacza zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych,
(0,0) - zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.

WAŻNIEJSZE SKRÓTY

- tys. = tysiąc
m² = metr kwadratowy
km² = kilometr kwadratowy

Rozdział I. UWAGI OGÓLNE

1. Podstawa prawna, termin i zakres spisu ludności i mieszkań 2011

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań w Polsce w 2011 roku był pierwszym spisem realizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i przeprowadzony został na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej **w okresie od 1 kwietnia do 30 czerwca 2011 r. według stanu w dniu 31 marca 2011 roku, o godz. 24⁰⁰**.

Ramy tematyki spisu ludności i mieszkań w 2011 roku, zakres, formę, tryb, granice obowiązków statystycznych i dobrowolności udziału w badaniach określiła Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2011 r. (Dz. U. z 26 marca 2010 r. Nr 47, poz. 277) wraz z aktami wykonawczymi do ustawy oraz Rozporządzenie (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 763/2008 z dnia 9 lipca 2008 r. w sprawie spisów powszechnych ludności i mieszkań (Dz. U. UE. L. z dnia 13.08.2008 r. Nr 218).

Spis ludności 2011 obejmował osoby stale zamieszkałe (zameldowane) na obszarze Polski bez względu na fakt, czy te osoby przebywały w kraju w czasie spisu czy też były za granicą oraz osoby przebywające czasowo. Spis był przeprowadzony w budynkach, mieszkaniach, obiektach zbiorowego zakwaterowania i innych zamieszkanach pomieszczeniach niebędących mieszkaniami.

W Polsce dotychczasowa praktyka spisowa opierała się na tradycyjnym sposobie przeprowadzania spisów, który polegał na angażowaniu rachmistrzów spisowych, odwiedzających wszystkie zamieszkane jednostki i zapisujących uzyskane bezpośrednio od respondentów informacje na formularzach spisowych, dostępnych w formie papierowej. Następnie dane z formularzy były rejestrowane oraz już w formie elektronicznej podlegały dalszemu opracowaniu. Taka organizacja spisu okazała się jednak bardzo kosztowna i pracochłonna. Z tego względu Polska zdecydowała się w spisie 2011 na odejście od tradycyjnej metody na rzecz metody mieszanej, polegającej na połączeniu danych z rejestrów i systemów informacyjnych z danymi pozyskiwanymi w bezpośrednich badaniach statystycznych.

Komisja Europejska przygotowując podstawy prawne przeprowadzania spisów na obszarze UE wzięła pod uwagę dynamiczny rozwój systemów administracyjnych i rozwiązań informatycznych wykorzystywanych przy wyborze metody spisu. W przepisach

Rozporządzenia PE i Rady Nr 763/2008 określone zostały szczegółowo źródła, które mogą być wykorzystywane dla pozyskania danych statystycznych dla potrzeb spisu.

W szczególności są to:

- 1) tradycyjne spisy powszechne,
- 2) spisy powszechne oparte na danych z rejestrów administracyjnych,
- 3) połączenie tradycyjnych spisów powszechnych z badaniami reprezentacyjnymi,
- 4) połączenie spisów powszechnych w oparciu o dane z rejestrów administracyjnych z badaniami reprezentacyjnymi,
- 5) połączenie spisów powszechnych w oparciu o dane z rejestrów administracyjnych z tradycyjnymi spisami powszechnymi,
- 6) połączenie spisów powszechnych w oparciu o dane z rejestrów administracyjnych z badaniami reprezentacyjnymi oraz tradycyjnymi spisami powszechnymi,
- 7) odpowiednie badania oparte na próbie rotacyjnej (tzw. „kroczące” spisy powszechne).

Rozporządzenie Nr 763/2008 jest pierwszym aktem prawnym na skalę międzynarodową, który traktuje równorzędnie różne rodzaje podejścia do przeprowadzania spisów ludności i mieszkań w krajach członkowskich UE.

2. Podstawowe cele spisu

Podstawowe cele Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 roku można sprecyzować następująco:

- 1) zaspokojenie potrzeb informacyjnych kraju, zwłaszcza zebranie informacji, których nie można uzyskać z innych źródeł;
- 2) dostarczenie informacji na poziomie jednostek podstawowego podziału administracyjnego kraju;
- 3) możliwie szeroka charakterystyka zmian, jakie zaszły w okresie 2002–2011 w podstawowych strukturach demograficzno-społecznych ludności, gospodarstw domowych i rodzin oraz zmian w wielkości i standardzie zasobów mieszkaniowych;
- 4) zebranie informacji niezbędnych do zabezpieczenia potrzeb międzynarodowych Unii Europejskiej oraz ONZ;
- 5) aktualizacja bazy do budowy operatów losowania do badań reprezentacyjnych prowadzonych poprzez obserwacje gospodarstw domowych.

3. Zakres tematyczny spisu

Przy ustalaniu zakresu przedmiotowego spisu ludności i mieszkań 2011 została przeprowadzona analiza wykorzystania wyników poprzedniego spisu oraz analiza nowych potrzeb informacyjnych. Brano również pod uwagę możliwości pozyskania tych informacji z innych źródeł, przede wszystkim z systemów informacyjnych administracji publicznej, a także konieczność zachowania w czasie pełnej porównywalności danych oraz zobowiązania międzynarodowe określone w rozporządzeniu Nr 763/2008.

W 2008 roku zostały przeprowadzone konsultacje społeczne, w których zbierano uwagi i zapotrzebowanie na dane spisowe od urzędów centralnych i terenowych, samorządów, ośrodków badawczych, organizacji narodowościowych i instytucji wyznaniowych.

W wyniku tych prac ustalono następujące tematy badawcze:

- 1) geograficzna charakterystyka ludności – miejsce przebywania, miejsce zamieszkania w okresie międzyspisowym i przyczyny jego zmiany;
- 2) demograficzna charakterystyka osób – płeć, wiek, stan cywilny (formalnoprawny i faktyczny), kraj urodzenia, w tym rodziców, obywatelstwo;
- 3) gospodarstwa domowe i rodziny – wielkość i skład gospodarstwa domowego i rodziny, rodziny biologiczne i zrekonstruowane, rodziny niepełne, pozycja osób w gospodarstwie domowym i rodzinie;
- 4) wykształcenie – poziom wykształcenia, kontynuacja nauki; rodzaj szkoły, dziedzina i kierunek kształcenia;
- 5) migracje wewnętrzne i zagraniczne, w tym badanie emigracji Polaków, emigracji zarobkowej, reemigracji oraz imigracji cudzoziemców do Polski;
- 6) dzietność kobiet;
- 7) narodowość i język;
- 8) wyznanie (przynależność do kościoła lub związku wyznaniowego);
- 9) niepełnosprawność prawna i biologiczna;
- 10) ekonomiczna charakterystyka osób, w tym:
 - a) bieżąca aktywność ekonomiczna – pracujący w pracy głównej i dodatkowej, bezrobotni, bierni zawodowo, charakterystyka zawodowa pracujących,
 - b) stała aktywność ekonomiczna dla pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych,
 - c) dojazdy do pracy;

- 11) główne i dodatkowe źródło utrzymania osób;
- 12) źródła utrzymania gospodarstwa domowego, samodzielność gospodarowania i zamieszkania.

Integralną częścią spisów ludności w polskiej praktyce są spisy mieszkań i budynków, w których są zlokalizowane mieszkania. Zebrane podczas spisu informacje umożliwiają wyzacowanie potrzeb mieszkaniowych, wynikających zarówno z fizycznego braku mieszkań, jak również z powodu konieczności wymiany istniejących zasobów lub zasobów nie nadających się do remontu.

Z zakresu tematyki mieszkaniowej ujęto w spisie następujące zagadnienia:

- 1) rodzaj zamieszkanym pomieszczeń;
- 2) charakterystyka mieszkań, w tym:
 - a) mieszkania zamieszkałe według rodzaju zajmowania mieszkania, własności mieszkania, wielkości mieszkania, w tym: liczba izb z wyszczególnieniem pokoi, pomieszczeń kuchennych i innych izb oraz powierzchnia użytkowa mieszkań, wyposażenia w instalacje sanitarno-techniczne, sposób ogrzewania mieszkania,
 - b) mieszkania niezamieszkałe dodatkowo charakteryzowane według przeznaczenia oraz przyczyny niezamieszkania;
- 3) charakterystyka budynków z zamieszkanymi lokalami mieszkalnymi, w tym: rodzaj budynku, forma własności budynku, liczba mieszkań w budynku, rok wybudowania;
- 4) informacje o tytule prawnym do zajmowanego mieszkania.

4. Organizacja spisu

Sprawna realizacja NSP 2011 wymagała decentralizacji zadań i kompetencji. W podejściu organizacyjno-planistycznym GUS podtrzymał dotychczasowe rozwiązania stosowane w poprzednich spisach ludności i mieszkań, modyfikując jedynie strukturę poprzez wprowadzenie nowych funkcji (funkcji lidera gminnego w gminnych biurach spisowych (GBS), dyspozytora wojewódzkiego w wojewódzkich biurach spisowych (WBS) oraz dyspozytora centralnego w Centralnym Biurze Spisowym (CBS). Powołane WBS i GBS pozwalały na przekazywanie zadań strukturom, pozostającym w bezpośredniej podległości, tym samym pomagały w zabezpieczeniu funkcjonowania stabilnej struktury aparatu spisowego.

Pracami związanymi z przygotowaniem, zorganizowaniem i przeprowadzeniem spisu NSP 2011 kierował:

- 1) Prezes Głównego Urzędu Statystycznego – całością prac, jako Generalny Komisarz Spisowy,
- 2) wojewoda – na terenie województwa, jako wojewódzki komisarz spisowy; zastępcą wojewódzkiego komisarza spisowego był dyrektor Urzędu Statystycznego,
- 3) wójt, burmistrz, prezydent miasta – na terenie gminy, jako gminny komisarz spisowy; zastępcą gminnego komisarza spisowego była osoba wyznaczona przez komisarza gminnego.

Narodowy spis powszechny ludności i mieszkań zrealizowany został jako przedsięwzięcie projektowe w ramach Projektu PSR 2010 i NSP 2011, którym zarządzał Dyrektor Centralnego Biura Spisowego, będąc jednocześnie Zastępcą Generalnego Komisarza Spisowego. Dyrektor CBS na okres gromadzenia danych spisowych powołał – w ramach Centralnego Biura Spisowego – Centrum Zarządzania Spisem (CZS), w którego strukturach znaleźli się dyspozytorzy centralni, koordynujący oraz monitorujący przebieg spisu NSP 2011 prowadzonego metodami CAPI, CATI oraz CAII.

Ponadto w ramach CBS funkcjonowały zespoły zadaniowe odpowiedzialne za realizację poszczególnych zadań merytorycznych i organizacyjnych.

Powołana została także Grupa robocza ds. metodologii NSP 2011, w której skład wchodził przedstawiciele wybranych departamentów GUS oraz urzędów statystycznych, odpowiedzialnych za poszczególne obszary statystyki ludności, mieszkań oraz rynku pracy.

Nowoczesne podejście do realizacji spisu wymagało przygotowania odpowiedniej struktury technologicznej do zarządzania i monitorowania przebiegu spisu. Głównym systemem wspierającym operacyjne zarządzanie spisem przez dyspozytorów była aplikacja Zarządzanie Kompletnością Spisu (ZKS) odpowiedzialna za zarządzanie i koordynację procesu gromadzenia danych spisowych z wykorzystaniem różnych kanałów pozyskiwania informacji (CAPI, CATI, CAII). Zakres funkcjonalności aplikacji ZKS obejmował:

- 1) automatyczną wymianę danych z systemami wspierającymi obsługę poszczególnych kanałów CAxI (CAPI, CATI, CAII) oraz Operacyjną Bazą Mikrodanych,
- 2) ręczne wyznaczanie metody spisu dla danej jednostki spisowej,
- 3) weryfikację i zatwierdzanie ankiet wypełnionych metodą samospisu internetowego,

- 4) monitorowanie i raportowanie przebiegu spisu, ze skalowaniem od poziomu pojedynczego obwodu do całego obszaru spisu.

Dyrektorzy urzędów statystycznych utworzyli w ramach Wojewódzkich Biur Spisowych (WBS) Wojewódzkie Centrum Zarządzania Spisem (WCZS) oraz Wojewódzkie Call Center (WCC). Kierownik WCZS był odpowiedzialny za terminowe przeprowadzenie spisu przez rachmistrzów spisowych na terenie województwa. Dyspozytorzy wojewódzcy monitorowali przebieg spisu realizowanego przez rachmistrzów spisowych. Ważną rolę w przebiegu, nadzorowaniu i wspieraniu prac ankierów w województwach odegrały WCC.

Praca ankierów statystycznych polegała na:

- 1) prowadzeniu spisu uzupełniającego metodą wywiadu telefonicznego, wspieranego formularzem elektronicznym,
- 2) prowadzeniu serwisu informacyjnego dla respondentów oraz rachmistrzów,
- 3) wsparciu serwisowym dla osób realizujących samospis,
- 4) umawianiu wizyt rachmistrzów u respondentów.

Lider gminny pełnił rolę pierwszej linii wsparcia dla rachmistrzów spisowych – rozwiązując na bieżąco problemy organizacyjne, metodologiczne oraz techniczne zgłaszane przez rachmistrzów spisowych. Z kolei wdrożenie systemów: Bazy Wiedzy oraz Systemu Zgłoszeń pozwoliło na sprawą komunikację i wymianę informacji pomiędzy uczestnikami spisu oraz na bieżące reagowanie na zgłoszenia i pytania z gminnych i wojewódzkich biur spisowych.

5. Spis próbny

Spis próbny przeprowadzony został w okresie od dnia 1 kwietnia do dnia 31 maja 2010 r., według stanu na dzień 31 marca 2010 r. o godz. 24⁰⁰.

Jednostki podziału terytorialnego, w których był realizowany spis próbny, zostały dobrane celowo, biorąc pod uwagę ich zróżnicowanie pod względem gęstości zaludnienia, występujących specyficznych cech terenu, ludności tam zamieszkałej i jej warunków mieszkaniowych. Na terenie wskazanych jednostek podziału terytorialnego zostały spisane wszystkie zamieszkane budynki i mieszkania oraz osoby według zasad przyjętych do spisu powszechnego. Sprawdzone zostały rozwiązania metodologiczne i organizacyjne planowane do zastosowania w spisie powszechnym. Ze szczególnym uwzględnieniem zbadane zostały poszczególne metody zbierania danych, w tym efektywność samospisu internetowego

i ankietowania telefonicznego. Równie ważne znaczenie miało przetestowanie aplikacji do formularza elektronicznego oraz sprawność pozyskiwania danych na przenośnych urządzeniach elektronicznych oraz kwestie techniczne związane z przesyłaniem wypełnionych formularzy elektronicznych do odpowiednich serwerów.

WAŻNIEJSZE POJĘCIA I SKRÓTY

Skrót (pojęcie)	Objaśnienie
Operacyjna Baza Mikrodanych (OBM)	Jeden z systemów wspierających proces spisowy, którego głównym zadaniem jest integracja danych pochodzących z różnych źródeł. Procesowi integracji towarzyszą m.in. etapy: czyszczenia danych, walidacji, deduplikacji oraz korekty. Finalnym produktem systemu jest tzw. Złoty Rekord, który jest głównym źródłem danych dla systemu ABM
Analityczna Baza Mikrodanych (ABM)	Baza danych, która przechowuje odpersonalizowane wartości zmiennych spisowych w ostatecznej wersji, zebrane podczas spisu, na której będą dokonywane wszelkie analizy statystyczne (opracowania tabelaryczne, agregaty, analizy przestrzenne) oraz udostępniane publicznie
CAII (<i>Computer Assisted Internet Interview</i>)	Pozyskiwanie informacji od respondentów poprzez samospis internetowy
CAPI (<i>Computer Assisted Personal Interview</i>)	Spis przeprowadzany przez rachmistrza przy pomocy formularza elektronicznego i terminali przenośnych (w spisie 2011 zastosowano urządzenia typu <i>handheld</i>)
CATI (<i>Computer Assisted Telephone Interviewing</i> lub <i>Computer Aided Telephone Interviewing</i>)	Pozyskiwanie informacji od respondentów za pośrednictwem łączy telefonicznych i przy wykorzystaniu specjalistycznego oprogramowania komputerowego
<i>Call Center</i>	Całość elementów sprzętowych, programowych służących do obsługi masowych kontaktów z klientami przy użyciu telefonu jako medium
Podsystem Metadanych	Repozytorium metadanych zawierające reguły biznesowe (metadane biznesowe), informacje o strukturach danych (metadane techniczne) i procesach zachodzących w hurtowni (metadane operacyjne)
Dane CAxI	Dane, które są wykorzystywane w procesach CAII, CATI, CAPI. Te dane są inicjalnie generowane przez OBM, następnie po uzupełnieniu w procesach, są ładowane do Operacyjnej Bazy Mikrodanych, stanowiąc dane źródłowe OBM
Systemy informacyjne administracji publicznej	Systemy zbierania, gromadzenia i przetwarzania informacji przez organy administracji rządowej oraz jednostek samorządu terytorialnego, inne instytucje rządowe, organy rejestrowe i Narodowy Bank Polski, prowadzone w oparciu o przepisy kompetencyjne lub inne akty prawne związane bezpośrednio z wykonywaniem przez nie zadań statutowych

Skrót (pojęcie)	Objaśnienie
Jednostka spisowa (jednostka badania)	Podmiot spisu. Pojedyncza osoba, gospodarstwo domowe, mieszkanie, budynek, dla których są gromadzone w OBM wartości zmiennych spisowych. Obiekt będący elementem zbiorowości (populacji) będącej przedmiotem badania statystycznego (tj. spisu), dla którego ustalane są wartości zmiennych spisowych
Jednostka losowania	Jednostka losowania jest ustalana na etapie wyboru schematu losowania próby do badania reprezentacyjnego. W badaniu reprezentacyjnym w NSP 2011 jednostką losowania było mieszkanie, wyodrębnione w budynku jednorodzinny lub wielorodzinny
Zmienna spisowa	Atrybut danych spisowych określający jedną cechę spisową jednostki badania. Wartości zmiennych spisowych w NSP 2011 zostały pozyskane od rachmistrzów w trakcie przeprowadzania badania przez rachmistrza spisowego lub zebrane poprzez wywiad telefoniczny z ankierem lub zgromadzone z rejestrów i systemów informacyjnych
Master Record	Struktura danych zawierająca spersonalizowane dane o jednostce spisowej wraz z zestawem wartości jej cech. W NSP 2011 dane zostały użyte do wygenerowania podpowiedzi do elektronicznych formularzy spisowych – na podstawie informacji dostępnych wyłącznie w rejestrach i systemach administracyjnych
Złoty Rekord (<i>Golden Record</i>)	Struktura danych zawierająca odpersonalizowane dane o jednostce spisowej wraz z zestawem wartości jej cech
GIS (<i>Geographic Information Systems</i>) – Systemy Informacji Przestrzennej	System informatyczny umożliwiający przeprowadzenie różnorodnych operacji z wykorzystaniem danych mapowych. W NSP 2011 urządzenia wyposażone w GPS wskazywały na ortofotomapie bieżącą pozycję rachmistrza oraz punkty adresowe, do których kierował się, aby dokonać spisu
Portal geostatystyczny (PGS)	Docelowa, informatyczna platforma przestrzennej prezentacji danych oraz wyników analiz geostatystycznych, dotyczących m.in. danych NSP 2011 gromadzonych w ABM
OLAP (<i>On-line Analytical Processing</i>)	Oprogramowanie wspierające podejmowanie decyzji, które pozwala użytkownikowi analizować szybko informacje zawarte w wielowymiarowych strukturach danych zawierających różne widoki i hierarchie. W Systemie ABM wykorzystywane jest oprogramowanie SAS OLAP Server

Rozdział II. METODOLOGIA SPISU LUDNOŚCI I MIESZKAŃ 2011

1. Źródła danych

Powszechny spis ludności i mieszkań 2011 został przeprowadzony metodą mieszaną, tj. poprzez pozyskiwanie danych ze źródeł administracyjnych (rejestrów i systemów informacyjnych) oraz zbieranie danych bezpośrednio od ludności w ramach badania reprezentacyjnego oraz tzw. badania pełnego. Oprócz tego przeprowadzone zostały dwa pełne badania, obejmujące osoby przebywające w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz osoby bezdomne. Zastosowane rozwiązania miały przede wszystkim zmniejszyć koszty spisu oraz obciążenie osób objętych spisem, przy zachowaniu wysokiej jakości wyników spisu.

W ustawie o NSP 2011 przyjęte zostało założenie jak najszerszego wykorzystania systemów informacyjnych administracji publicznej, jako źródeł danych do spisu, co w konsekwencji oznaczało, że informacje przewidziane do zebrania w trakcie spisu pobrane zostały przede wszystkim z dostępnych źródeł administracyjnych, a następnie wykorzystane do przygotowania i aktualizacji wykazu adresowo-mieszkaniowego, następnie do utworzenia operatu adresowo-mieszkaniowego do losowania próby do badania reprezentacyjnego oraz jako bezpośrednie źródło danych spisowych. Dane niewystępujące w systemach informacyjnych administracji publicznej lub niespełniające wymogów jakości danych statystycznych zebrano od osób objętych spisem. Jednak w tym przypadku przewidziano zastosowanie nowoczesnych technik gromadzenia danych w celu wyeliminowania formularzy papierowych.

2. Prace przygotowawcze do spisu

Ważnym obszarem prac przygotowawczych do NSP 2011 były działania związane z tworzeniem elektronicznego wykazu adresowo-mieszkaniowego na potrzeby spisu. Wykaz adresowo-mieszkaniowy przygotowany został w oparciu o rejestr TERYT (Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju) z wykorzystaniem danych pochodzących z innych źródeł, m.in. z państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego w zakresie lokalizacji przestrzennej budynków. W związku z połączeniem tych dwóch źródeł do identyfikatorów adresowych budynków z rejestru TERYT dołączone zostały współrzędne geodezyjne x,y (punkty adresowe). W zakresie informacji o osobach na potrzeby wykazu adresowo-

mieszkaniowego wykorzystane były gminne zbiory meldunkowe, które zostały połączone z systemem NOBC, tj. systemem identyfikacji adresowej ulic, nieruchomości, budynków i mieszkań stanowiącym część rejestru TERYT. Przygotowane w tym trybie zestawienie budynków, mieszkań i osób było weryfikowane przez urzędy gmin podczas aktualizacji przedspisowej. Na tym etapie została ustalona zbiorowość budynków, mieszkań i obiektów zbiorowego zakwaterowania podlegających spisaniu, poprawność ich adresów oraz przyporządkowanie osób do poszczególnych mieszkań i obiektów.

W trakcie obchodu przedspisowego rachmistrzowie dokonali weryfikacji wszystkich punktów adresowych, które znalazły się w obszarze przydzielonych obwodów, porównując je z pozycjami ujętymi w wykazie adresowo-mieszkaniowym do obchodu. Przedmiotem obchodu było zatwierdzenie lub modyfikacja punktów adresowych wyszczególnionych w wykazie, a także usunięcie nieistniejących punktów adresowych lub ewentualne dodanie nowych nieodnotowanych w wykazie, na których znalazły się budynki mieszkalne, budynki niemieszkalne z mieszkaniem lub budynki obiektów zbiorowego zakwaterowania, np. dom studencki. W odróżnieniu do poprzednich spisów ludności i mieszkań rachmistrzowie nie odwiedzali mieszkań w celu dokonania weryfikacji informacji dotyczących nazwiska i imienia głównego lokatora i liczby osób podlegających spisowi.

Rachmistrzowie korzystali z map cyfrowych, zainstalowanych na przenośnych urządzeniach elektronicznych typu handheld. Kartograficzna dokumentacja przedspisowa przygotowana została w formie elektronicznej i wykorzystywała narzędzia GIS (*Geographic Information Systems*). Na mapach cyfrowych zostały zaznaczone obwody spisowe z budynkami i punktami adresowymi. Mapa cyfrowa była sprzęgnięta z elektronicznym, opisanym wyżej wykazem adresowo-mieszkaniowym zawierającym adresy budynków, mieszkań i obiektów zbiorowego zakwaterowania przeznaczonych do spisania. Tak przygotowany moduł elektroniczny dokumentacji wyjściowej był dostępny na wszystkich poziomach zarządzania spisem. Aplikacja sygnalizowała na mapie aktualne położenie rachmistrza, a w przypadku stwierdzenia przez niego, że w terenie znajduje się nieujęty w operacie spisowym i nienaniesiony na mapie cyfrowej punkt adresowy, pod którym mieszkają ludzie, umożliwiała wprowadzenie tego punktu na mapę cyfrową za pomocą urządzenia GPS, zainstalowanego na przenośnym urządzeniu elektronicznym, oraz dopisanie do operatu brakującego mieszkania, czy innego obiektu.

3. Badanie pełne

Badanie zostało przeprowadzone w oparciu o pozyskane do celów statystycznych rejestry administracyjne i systemy informacyjne. Do przeprowadzenia NSP zgromadzono informacje m.in. z następujących systemów centralnych i rozproszonych: Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (zbioru PESEL), Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Narodowego Funduszu Zdrowia (Centralnego Wykazu Ubezpieczonych), urzędów gmin (gminnych zbiorów meldunkowych).

W wyniku szczegółowego przeanalizowania pozyskanych danych, połączono zebrane informacje tworząc wykaz podmiotowy do przeprowadzenia badania spisowego. Uzyskane tą metodą dane zostały również użyte do wygenerowania podpowiedzi do ankiet spisowych (na podstawie tzw. *Master Recordu*) i przyspieszenia w ten sposób zbierania informacji od respondentów. W dalszej kolejności metoda ta posłużyła do wygenerowania wyników NSP.

Podstawowym źródłem informacji na temat budynków i mieszkań w NSP 2011 była tzw. baza budynków. Została ona utworzona w wyniku połączenia danych pozyskanych w ramach NSP 2002, badań statystycznych min. dotyczących wydanych pozwoleń na budowę oraz budynkach mieszkalnych i mieszkaniach w budynkach niemieszkalnych oddanych do użytkowania oraz Elektronicznej Karty Budynku, za pomocą której każdy podmiot zarządzający lub administrujący budynkami przekazał informacje dotyczące wybranych cech i parametrów poszczególnych budynków wielomieszkaniowych.

Dodatkowym źródłem danych były informacje zebrane przez rachmistrzów w trakcie obchodu przedspisowego, które umożliwiły aktualizację bazy poprzez dopisanie budynków niefigurujących w bazie, usunięcie nieistniejących, czy zmianę ich rodzaju (np. z mieszkalnego na niemieszkalny).

Szerszy zakres danych – zarówno o osobach jak i mieszkaniach – został pozyskany w ramach badania reprezentacyjnego.

4. Badanie reprezentacyjne

Przeprowadzone w ramach NSP badanie reprezentacyjne, dostarczyło danych, które nie są gromadzone w rejestrach i systemach informacyjnych. Badanie zostało przeprowadzone

na próbie losowej ok. 20% mieszkań w skali kraju. Jednostką losowania było mieszkanie, a dokładniej jego adres.

Operat losowania mieszkań, który został utworzony w oparciu o rejestry i systemy informacyjne, został odpowiednio uporządkowany i podzielony na poszczególne warstwy. Najważniejsze cechy, jakie brano pod uwagę przy alokacji próby pomiędzy poszczególne jednostki podziału administracyjnego to:

- 1) liczba osób zameldowanych w mieszkaniu,
- 2) występowanie dużych skupisk mieszkaniowych w dużych miastach tzw. „blokowisk”,
- 3) występowanie osoby pracującej w mieszkaniu,
- 4) występowanie emeryta lub rencisty w przypadku braku pracującego,
- 5) występowanie bezrobotnego w mieszkaniu w przypadku braku ww. osób,
- 6) uwzględnienie mieszkań z użytkownikiem gospodarstwa rolnego.

Zasady tworzenia operatu losowania mieszkań

Etapy tworzenia operatu losowania mieszkań zawierały:

- 1) utworzenie zintegrowanego wykazu adresowo-mieszkaniowego w oparciu o Zestawienie adresowo-mieszkaniowe,
- 2) weryfikacja wykazu obchodem przedpisowym,
- 3) uzupełnienie wykazu dodatkowymi zmiennymi i utworzenie operatu losowania do badania reprezentacyjnego.

Dodatkowo do wykazu adresowo-mieszkaniowego w Operacyjnej Bazie Mikrodanych zostały wprowadzone informacje pochodzące z innych rejestrów i systemów informacyjnych lub baz statystycznych jak: zbiory Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (CRU, EiR oraz CRPS), Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS), Krajowej Ewidencji Podatników (KEP), Narodowego Funduszu Zdrowia (NFZ), Elektronicznego Krajowego Systemu Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności (EKSMoON), PESEL, spisu ludności i mieszkań 2002, bazy budynkowej oraz Wykazu bazowego do PSR 2010. Celem włączenia do wykazu dodatkowych informacji była poprawa jakości danych zgromadzonych w tym wykazie oraz zapewnienie informacji na potrzeby utworzenia operatu losowania. W trakcie weryfikacji danych w wykazie zostały ustalone kryteria (zmienne oraz ich wartości), które zostały wykorzystane do tworzenia bardziej jednorodnych grup (warstwowania) jednostek badania.

Przy tworzeniu operatu losowania pominięto:

- 1) obiekty zbiorowego zamieszkania niezawierające mieszkań,
- 2) obiekty zamknięte oraz mieszkania na terenie obiektów zamkniętych,
- 3) mieszkania w obiektach zbiorowego zakwaterowania stanowiących obiekty zamknięte,
- 4) pomieszczenia prowizoryczne,
- 5) mieszkania niezamieszkane, zniszczone na skutek klęsk żywiołowych w szczególności powodzi.

W konsekwencji do operatu weszły mieszkania zamieszkane, w których osoby były zameldowane lub przebywały bez meldunku oraz te mieszkania niezamieszkane, które były w trakcie remontu, zmiany lokatora lub nowo wybudowane. Budynki, które występowały pod jednym adresem były brane do losowania, jeżeli ich liczba nie przekroczyła dwóch. Operat losowania mieszkań został zaktualizowany w trakcie trwania obchodu przedspisowego, w wyniku którego do badania dołączono budynki jednomieszkaniowe, które nie znalazły się wcześniej w wykazie.

Zmienne uwzględnione w operacie losowania

Dla potrzeb badania reprezentacyjnego w wykazie dopisano do każdego mieszkania zestaw informacji zawarty w operacie losowania, spośród których wybrano ostateczne kryteria warstwowania:

- 1) symbol terytorialny,
- 2) położenie budynku/mieszkania na terenie objętym powodzią lub inną klęską żywiołową,
- 3) liczba mieszkań w budynku wielomieszkaniowym,
- 4) położenie mieszkania w budynku wielomieszkaniowym,
- 5) rok zakończenia budowy budynku,
- 6) liczba osób w mieszkaniu (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 i więcej) – po dodatkowych badaniach,
- 7) liczba osób zameldowanych na pobyt stały – po dodatkowych badaniach,
- 8) występowanie cudzoziemca w mieszkaniu,
- 9) występowanie osoby pracującej (posiadanie ubezpieczenia), emeryta lub rencisty w mieszkaniu oraz osoby bezrobotnej,
- 10) występowanie osoby niepełnosprawnej,
- 11) występowanie użytkownika gospodarstwa rolnego oraz powierzchni użytków rolnych,
- 12) położenie mieszkania w gminie o udziale społeczności mniejszościowej (narodowej lub etnicznej) co najmniej 10%.

Wartości zmiennych, jako kryteria warstwowania zostały zróżnicowane dla obszarów miejskich i wiejskich. Wybór zmiennych został ostatecznie ustalony w trakcie losowania próbnego.

Alokacja próby w poszczególnych powiatach¹

Podstawowym celem badania reprezentacyjnego realizowanego w ramach spisu 2011 jest uzyskanie informacji o sytuacji społeczno-demograficznej na poziomie powiatu. Konieczne było więc dokonanie podziału założonej 20 %-owej próby mieszkań dla Polski pomiędzy powiaty. Dokonano tego przy wykorzystaniu metody alokacji pierwiastkowej. Metoda ta stanowi kompromis pomiędzy alokacją proporcjonalną a alokacją zapewniającą jednakową precyzję dla subpopulacji. Przy założeniu, że zastosowano by proporcjonalne losowanie próby, w każdym powiecie próba stanowiłaby 20 % populacji. Ponieważ precyzja wyników tj. wielkość błędu losowego zależy od liczebności próby, uzyskano by w efekcie niedostateczną precyzję dla wielu małych powiatów. Z kolei, w metodzie alternatywnej uzyskujemy, w przybliżeniu, jednakową precyzję wyników dla wszystkich powiatów, ale za cenę istotnego „spłaszczenia” liczebności próby. W efekcie liczebność próby, a tym samym pracochłonność przy realizacji spisu byłaby mało zróżnicowana pomiędzy dużymi i małymi powiatami. Z tych powodów jako metodę rozdziału próby przyjęto alokację pierwiastkową, w której np. liczba mieszkań losowanych w p-tym powiecie jest proporcjonalna do pierwiastka kwadratowego z populacyjnej liczby mieszkań i wyrażona wzorem:

$$n_p = n^* * \frac{\sqrt{N_p}}{\sum_p \sqrt{N_p}}$$

gdzie:

n^* – założona liczebność próby dla Polski,

N_p – liczba mieszkań w p-tym powiecie.

Według powyższego wzoru obliczone zostały liczebności prób dla poszczególnych powiatów. Potraktowanie Warszawy, tak jak każdego innego powiatu, mogłoby w konsekwencji spowodować niemożność uzyskania w miarę precyzyjnych wyników dla poszczególnych dzielnic. Jako ostateczną próbę dla miasta Warszawy przyjęto wartość średnią z powyższych wartości, tj. 87 500 mieszkań. Wartość ta została odjęta od założonej liczebności próby dla Polski, tj. od 2 631 tys., po czym dokonano alokacji pierwiastkowej dla

¹ Materiał roboczy opracowany przez zespół matematyków pod kierunkiem Bronisława Lednickiego.

378 powiatów. Próby w najmniejszych powiatach tj. beskidzkim i sejneńskim wynoszą po ok. 3200 mieszkań (49% populacji), zaś największa próba (poza Warszawą) jest w m. Łodzi – 23 000 mieszkań, czyli 6,9% liczby mieszkań w tym mieście – powiecie.

W Warszawie, Łodzi, Krakowie, Wrocławiu i w Poznaniu podział próby pomiędzy poszczególne dzielnice i delegatury dokonany został również metodą pierwiastkową. Poza Warszawą, w pozostałych miastach, ze względu na małą liczbę delegatur (4 lub 5) nie zachodziła potrzeba zwiększania liczebności próby, tak jak w przypadku Warszawy. Ustalone dla poszczególnych delegatur w tych miastach liczebności prób zapewniają uzyskanie precyzji nie gorszej niż w najmniejszych powiatach.

Schemat losowania próby

W celu wylosowania, w każdym z powiatów, próby o ustalonej wcześniej liczebności zastosowany został schemat losowania jednostopniowego warstwowego. Jednostki losowania – mieszkania zostały przed losowaniem pogrupowane w warstwy w celu zwiększenia efektywności losowania. Zastosowano zróżnicowane podejście do warstwowania w zależności od typu powiatu i gminy.

W miastach – powiatach oraz w dzielnicach wymienionych wyżej 5 największych miast, a także w innych wyróżnionych większych miastach niebędących powiatami, w pierwszym etapie podział mieszkań na dwie kategorie:

- 1) mieszkania w „blokowiskach”,
- 2) pozostałe mieszkania.

Kryterium podziału na powyższe kategorie został, przypisany do każdego mieszkania, wskaźnik wyrażający liczbę mieszkań w budynku, w którym znajduje się dane mieszkanie. Do „blokowisk” zaliczone zostały mieszkania o wartości tego wskaźnika powyżej jego mediany. Następnie w każdej z powyższych grup mieszkania zostały powarstwowane ze względu na liczbę osób w mieszkaniu, po czym w ramach tak utworzonych kategorii nastąpił dalszy podział na 4 grupy ze względu na:

- 1) występowanie osoby pracującej w mieszkaniu,
- 2) występowanie emeryta lub rencisty w przypadku braku pracującego,
- 3) występowanie bezrobotnego w mieszkaniu w przypadku braku w/w osób,
- 4) mieszkania z innymi osobami.

Ponadto, w mieszkaniach poza „blokowskimi”, dodano kategorię: mieszkanie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego.

Warstwowanie według liczby osób zamieszkałych w danym mieszkaniu było istotnym czynnikiem mającym wpływ na precyzję wyników, zniwelowało bowiem negatywne efekty zróżnicowanej liczby osób zamieszkałych w mieszkaniach. Efektywność tego etapu warstwowania zależała od korelacji liczby osób w mieszkaniu zapisanej w operacie losowania ze stanem rzeczywistym. Warstwowanie ze względu na pozostałe zmienne miało z kolei pozytywny wpływ na wyniki spisu związane z aktywnością ekonomiczną.

W pozostałych powiatach w pierwszym etapie założono warstwowanie według gmin, przy czym gminy miejsko – wiejskie traktowane były, jako dwie oddzielne gminy.

W mniejszych miastach pominięty został etap podziału na mieszkania w tzw. blokowska i pozostałe mieszkania, a warstwowanie odbywało się analogicznie jak w dużych miastach poza blokowskimi.

W gminach wiejskich w pierwszym etapie mieszkania podzielone zostały na dwie kategorie:

- 1) mieszkania z użytkownikiem gospodarstwa rolnego,
- 2) pozostałe mieszkania.

W kategorii pierwszej wykonano warstwowanie wg liczby osób zamieszkałych w mieszkaniu, a następnie, w miarę możliwości, dalsze warstwowanie wg powierzchni gospodarstwa rolnego (dwie ewentualnie trzy grupy obszarowe w zależności od liczby mieszkań z użytkownikiem gospodarstwa w gminie). W przypadku drugiej kategorii mieszkań wykonano warstwowanie analogiczne jak w małych miastach.

Przedstawiona wyżej koncepcja warstwowania mogła prowadzić do utworzenia w niektórych powiatach bardzo rozdrobnionych warstw. W związku z tym program losujący przy tworzeniu warstw sprawdzał jednocześnie czy tworzone w powyższy sposób warstwy spełniały wymóg minimalnej liczby mieszkań. Warstwy zawierające zbyt mało mieszkań zostały łączone z sąsiednimi. Założono odwrotną niż przy tworzeniu, hierarchię kryteriów tzw. sklejanie warstw.

Po utworzeniu warstw ustalone zostały liczebności prób do wylosowania w poszczególnych warstwach. Przyjęto proporcjonalną alokację próby pomiędzy warstwy. Oznacza to m.in., że ustalona w wyniku alokacji pierwiastkowej frakcja losowania w danym

powiecie obowiązywała we wszystkich gminach tego powiatu i w warstwach utworzonych wewnątrz gmin.

Efektom tych działań było wylosowanie, spośród prawie 13,5 mln mieszkań, próby liczącej ponad 2,7 mln mieszkań. Utworzono prawie 70,5 tys. warstw, zaś wielkość próby w poszczególnych warstwach wahała się od niemal 6% do ponad 49%.

Zakres tematyczny badania reprezentacyjnego w NSP 2011 uwzględniał sześć dużych obszarów tematycznych:

- 1) ludność i jej charakterystyka demograficzno-społeczna,
- 2) aktywność ekonomiczna,
- 3) migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności,
- 4) narodowość i wyznanie,
- 5) gospodarstwa domowe i rodziny,
- 6) oraz budynki i mieszkania.

W ramach tych obszarów można wyróżnić 15 tematów badawczych (p. punkt 3 w rozdziale I). Badanie reprezentacyjne w NSP 2011 stanowi komplementarną całość do badania pełnego, przeprowadzanego w oparciu o rejestry i systemy informacyjne.

5. Spis osób w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz osób bezdomnych

W trakcie trwania spisu zebrano informacje o osobach przebywających powyżej 3 miesięcy w obiektach zbiorowego zakwaterowania, czyli w budynkach zajętych przez jeden odrębny zakład, świadczący usługi: opiekuńczo-wychowawcze, opiekuńczo-lecznicze, obiekty związane z pracą lub nauką (domy studenckie, internaty, hotele pracownicze), bądź inne, w którym to obiekcie zamieszkuje/przebywa zwykle większa liczba osób. Dane zostały pozyskane od właścicieli, administratorów lub zarządców obiektów przy wykorzystaniu specjalnej aplikacji internetowej. W szczególnych przypadkach informacje były pozyskiwane przy wsparciu pracowników wojewódzkich lub gminnych biur spisowych oraz rachmistrzów.

W dniach 15–16 kwietnia 2011 r. – przy współpracy z Pomorskim Forum na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności – przeprowadzono również badanie osób bezdomnych.

Osoby bezdomne spisywane były przez rachmistrza na aplikacji mobilnej, w miejscu ich przebywania wskazanym przez pracowników gminnych biur spisowych w porozumieniu z placówkami udzielającymi pomocy bezdomnym. Zostały spisane osoby, które wieczór i noc

w momencie spisu spędzały poza jakąkolwiek instytucją funkcjonującą całodobowo, w miejscach ich przebywania takich jak: dworce kolejowe i autobusowe oraz ich okolice, kanały i węzły ciepłownicze, ogródki działkowe, ulice, bunkry, lasy i parki, centra handlowe, parkingi, opuszczone samochody, przyczepy kempingowe, klatki schodowe, zsypy, piwnice, śmietniki, wagony i bocznice kolejowe, ogrzewalnie itp. Osoby bezdomne przebywające w obiektach zbiorowego zakwaterowania (schroniska, noclegownie i instytucje dla bezdomnych), zostały spisane przez administratorów tych obiektów.

6. Formularze wykorzystywane w spisie 2011

W spisie 2011 wykorzystywano dwa rodzaje formularzy, dostępnych wyłącznie w formie elektronicznej. Formularz długi, o szerokim zakresie tematycznym z dużą liczbą pytań (ponad 120 pytań), stosowany był w badaniu reprezentacyjnym, natomiast formularz krótki (16 pytań) znalazł zastosowanie w badaniu pełnym, przede wszystkim w celu aktualizacji danych pozyskiwanych do spisu z rejestrów i systemów informacyjnych. Formularze elektroniczne były dostępne w trybie on-line, a dodatkowo formularz krótki – także w trybie off-line. Formularze zostały przygotowane w wersji aplikacji na urządzenia przenośne typu handheld oraz w wersji aplikacji internetowej, która była wykorzystywana podczas samospisu. Elementem aplikacji elektronicznej były słowniki funkcjonujące przy pytaniach w poszczególnych obszarach tematycznych: edukacji, aktywności ekonomicznej, kraju obywatelstwa i urodzenia, migracji, przynależności narodowo-etnicznej, wyznania. Przy niektórych słownikach istniała możliwość swobodnego zapisu słownego. Dodatkowo w części adresowej formularzy elektronicznych podłączony był słownik TERYT.

Odrębne, uproszczone formularze elektroniczne były opracowane dla badania osób bezdomnych oraz osób w obiektach zbiorowego zakwaterowania.

W ramach spisu 2011 przeprowadzono także pełne badanie ludności w 86 gminach, wstępnie wytypowanych na podstawie wyników spisu 2002. Kryterium do wyróżnienia tych gmin był co najmniej 10% udział osób należących do mniejszości narodowej lub etnicznej w liczbie mieszkańców gminy w 2002 roku. Dla osób zamieszkałych lub przebywających w tych gminach w wylosowanych mieszkaniach wypełniany był formularz długi, zaś w pozostałych mieszkaniach – formularz krótki. Pytania o przynależność narodowo-etniczną oraz o język używany w kontaktach domowych zostały włączone do obu formularzy, m.in. także z tego powodu, że w żadnym z systemów administracyjnych nie występowała informacja o narodowości, możliwa do wykorzystania w spisie ludności. Dane z tego badania

mają duże znaczenie dla opracowania wyników spisu w obszarze narodowości i języka, zwłaszcza w zakresie ustalania tzw. gmin mniejszościowych.

7. Spis kontrolny

W dniach od 1 do 11 lipca 2011 r. przeprowadzony został spis kontrolny do NSP 2011. Celem spisu kontrolnego 2011 było sprawdzenie kompletności przeprowadzonego spisu, poprawności danych uzyskanych w spisie oraz zgodności tych danych ze stanem faktycznym.

Spośród 2 744 tys. mieszkań, które wcześniej zostały wylosowane do badania reprezentacyjnego wylosowano 80 tys. mieszkań. Spisem kontrolnym objęto mieszkania, w których respondenci dokonali samospisu przez internet, mieszkania zostały spisane bezpośrednio przez rachmistrzów spisowych lub spisane telefonicznie – przez ankieterów, jak i takie, w których spis nie został przeprowadzony (z różnych powodów).

Spis kontrolny został przeprowadzany przez ankieterów poprzez telefon (metodą CATI), co spowodowało, iż obejmował on wyłącznie te mieszkania, w których przynajmniej dla jednej osoby udało się ustalić numer telefonu, przy czym nie miało znaczenia czy był to telefon stacjonarny, czy komórkowy. Formularz do spisu kontrolnego zawierał 14 pytań. Zebrane na jego podstawie informacje powinny pozwolić na dokonanie oceny błędów nielosowych, a przede wszystkim oceny błędów pokrycia (in plus oraz in minus), popełnianych z powodu podwójnego spisywania osób, ewentualnego dopisywania fikcyjnych osób oraz opuszczania osób, a także do określenia błędów treści (wynikających z braków odpowiedzi lub błędów w odpowiedziach). Przyjęte założenia oraz dane pozyskane w spisie kontrolnym, powinny pozwolić na ocenę wpływu czynników zewnętrznych, tj. rachmistrzów, ankieterów czy samych respondentów, którzy dokonali samospisu — na jakość wyników spisu ludności i mieszkań 2011. Efekty takiej analizy będą prezentowane w kolejnych ogólnopolskich i regionalnych publikacjach tematycznych, natomiast szczegółowe zasady metodologiczne spisu kontrolnego zostaną przedstawione w publikacji poświęconej metodologii spisu ludności i mieszkań 2011.

8. Techniki pozyskiwania danych (metody CAxI) oraz zbiory danych wynikowych

Podstawowym sposobem gromadzenia danych w spisie 2011 była technika *CAII* – *Computer Assisted Internet Interview*. Od 1 kwietnia do 16 czerwca 2011 roku ok. 12% populacji kraju spisało się bez udziału rachmistrzów w drodze tzw. samospisu internetowego.

Ta forma zbierania danych polegała na udostępnieniu on-line formularzy elektronicznych, zawierających pytania spisowe. Formularze zawierały dane pozyskane z rejestrów i respondenci weryfikowali oraz uzupełniali je zgodnie ze stanem faktycznym w dniu 31 marca 2011 r.

W szczególnych przypadkach np. braku możliwości zalogowania się do systemu, respondenci mogli skorzystać z formularzy bez naniesionych danych i wypełnić je samodzielnie w całości w trybie off-line.

CAPI – Computer Assisted Personal Interview. Od 8 kwietnia do 30 czerwca 2011 roku rachmistrzowie spisowi przeprowadzili wywiady w terenie na podstawie przydzielonej puli adresów mieszkań, wylosowanych do badania reprezentacyjnego. Odpowiedzi respondentów były w trakcie wywiadu rejestrowane na przenośnych urządzeniach elektronicznych typu handheld.

CATI – Computer Assisted Telephone Interview. Ankieterzy statystyczni przeprowadzali spis telefonicznie, uzupełniając zebrane dane za pośrednictwem dedykowanej aplikacji elektronicznej.

Zbiory danych wynikowych

W wyniku zebrania informacji objętych spisem powstały zbiory danych wynikowych z wyodrębnionymi obiektami, powiązanych ze sobą wspólnym identyfikatorem:

- 1) budynki,
- 2) mieszkania,
- 3) osoby,
- 4) gospodarstwa domowe,
- 5) rodziny,
- 6) obiekty zbiorowego zakwaterowania,
- 7) bezdomni.

Zakres informacji dla powyższych obiektów został ujęty w tzw. złotym rekordzie (ZR), zawierającym zmienne informacyjne obejmujące zarówno dane ze spisu pełnego (czyli pozyskiwane z rejestrów i systemów administracyjnych), jak też z badania reprezentacyjnego. Zakres informacyjny złotego rekordu zawiera zmienne bezpośrednio pozyskane oraz wyprowadzone wtórnie.

Wyliczenie tych zmiennych odbywa się w środowisku Operacyjnej Bazy Mikrodanych (OBM) – systemie wspierającym proces spisowy. Jego głównym zadaniem jest integracja danych pochodzących z różnych źródeł. System ten wykorzystywany jest głównie na etapie: czyszczenia, walidacji, deduplikacji oraz korekty danych. W OBM następuje przekształcenie danych źródłowych na dane spisowe².

W kolejnych etapach przetwarzania danych złoty rekord przekazywany jest do środowiska Analitycznej Bazy Danych – bazy, w której są przechowywane odpersonalizowane dane spisowe w ostatecznej wersji. W ABM są wykonywane dalsze przekształcenia (głównie wyprowadzanie kolejnych zmiennych i obiektów pochodnych). Dodatkowo środowisko to posiada narzędzia dla prowadzenia analiz statystycznych oraz udostępniania wyników spisu.

Algorytmy wyprowadzania zmiennych zawartych w złotym rekordzie zawierają wskazanie najbardziej odpowiedniego źródła danej zmiennej oraz sposobu jej wyliczenia (tj. uwzględnienia zależności merytorycznych pomiędzy zmiennymi i kontroli logicznej).

9. Łączenie danych pozyskanych z różnych źródeł

Metody przetwarzania zbiorów danych administracyjnych w zbiory statystyczne

Dla potrzeb spisu informacje pozyskiwane z rejestrów zostały poddane odpowiednim mechanizmom i procedurom zarówno informatycznym, jak też merytorycznym. Głównym celem tych działań było przekształcenie zmiennych zawartych w rejestrach do postaci, która umożliwiałaby statystyczne przetwarzanie wartości zmiennych.

W ramach podejmowanych działań merytorycznych nad przygotowaniem rejestrów do wykorzystania w spisie zostały przygotowane m.in. następujące procedury:

- 1) normalizacji zmiennych, której celem było doprowadzenie do jednolitego zapisu tych samych zmiennych pochodzących z różnych rejestrów,
- 2) reguły kontroli i korekty, której celem było sprawdzenie poprawności oraz powiązań logicznych między zmiennymi w ramach jednego rejestru lub systemu informacyjnego,
- 3) synchronizacji – niektóre rejestry zawierały informacje o faktach/zdarzeniach dotyczących osób, które należało przetworzyć i przekształcić w informacje o osobie,

² Każde źródło informacyjne tj. rejestry, dane pozyskane z formularzy CAxI posiada swoje miejsce w Operacyjnej Bazie Mikrodanych, jako odrębna warstwa danych źródłowych. Integracja danych w bazie OBM polega na łączeniu warstw według identyfikatorów lub kluczowych atrybutów.

- 4) konwersji, która miała na celu doprowadzenie do ujednoczenia klasyfikacji danej zmiennej pochodzącej z różnych rejestrów niezależnie od oznaczenia jakie było stosowane w rejestrze,
- 5) procedury deduplikacji zmiennych z rejestrów administracyjnych.

Działaniem wspierającym był tzw. słownik zmiennych logicznych, który zawierał wystandaryzowane nazwy zmiennych ze wskazaniem źródła pochodzenia danej. W oparciu o tak przygotowane dane opracowywane były w dalszych etapach algorytmy wyliczania poszczególnych zmiennych złotego rekordu.

Procedury deduplikacji ankiet zebranych metodami CAxI

Ze względu na przyjęte rozwiązania w badaniu reprezentacyjnym i badaniu pełnym osoba mogła zostać spisana więcej niż jeden raz. Przyjęto przy tym założenie, że rozpatrywane ankiety są kompletne i zamknięte, co oznacza, że dla każdej ankiety osobowej uzyskano wszystkie informacje wynikające ze „ścieżek przejścia” w formularzu spisowym.

Procedury wyboru ankiety zostały przeprowadzone po etapie weryfikacji i ustaleniu kompletności osób w oparciu o informacje zawarte w wykazie adresowo-mieszkaniowym po spisie oraz po deduplikacji mieszkań. Proces ten polegał na wyborze zestawu „najlepszych” ankiet osobowych dla danego mieszkania tzw. „paczki osobowej” („paczka osobowa” rozumiana, jako zestaw ankiet osobowych powiązanych z danym mieszkaniem – spisanych w danym mieszkaniu). Po wybraniu odpowiednich ankiet na ich podstawie zbudowane zostały warstwy CAxI zawierające informacje pozyskane z formularzy spisowych na potrzeby wyliczania zmiennych wynikowych wyspecyfikowanych w złotym rekordzie.

Proces wyboru najlepszych ankiet dla warstw CAxI zakładał, że w zbiorze wejściowym, którym jest zbiór wszystkich ankiet w podsystemie CAxI, dostępnych było wiele ankiet mieszkaniowych dla jednego mieszkania oraz wiele ankiet osobowych dla tej samej osoby. W rezultacie wykonania procesu, na który składały się:

- 1) procedura wyboru ankiety mieszkaniowej,
- 2) procedura wyboru ankiety osobowej z badania reprezentacyjnego (a dokładniej wybór najlepszej „paczki osobowej” dla danego ID_MIESZKANIA),
- 3) procedura wyboru ankiety osobowej z badania pełnego,
- 4) procedura wyboru ankiety osobowej w przypadku występowania ankiety z badania pełnego i reprezentacyjnego,

w warstwach CAxI znalazła się jedna, najlepsza ankietą dla mieszkania i osoby.

Szczególne znaczenie miało opracowanie procedur wyznaczenia najlepszej ankiety z badania reprezentacyjnego. Procedury te obejmowały wykonanie algorytmów korekty oraz obliczenie wskaźników wymaganych na późniejszych etapach selekcji ankiet. Opracowane algorytmy wyliczały 13 wskaźników szczegółowych oraz 2 wskaźniki globalne, charakteryzujące cały rekord danych o osobach w warstwach CAxI ze spisu reprezentacyjnego.

Wskaźnik szczegółowy sprawdzał stan kompletności (niekompletność) danych dla każdego z 13 modułów w oparciu o zmienną lub zmienne zamykające (reprezentujące) dany moduł. Istota wskaźnika polegała na sprawdzeniu czy zmienna (zmienne) reprezentująca moduł posiadała w danym rekordzie wartość, zarówno przy założeniu, że powinna ją mieć według założonej ścieżki przejścia (czyli wartości innej zmiennej lub zmiennych implikujących posiadanie wartości przez daną zmienną), ale także wtedy gdy nie można było sprawdzić czy dana zmienna powinna mieć wartość (gdyż zmienne warunkujące ją mają braki danych).

Na podstawie wartości wskaźników szczegółowych wyliczone zostały dwa wskaźniki globalne, tj. liczba niekompletnych modułów oraz procent niekompletnych danych. Wartości wyliczonych wskaźników pozwoliły na wybór najbardziej wartościowej informacyjnie ankiety i przygotowanie zbioru unikalnych ankiet dla osoby i mieszkania.

Opracowywanie algorytmów wprowadzania zmiennych

Dane dotyczące osób i mieszkań pozyskane w spisie 2011 na etapie opracowywania wyników tworzą dwa podstawowe zakresy informacyjne:

- 1) z **badania pełnego**, obejmują dane odnoszące się do wszystkich mieszkańców kraju. Zakres informacji jest jednakże stosunkowo wąski pod względem tematycznym, co jest konsekwencją dostępności danych w systemach administracyjnych. Złoty rekord w części badania pełnego zawiera zmienne wyliczone na podstawie danych dostępnych w rejestrach i systemach informacyjnych oraz zweryfikowanych przez respondentów w samospisie internetowym (formularz krótki) i z badania reprezentacyjnego (formularz długi) – w części zakresowo wspólnej dla obu formularzy. Połączenie informacji z tych trzech źródeł pozwoliło przede wszystkim na ustalenie stanów i struktury ludności według płci i wieku;

2) z **badania reprezentacyjnego**, pozyskane dla 20% ludności, zawierają szeroki pod względem przedmiotowym zakres danych, które po uogólnieniu na całą populację pozwalają na szeroka charakterystykę demograficzno-społeczną i ekonomiczną ludności.

Pierwszy etap wyliczenia wartości zmiennych spisowych odbywa się w środowisku operacyjnym (OBM), gdzie wyprowadzane zostają zmienne tzw. pierwotne. Algorytm każdej zmiennej wskazuje źródło pochodzenia zmiennej oraz matematyczną regułę jej wyliczenia – bezpośrednie przeniesienie wartości z jednego lub z kilku źródeł lub „złożenie” wartości zmiennej z wartości kilku zmiennych.

Następny etap przetwarzania danych odbywa się w Analitycznej Bazie Mikrodanych (ABM), w której tworzone są i wyliczane kolejne zmienne, tzw. zmienne pochodne z poszczególnych obszarów tematycznych (wyliczane m.in. w oparciu o zmienne pierwotne) i obiekty pochodne takie jak gospodarstwa domowe i rodziny.

Wyliczanie tego typu zmiennych odbywa się w środowisku ABM ze względu na jego funkcjonalność umożliwiającą implementację bardziej skomplikowanych algorytmów. Algorytmy wyliczania zmiennych pochodnych polegają zarówno na tworzeniu agregatu zmiennej lub uzyskania ze złożenia z kilku zmiennych pierwotnych nowej zmiennej, jak również dokonania zakodowania poszczególnych typów gospodarstw domowych i rodzin, charakterystycznych ze względu na ich skład, np. gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi, emigrantami czy też osobami pracującymi, bezrobotnymi itp.

Zmienne pochodne pozwalają m.in. na łatwiejsze opracowywanie wyników, tworzenie tablic dla użytkowników oraz prowadzenie analiz.

Przyjęte założenia metodologiczne dla badania reprezentacyjnego pozwalały wybrać skrócony sposób spisania. Ta możliwość dotyczyła wyłącznie tych osób, które nie mieszkały pod danym adresem i nie zamierzały pod ten adres powrócić lub przypadków, gdy mieszkańcy nie byli w stanie odpowiedzieć na pytania z formularza spisowego odnoszące się do tych osób. W konsekwencji dla osób nieobecnych nie pozyskano odpowiedzi na większość pytań z formularza długiego. Jeżeli dana informacja była możliwa do pozyskania z rejestrów, to algorytmy wyliczania zmiennych taką informację uwzględniały. Pozostało jednak wiele braków danych, które w dalszych pracach analitycznych w miarę możliwości będą imputowane przy wykorzystaniu – mniej lub bardziej – zaawansowanych metod statystycznych.

10. Uogólnianie wyników badania reprezentacyjnego

Na etapie opracowania wyników badania reprezentacyjnego wyodrębnione zostały dwa etapy uogólniania (ważenia) wyników tego badania:

etap I – ważenie przy zastosowaniu skorygowanych wag „z frakcji”, będących odwrotnością frakcji losowania,

etap II – ważenie przy zastosowaniu skalibrowanych wag dla jednostek badania będących osobami.

Pierwotne wagi zostały wyznaczone jako odwrotność frakcji losowania dla 70,5 tys. warstw. Należy przypomnieć, że celem warstwowania było wyodrębnienie możliwie jednorodnych grup jednostek. W ramach każdej z warstw – wagi były identyczne. Pierwotne wagi z frakcji musiały zostać skorygowane z uwagi na 13,7% braki wypełnionych ankiet mieszkaniowych w badaniu reprezentacyjnym.

Wagi skorygowane, wyznaczone w I etapie są stosowane do uogólniania wyników spisu w zakresie mieszkań, gospodarstw domowych oraz rodzin. Natomiast dla budynków jednorodzinnych, w ramach których występują 1 lub 2 mieszkania, wyprowadzone zostały odrębne wagi.

Z uwagi na konieczność zintegrowania wyników badania reprezentacyjnego ze spisem pełnym (w zakresie podstawowych zmiennych dotyczących: płci, wieku oraz miejsca zamieszkania – poziom powiatu z wyodrębnieniem części miejskiej i wiejskiej) zaistniała potrzeba wyprowadzenia skalibrowanych wag dla poszczególnych osób.

Kalibracja jest metodą odpowiedniego doboru wag, tak aby zostały zrekompensowane straty informacji związane z występującymi brakami odpowiedzi. W NSP 2011 kalibracja miała na celu dostosowanie struktur płci i wieku pozyskanych w badaniu reprezentacyjnym do struktur ludności wg płci i wieku ustalonych w spisie pełnym, którego wyniki stanowiły populację referencyjną (odniesienia).

Kalibracja wag została wykonana przy wykorzystaniu programu CALMAR (*Calibration on Margins*) przez przedstawicieli środowiska naukowego Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu³.

³ Materiał roboczy: „Raport z opisem wyników z zakresu możliwości wykorzystania kalibracji na potrzeby korygowania wag w złotym rekordzie” pod kierunkiem prof. dr hab. Jana Paradyśa.

Rozdział III. WAŻNIEJSZE DEFINICJE I POJĘCIA SPISOWE

W raporcie zostały przedstawione definicje pojęć niezbędne do właściwej interpretacji wyników spisu.

Na podstawie wyników NSP'2011 zostały wyodrębnione trzy podstawowe kategorie ludności:

- 1) ludność stała (stale zamieszkała),
- 2) ludność faktycznie zamieszkała,
- 3) rezydenci (ludność rezydująca).

We wszystkich tablicach publikacji informacje dotyczą kategorii ludności faktycznie zamieszkałej – dalej określanej jako „ludność”.

Ludność stale zamieszkała (ludność stała)

Kategoria obejmuje osoby mieszkające stale (z reguły zameldowane na pobyt stały) bez względu na to czy w momencie krytycznym spisu były obecne czy nieobecne w miejscu zamieszkania.

Ludność faktycznie zamieszkała (ludność faktyczna)

Kategoria ta obejmuje następujące grupy osób:

1. mieszkające stale, które:

- a) były obecne w momencie spisu;
- b) były nieobecne w momencie spisu, ale ich nieobecność trwała krócej niż 3 miesiące;
- c) były nieobecne w momencie spisu przez okres dłuższy niż 3 miesiące, ale ich nieobecność wynikała z powodu:
 - przebywania w zakładzie karnym lub śledczym,
 - pobytu za granicą.

2. przebywające czasowo przez okres powyżej 3 miesięcy. Dotyczy to osób, które mieszkają na stałe w innym (są tam zameldowane na pobyt stały), natomiast w miejscu spisania przebywają czasowo z następujących powodów: nauka, praca, warunki rodzinne lub mieszkaniowe, leczenie lub rehabilitacja, przebywanie w domu opieki.

Jako czas okresowej nieobecności lub przebywania przyjęty został czas zamierzony.

Do kategorii ludności faktycznej nie są zaliczane osoby przybyłe z zagranicy na pobyt czasowy, tj. te, które nie posiadają stałego pobytu w Polsce (pozwolenia na osiedlenie się).

Ludność rezydująca (rezydenci)

Do rezydentów zalicza się:

- 1) stałych mieszkańców, z wyjątkiem osób przebywających poza miejscem zamieszkania przez okres co najmniej 12 miesięcy – bez względu na ich miejsce przebywania (w kraju czy za granicą – wyjątek stanowią polscy dyplomaci na placówkach oraz żołnierze stacjonujący na zagranicznych misjach wojskowych);
- 2) osoby mieszkające czasowo przez okres co najmniej 12 miesięcy, przybyłe z innego miejsca w kraju lub z zagranicy (cudzoziemcy bez stałego pobytu w Polsce).

Jako kryterium przemieszczania się ludności przy wyodrębnianiu kategorii rezydentów przyjmuje się: naukę, pracę, warunki rodzinne i mieszkaniowe, leczenie i rehabilitację, pobyt w domu opieki. Oznacza to, że osoby przebywające w zakładach karnych czy aresztach – bez względu na czas nieobecności – są zaliczane do rezydentów miejscowości, w których zamieszkiwali przed jej „przymusowym” opuszczeniem.

Wiek osób – określony liczbą lat ukończonych – ustalono poprzez porównanie pełnej daty urodzenia z dniem przeprowadzenia spisu tzw. dniem krytycznym spisu tj. 31 marca 2011.

Stan cywilny prawny osób – (zgodnie z rekomendacjami EKG/ONZ) definiuje się jako prawny status danej osoby w zakresie stanu małżeńskiego lub partnerskiego w myśl prawa lub obyczajów danego kraju (status de jure).

Dla każdej osoby w wieku 15 lat i więcej ustalono stan cywilny prawny według następujących kategorii:

- 1) kawaler, panna,
- 2) żonaty, zamężna,
- 3) wdowiec, wdowa,
- 4) rozwiedziony, rozwiedziona.

Stan cywilny faktyczny osób został określony wtórnie: na podstawie stanu cywilnego prawnego, **charakteru** związku, w jakim żyje dana osoba, tj. w oparciu o informacje dotyczące relacji z głową gospodarstwa domowego oraz wzajemnych powiązań między osobami spisanyymi.

Ustalono następujące kategorie faktycznego stanu cywilnego:

- 1) kawaler, panna;

- 2) żonaty, zamężna – w świetle prawa świeckiego lub kanonicznego i pozostający w faktycznym małżeństwie. Dla pełniejszej charakterystyki sytuacji rodzinnej osoby o statusie prawnym zamężna/żonaty podzielono na:
 - a) pozostające w związku małżeńskim – niezależnie od tego, czy współmałżonkowie zostali spisani razem czy też oddzielnie (np. nieobecność spowodowana była nauką, pracą, brakiem własnego mieszkania),
 - b) niepozostające w związku małżeńskim – osoby, które decyzją jednego lub obojga małżonków nie tworzyły wspólnoty małżeńskiej, ale rozpad związku nie został usankcjonowany decyzją sądu (tzn. osoby te nie miały sądowego orzeczenia rozwodu czy też separacji).
- 3) partner, partnerka. Partnerów wyodrębniano w ramach tego samego gospodarstwa domowego – bez względu na ich stan cywilny prawny;
- 4) wdowiec/wdowa;
- 5) rozwiedziony/rozwiedziona – orzeczeniem sądu;
- 6) separowany/separowana. Kategoria ta dotyczyła osób:
 - a) pozostających w separacji prawnej i nietworzących formalnych związków (partnerskich) z innymi osobami,
 - b) o stanie cywilnym prawnym żonaty/zamężna – niepozostających w związku małżeńskim i nietworzących formalnych związków (partnerskich) z innymi osobami.

Osoba niepełnosprawna – jest to taka osoba, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osobę, która takiego orzeczenie nie posiada, lecz odczuwa ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (zabawa, nauka, praca, samoobsługa).

Przez czynności zwykłe (podstawowe) dla danego wieku należy rozumieć:

- 1) dla niemowląt – prawidłową reakcją na bodźce zewnętrzne (płacz, uśmiech, właściwe gesty i odruchy),
- 2) dla dzieci w wieku przedszkolnym – zdolność brania udziału w grach i zabawach w grupie rówieśników,
- 3) dla dzieci w wieku szkolnym – uczęszczanie do szkoły oraz uczestnictwo we wszystkich rodzajach obowiązkowych zajęć,
- 4) dla osób w wieku aktywności zawodowej – pracę zawodową, naukę lub prowadzenie gospodarstwa domowego,

5) dla osób w wieku starszym – podstawową samoobsługę przy czynnościach higienicznych, zakupach, przyrządzaniu posiłków itp.

Źródła utrzymania – w spisie powszechnym ustalano główne i dodatkowe źródło utrzymania dla poszczególnych osób oraz odrębnie dla gospodarstw domowych. Informacje o źródłach dochodów, z których pochodziły środki na finansowanie konsumpcyjnych i innych życiowych potrzeb osób dotyczyły całego roku (12 miesięcy) poprzedzającego moment spisu. Ustalano je niezależnie od stanu aktywności ekonomicznej osób.

Ze względu na posiadane źródła utrzymania ludność można podzielić na dwie podstawowe kategorie: ludność posiadająca własne źródła utrzymania (w wieku 15 lat i więcej) i ludność utrzymywaną. Do ludności utrzymywanej zaliczono wszystkie osoby niezależnie od wieku nieposiadające własnych źródeł dochodów.

Główne źródło utrzymania osoby – jest to źródło przynoszące jej największy zarobek lub dochód. Jeżeli **osoba** miała w ciągu roku poprzedzającego spis tylko jedno źródło dochodów – było ono jednocześnie jej głównym, a zarazem wyłącznym źródłem utrzymania.

Za **dodatkowe źródło utrzymania** uważa się źródło najważniejsze spośród wszystkich pozostałych po wyodrębnieniu głównego źródła utrzymania, czyli przynoszące dochód drugi pod względem wysokości.

W spisie 2011 wyróżniono następujące grupy źródeł utrzymania:

- 1) dochody (zarobki) z pracy osobiście wykonywanej niezależnie od charakteru zatrudnienia,
- 2) inne dochody pochodzące z własności lub z wynajmu,
- 3) niezarobkowe źródło (w tym emerytury, renty, zasiłki),
- 4) pozostałe źródła osobno nie wymienione,
- 5) pozostawanie na utrzymaniu.

Kraj urodzenia – zgodnie z międzynarodowymi zaleceniami należało podać biorąc pod uwagę granice państw aktualne w momencie spisu, a nie w momencie urodzenia osoby, np. jeżeli osoba urodziła się w Wilnie, to – bez względu na rok jej urodzenia – jako kraj urodzenia należało wpisać Litwa. Rozstrzygnięcie takie zostało przyjęte w związku z koniecznością zabezpieczenia porównywalności, a przede wszystkim nie dublowania danych w skali międzynarodowej.

Obywatelstwo oznacza prawną więź pomiędzy osobą a państwem. Nie wskazuje ono na pochodzenie etniczne tej osoby i jest niezależne od jej narodowości. Osoba może mieć

jedno, dwa lub kilka obywatelstw. Możliwa jest również sytuacja, że osoba nie ma żadnego obywatelstwa. Osoba mająca obywatelstwo polskie i inne jest w Polsce traktowana zawsze jako obywatel polski – nie jest cudzoziemcem.

Cudzoziemcem jest każda osoba, która nie posiada polskiego obywatelstwa, bez względu na fakt posiadania lub nie obywatelstwa (obywatelstw) innych krajów. Cudzoziemcy, przybyli do Polski na pobyt stały, są traktowani jako osoby mieszkające stale, pozostali zaś, w zależności od czasu faktycznego pobytu w naszym kraju:

- 1) jako przebywający czasowo (imigranci krótkookresowi) – w przypadku przebywania przez okres poniżej 1 roku,
- 2) jako rezydenci (imigranci długookresowi) – w przypadku przebywania przez okres co najmniej 12 miesięcy.

Bezpaństwowiec to osoba nieposiadająca obywatelstwa żadnego kraju (bezpaństwowcy są zaliczani do cudzoziemców).

Migracje zagraniczne to wyjazdy z kraju stałego zamieszkania (emigracja) lub przyjazdy do kraju (imigracja) w celu zamieszkania na stałe lub na pobyt czasowy.

W zaleceniach ONZ migracje zagraniczne są zdefiniowane jako fakt zmiany kraju głównego miejsca zamieszkania, przy czym główne miejsce zamieszkania oznacza miejsce, w którym osoba spędza większość czasu podczas pewnego okresu; długość tego okresu może wynosić – w zależności od przyjętych uregulowań prawnych w poszczególnych krajach – 3 miesiące, 6 miesięcy, najczęściej co najmniej 12 miesięcy.

Przyjmując za kryterium obserwacji długość pobytu (nieobecności) migracje dzieli się na:

- 1) **krótkookresowe** – pobyt czasowy trwający od 3 do 12 miesięcy,
- 2) **długookresowe** – pobyt czasowy trwający co najmniej 12 miesięcy oraz zamieszkanie na stałe – bez względu na okres zamieszkiwania.

Osoba migrująca (migrant) to osoba, która zmienia swoje miejsce zamieszkania.

Emigrant to osoba przemieszczająca się z kraju za granicę na pobyt stały lub czasowy.

Imigrant to osoba przybyła z zagranicy do kraju na pobyt stały lub czasowy.

Narodowość – przynależność narodowa lub etniczna – jest deklaratywną, opartą na subiektywnym odczuciu, indywidualną cechą każdego człowieka, wyrażającą jego związek

emocjonalny, kulturowy lub wynikający z pochodzenia rodziców, z określonym narodem lub wspólnotą etniczną. W spisie ludności w 2011 r. po raz pierwszy w historii polskich spisów powszechnych umożliwiono mieszkańcom Polski wyrażanie złożonych tożsamości narodowo-etnicznych, poprzez zadanie osobom spisywanym dwóch pytań o przynależność narodowo-etniczną.

Poziom wykształcenia jest to najwyższy ukończony cykl kształcenia w szkole lub szkolenia w innym trybie i formie, uznany zgodnie z obowiązującym systemem szkolnictwa. Podstawą zaliczenia wykształcenia do określonego poziomu było uzyskanie świadectwo (dyplom) ukończenia odpowiedniej szkoły: dziennej, wieczorowej, zaocznej czy eksternistycznej. W porównaniu do NSP 2002 klasyfikacja poziomów wykształcenia została poszerzona o informacje o absolwentach posiadających dyplom ukończenia kolegium (na poziomie szkoły policealnej) oraz o absolwentach szkół gimnazjalnych. Informacje o poziomie wykształcenia pozyskiwano dla wszystkich osób w wieku 13 lat i więcej.

Grupowanie poziomów wykształcenia

- 1) wykształcenie wyższe:
 - a) ze stopniem naukowym co najmniej doktora,
 - b) z tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym,
 - c) z tytułem inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty.
- 2) policealne:
 - a) dyplom ukończenia kolegium (na poziomie szkoły policealnej),
 - b) z maturą (pomaturalne),
 - c) bez matury.
- 3) średnie:
 - a) zawodowe z maturą,
 - b) zawodowe bez matury,
 - c) ogólnokształcące z maturą,
 - d) ogólnokształcące bez matury.
- 4) zasadnicze zawodowe
- 5) gimnazjalne
- 6) podstawowe ukończone
- 7) podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego

Bezdomny to osoba, która z różnych przyczyn – ekonomicznych, rodzinnych lub administracyjnych – deklaruje brak stałego miejsca zamieszkania. Do osób bezdomnych nie należy zaliczać takich, które są pozbawione dachu nad głową z powodu wypadków losowych (kataklizmów, powodzi, pożarów itp.).

Aktywność ekonomiczna ludności – W spisie zastosowano definicje aktywności ekonomicznej ludności zalecane przez Europejską Komisję Gospodarczą ONZ i Urząd Statystyczny Unii Europejskiej (Eurostat). Zgodnie z tymi zaleceniami przedmiotem badania był fakt wykonywania pracy, czyli wykonywanie, posiadanie bądź poszukiwanie pracy, a nie formalna sytuacja zawodowa osób badanych w okresie badanego tygodnia – tj. od 25.03 do 31.03.2011 r. Przyjęta kolejność wyodrębniania poszczególnych kategorii ludności w wieku 15 lat i więcej gwarantuje zaklasyfikowanie każdej osoby tylko do jednej z trzech kategorii: pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo.

Ludność aktywna zawodowo obejmuje wszystkie osoby uznane za pracujące lub bezrobotne zgodnie z definicjami podanymi poniżej.

Do pracujących zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia (25–31 marca 2011 r.):

- 1) wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem;
- 2) nie wykonywały pracy (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych, strajku), ale formalnie miały pracę jako pracownicy najemni bądź pracujący na własny rachunek.

Klasyfikacja statusu zatrudnienia wyróżnia następujące kategorie pracujących:

1) pracownicy najemni

- a) osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, umowa-zlecenie, umowa o dzieło, powołanie, wybór lub mianowanie) w jednostkach państwowych, spółdzielniach, jednostkach organizacji społecznych, politycznych i związków zawodowych, w jednostkach prywatnych (również u osób fizycznych) i w indywidualnych gospodarstwach rolnych;
- b) osoby wykonujące pracę nakładczą;

- c) uczniów (oraz osoby przebywające na praktykach), z którymi zakłady pracy lub osoby fizyczne zawarły umowę o naukę zawodu lub przyuczenie do określonej pracy, jeżeli otrzymują wynagrodzenie;
- d) osoby zatrudnione w rodzinnym gospodarstwie rolnym bądź rodzinnej działalności gospodarczej i jednocześnie otrzymujące za wykonywaną pracę ustalony zarobek lub dochód (niekoniecznie w formie pieniężnej) – niezależnie od związku z gospodarstwem domowym użytkownika gospodarstwa rolnego czy właściciela rodzinnej działalności gospodarczej (np. syn systematycznie pomagający swojemu ojcu w pracy w gospodarstwie rolnym i otrzymujący za to ustalone wynagrodzenie, powinien być traktowany jako pracownik najemny, a nie jako pomagający członek rodziny).

2) pracujący na własny rachunek – do tych osób zalicza się:

- a) właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców indywidualnych gospodarstw rolnych pracujących w tych gospodarstwach,
- b) członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych,
- c) agentów we wszystkich systemach agencji,
- d) osoby prowadzące własną działalność gospodarczą poza rolnictwem (zarejestrowaną lub niezarejestrowaną),
- e) osoby, którym narzucono zarejestrowanie własnej działalności jako 1-osobowy podmiot gospodarczy.

z tego: **pomagający członkowie rodzin** – osoby, które bez umownego – ustalonego wcześniej – wynagrodzenia pomagały w prowadzeniu rodzinnej działalności gospodarczej, w tym również w prowadzeniu gospodarstwa rolnego i wykonywały tę pracę w badanym tygodniu.

Pracodawcy – to osoby pracujące na własny rachunek, które w badanym tygodniu zatrudniały przynajmniej 1 pracownika najemnego.

Pracujący na własny rachunek niezatrudniający pracowników.

Bezrobotni są to osoby w wieku 15–74 lata, które spełniły jednocześnie trzy warunki:

- 1) w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi,
- 2) aktywnie poszukiwały pracy tzn. podjęły konkretne działania aby znaleźć pracę, w okresie od 1 do 31 marca,
- 3) były zdolne / gotowe podjąć pracę w tygodniu badanym i następnym.

Do bezrobotnych zaliczono także osoby, które znalazły pracę i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie 3 miesięcy oraz były gotowe tę pracę podjąć.

Ludność bierną zawodowo stanowią osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne tzn. osoby, które w badanym tygodniu:

- 1) nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały,
- 2) nie pracowały, poszukiwały pracy, ale nie były zdolne / gotowe do jej podjęcia w okresie od 1 do 14 kwietnia,
- 3) nie pracowały i nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie: dłuższym niż 3 miesiące lub do 3 miesięcy ale nie były gotowe tej pracy podjąć.

Pracujący i bezrobotni tworzą razem kategorię **aktywnych zawodowo**.

Obiekt zbiorowego zakwaterowania jest to zespół pomieszczeń (pokoi i innych pomieszczeń pomocniczych), zlokalizowanych w jednym lub kilku budynkach, zajętych przez jeden odrębny zakład, świadczący usługi: opiekuńczo-wychowawcze, opiekuńczo-lecznicze, hotelarskie, bądź inne, w którym to obiekcie zamieszkuje/przebywa zwykle większa liczba osób.

Mieszkanie jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb, łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany do celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Przez pomieszczenie pomocnicze należało rozumieć: przedpokój, hol, łazienkę, ustęp, garderobę, spiżarnię, schowek i inne pomieszczenia znajdujące się w obrębie mieszkania, służące mieszkalnym i gospodarczym potrzebom mieszkańców.

Za **mieszkanie zamieszkane stale** uznano takie, w którym spisano jedną lub więcej osób i co najmniej jedną z tych osób uznano za faktycznie stale zamieszkałą. Za **mieszkanie zamieszkane czasowo** uznano takie, w którym spisano jedną lub więcej osób, ale żadna z tych osób nie została uznana za mieszkańca faktycznie stale zamieszkałego na danym terenie.

Za **izbę** uznano pomieszczenie w mieszkaniu oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami sięgającymi od podłogi do sufitu, z **bezpośrednim oświetleniem dziennym**

i o powierzchni nie mniejszej niż 4 m². Izbami są pokoje oraz kuchnie spełniające powyższe kryteria. Inne pomieszczenia w mieszkaniu, takie jak: przedpokój, hol, łazienka, ubikacja, spiżarnia, schowek, garderoba, alkowa, obudowana weranda, ganek, są pomieszczeniami pomocniczymi i nie uznaje się ich za izby.

W spisie wykazano odrębnie pokoje i odrębnie kuchnie będące izbami. Spośród ogólnej liczby pokoi wyodrębniono **pokoje wykorzystywane wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej**, tj. takie, które wykorzystywane były jako siedziby różnych firm, biur, kancelarii, gabinetów, pracowni, warsztatów, zakładów itd. Pokoje te były spisywane tylko wówczas, gdy znajdowały się w obrębie mieszkania i nie prowadziło do nich oddzielne wejście z ulicy, podwórza lub ogólnodostępnego korytarza.

Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to suma powierzchni wszystkich pomieszczeń znajdujących się w obrębie mieszkania, a w szczególności: pokoi, kuchni (z oknem i bez okna), alkow, spiżarni, przedpokoi, holi, łazienek, ubikacji, obudowanej werandy lub ganku oraz innych pomieszczeń służących mieszkalnym lub gospodarczym potrzebom mieszkańców lokalu, bez względu na ich przeznaczenie i sposób użytkowania.

W powierzchni użytkowej mieszkania wyodrębniono również powierzchnię pokoi wykorzystywanych wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej, tj. tych, które wykazane zostały w liczbie pokoi, a także powierzchnię innych pomieszczeń wykorzystywanych do tej działalności, jeżeli nie prowadziło do nich oddzielne wejście z ulicy, podwórza lub ogólnodostępnego korytarza.

Rodzaj podmiotu będącego właścicielem mieszkania – w spisie ustalono rodzaj podmiotu, który posiadał prawo własności do mieszkania. Stan prawny do mieszkania ustalano na tzw. krytyczny moment spisu. Pod względem rodzaju podmiotów władających sklasyfikowano mieszkania na stanowiące własność:

- 1) **osób fizycznych** – zaliczono tu zarówno mieszkania stanowiące cały budynek będący własnością osoby fizycznej jak też mieszkania stanowiące wyodrębnione lokale na rzecz osób fizycznych znajdujące się w budynku wielomieszkaniowym będącym nieruchomością wspólną. Do podgrupy wyodrębnionych lokali w budynkach wielomieszkaniowych zaliczono również mieszkania w budynkach spółdzielczych, dla których na mocy ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych zostało ustanowione odrębne prawo własności na rzecz osoby fizycznej (osób fizycznych, np. małżeństwa), ujawnione w księdze wieczystej;

- 2) **spółdzielni mieszkaniowych** – z rozróżnieniem, czy mieszkanie jest na statusie mieszkania własnościowego czy lokatorskiego; do tych ostatnich zaliczone zostały mieszkania stanowiące własność spółdzielni, zajmowane na podstawie stosunku najmu;
- 3) **gmin** – wykazano tu mieszkania stanowiące własność gminy lub powiatu (lokalnej wspólnoty samorządowej), a także mieszkania przekazane gminie, ale pozostające w dyspozycji jednostek użyteczności publicznej takich jak: zakładów opieki zdrowotnej, ośrodków pomocy społecznej, jednostek systemu oświaty, instytucji kultury;
- 4) **Skarbu Państwa** – zaliczono tu mieszkania:
 - a) przejęte i pozostające w zasobie Agencji Nieruchomości Rolnych,
 - b) przejęte i pozostające w zasobie Wojskowej Agencji Mieszkaniowej,
 - c) pozostające w zarządzie jednostek podległych ministrom: Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych i Administracji, Sprawiedliwości oraz Szefowi Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu,
 - d) pozostające w zarządzie organów: władzy państwowej, administracji państwowej oraz kontroli państwowej.
- 5) **zakładów pracy** – (sektora publicznego i prywatnego);
- 6) **towarzystw budownictwa społecznego**;
- 7) **innych podmiotów** – do tej kategorii zaliczono mieszkania stanowiące własność instytucji budujących dla zysku – przeznaczone na sprzedaż, ale jeszcze nie sprzedane osobom fizycznym lub na wynajem, mieszkania stanowiące własność **instytucji wyznaniowych, stowarzyszeń, partii, związków zawodowych itp.**

Urządzenia (instalacje) techniczno-sanitarne w mieszkaniu – wykazano w spisie urządzenia czynne jak i chwilowo nieczynne, a także te, które już zainstalowano w mieszkaniu, ale nie podłączono ich jeszcze do sieci.

Wodociąg. Jako wyposażone w wodociąg uznano mieszkanie, w obrębie którego znajdował się kran z wodą bieżącą.

Ustęp splukiwany. W spisie wykazano tylko urządzenia znajdujące się w obrębie mieszkań, splukiwane wodą ze spłuczki podłączonej do instalacji wodociągowej.

Łazienka. Za łazienkę uznano pomieszczenie w mieszkaniu, w którym zamontowana była wanna lub prysznic bądź oba te urządzenia oraz instalacja odprowadzająca zużyta wodę na zewnątrz budynku (do sieci, do szamba lub do innych odbiorników).

Ciepła woda bieżąca. Jako wyposażone w ciepłą wodę bieżącą uznano mieszkanie, w obrębie którego znajdował się kran z ciepłą wodą bieżącą bez względu na miejsce ogrzewania wody, tj. w mieszkaniu np. przy wykorzystaniu termy elektrycznej lub bojlera lub poza mieszkaniem, tj. dostarczaną z elektrociepłowni, ciepłowni bądź z kotłowni osiedlowej, a także z kotłowni lokalnej w budynku wielomieszkaniowym.

Gaz. Rozróżniono instalacje gazu z sieci i gazu z butli. Nie brano pod uwagę butli turystycznych, a jedynie butle o pojemności 11 kg i większe, w tym również „kontenery” z gazem płynnym, z których gaz dostarczany jest do więcej niż 1 mieszkania, np. do całego budynku wielomieszkaniowego lub kilku budynków jednorodzinnych.

Sposób ogrzewania mieszkania. Rozróżniono w spisie 3 główne sposoby ogrzewania:

- 1) centralne ogrzewanie (c.o.),
- 2) piece,
- 3) inny sposób.

Mieszkania ogrzewane przy pomocy c.o. pogrupowano, w zależności od źródła wytwarzania ciepła, na wyposażone w:

- 1) **centralne ogrzewanie zbiorowe z sieci** – wykazywano wówczas, gdy ciepło do mieszkania (mieszkań) doprowadzane było (siecią cieplną) z elektrociepłowni, ciepłowni, kotłowni osiedlowej lub lokalnej obsługującej więcej niż jeden budynek;
- 2) **centralne ogrzewanie zbiorowe ze źródła zasilającego jeden budynek wielomieszkaniowy** – wykazywano wówczas, gdy ciepło do mieszkania (mieszkań) doprowadzane było z kotłowni obsługującej tylko ten jeden budynek. Do tej podgrupy zaliczono również mieszkania wyposażone w c.o. znajdujące się w budynku niemieszkalnym lub zbiorowego zakwaterowania, w których ciepło do mieszkań, jak też do innych pomieszczeń w tym budynku doprowadzone było z lokalnej kotłowni obsługującej ten budynek;
- 3) **centralne ogrzewanie indywidualne** – wykazywano wtedy, gdy źródło wytwarzania ciepła znajdowało się w budynku jednorodzinym (piec do c.o. zainstalowany we własnej kotłowni lub w innym pomieszczeniu, np. w piwnicy, bądź też zainstalowane było elektryczne ogrzewanie podłogowe), lub też źródło ciepła znajdowało się w obrębie mieszkania zlokalizowanego w budynku wielorodzinnym np. piec do c.o. zainstalowany w kuchni, w łazience (tzw. instalacja etażowa).

Rok (okres) budowy budynku – za rok wzniesienia budynku przyjęto rok, w którym budowa została zakończona, tzn. budynek został oddany do użytku, jeżeli budynek oddawany był do użytku częściami (klatkami, skrzydłami) przyjęto rok oddania do użytku ostatniej części budynku. Dla budynków zrekonstruowanych po całkowitym zniszczeniu przyjęto rok zakończenia rekonstrukcji.

Zastosowane w NSP 2011 klasyfikacje wykorzystywały:

- 1) Grupowania i klasyfikacje, określone w Rozporządzeniu Komisji (WE) Nr 1201/2009 z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie wykonania rozporządzenia (WE) Nr 763/2008 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie spisów powszechnych ludności i mieszkań w zakresie specyfikacji technicznych tematów i dotyczących ich podziałów
- 2) *The International Standard Classification of Education* (ISCED – UOE, 1997)
- 3) Klasyfikacja Zawodów i Specjalności 2010, wprowadzona rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 roku (Dz.U.Nr 82, poz. 537).
- 4) Polska Klasyfikacja Działalności 2007 wprowadzona rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz. 1885) w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności.
- 5) *International Standard ISO 3166-1, Codes for the representation of names of countries and their subdivisions--Part 1: Country codes, ISO 3166-1: 2006 (E/F), International Organization on Standardization (Geneva, 2006).*

Rozdział IV. UPOWSZECHNIANIE WYNIKÓW SPISU

Sposoby i formy upowszechniania wyników spisu

W upowszechnianiu wyników spisu ludności i mieszkań 2011 będą wykorzystywane następujące sposoby:

- 1) publikacje tabelaryczno-analityczne oraz analityczne,
- 2) udostępnianie danych na nośnikach informatycznych,
- 3) udostępnianie danych przez Internet,
- 4) przez Bank Danych Lokalnych (BDL),
- 5) przez tematyczne (dziedzinowe) bazy danych, np. bazę DEMOGRAFIA,
- 6) przez bezpośredni dostęp do baz z wynikowymi informacjami statystycznymi – poprzez dostęp do Analitycznej Bazy Mikrodanych (ABM); dla użytkowników zewnętrznych dostęp do Analitycznej Bazy Mikrodanych będzie standaryzowała specjalna aplikacja.

W zależności od sposobu upowszechniania wyników spisu stosowane będą różne formy ich prezentacji jako:

- 1) dane zagregowane w tablicach predefiniowanych ogólnodostępnych,
- 2) dane tworzone przez użytkowników na bazie mikroagregatów,
- 3) dane opracowywane przez statystyków na zamówienie,
- 4) wyniki prac analitycznych prowadzonych na danych w kostkach OLAP lub na zbiorze danych jednostkowych nieidentyfikowalnych,
- 5) graficzna prezentacja danych (wykresy, kartogramy),
- 6) wizualizacja wyników spisu z zastosowaniem narzędzi GIS przez portal geostatystyczny (PGS).

Różnorodne formy upowszechniania danych spisowych, a w szczególności bogaty zestaw tablic publikowanych oraz tablic predefiniowanych, dostępnych w systemie ABM oraz w innych bazach – powinny zabezpieczać podstawowe potrzeby na poziomie ogólnokrajowym i regionalnym szerokiego grona użytkowników wyników spisu. Obiekty predefiniowane tzn. agregaty oraz kostki wielowymiarowe będą stanowiły podstawowe źródło danych dla odbiorców zewnętrznych, ale także wewnętrznych.

Publikowanie wyników NSP 2011

W ramach publikacji ogólnokrajowych wydane zostało opracowanie **Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011 Raport z wyników**. W 2012 r. zostaną jeszcze wydane następujące publikacje tematyczne:

- 1) Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna,
- 2) Migracje zagraniczne ludności,
- 3) Aktywność ekonomiczna ludności Polski,
- 4) Zamieszkane budynki,
- 5) Mieszkania.

Wśród publikacji regionalnych poza Raportem Urzędy Statystyczne w 2012 r. opracują i upowszechnią publikacje poświęcone ludności, aktywności ekonomicznej ludności oraz zasobom mieszkaniowym.

Urząd Statystyczny w Olsztynie przygotuje i opublikuje następujące opracowania tematyczne:

- 1) Ludność w województwie warmińsko-mazurskim. Stan i struktura demograficzno-społeczna,
- 2) Aktywność ekonomiczna ludności w województwie warmińsko-mazurskim,
- 3) Migracje zagraniczne ludności,
- 4) Zamieszkane budynki w województwie warmińsko-mazurskim,
- 5) Mieszkania w województwie warmińsko-mazurskim.

Rozdział V. STAN I STRUKTURA DEMOGRAFICZNA LUDNOŚCI

1. Stan ludności

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 r., wykazały, że w dniu 31 marca 2011 r. ludność województwa warmińsko-mazurskiego liczyła 1 452,1 tys. osób zaliczanych do kategorii ludności faktycznej. Mieszkańcy województwa stanowili 3,8% ludności kraju. Od ostatniego spisu powszechnego, tj. od dnia 20 maja 2002 r. liczba ludności województwa zwiększyła się o 23,8 tys. osób, tj. o 1,7%. W miastach przybyło 3,1 tys. osób, natomiast na wsi 20,7 tys.

W 2011 roku ludność miejska stanowiła 59,5% ogółu mieszkańców. Współczynnik urbanizacji w porównaniu do poprzedniego spisu zmniejszył się o 0,7 punktu procentowego. W okresie międzyspisyowym przyrost ludności w miastach (0,4%) był mniejszy niż na wsi (3,6%). Większy przyrost ludności wiejskiej niż miejskiej był spowodowany napływem ludności miejskiej do obszarów podmiejskich (gmin położonych w okolicach największych miast województwa – głównie Olsztyna), większym odpływem migracyjnym mieszkańców miast niż wsi, a także wyższą dzietnością kobiet mieszkających na wsi.

Tabl. 5/1. Ludność według płci w miastach i na wsi w latach 2002 i 2011

Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta	Wieś
Stan ludności w tys. (20 V 2002 r.)	1 428,4	698,1	730,2	860,2	568,1
w %	100,0	48,9	51,1	60,2	39,8
Stan ludności w tys. (31 III 2011 r.)	1 452,1	711,5	740,7	863,4	588,8
w %	100,0	49,0	51,0	59,5	40,5
Różnica w latach 2002–2011 (przyrost/ubytek w tys.)	23,8	13,4	10,4	3,1	20,7
Dynamika zmian (2002 r. = 100)	101,7	101,9	101,4	100,4	103,6

Gęstość zaludnienia, tj. liczba osób przypadających na 1 km² powierzchni województwa, wzrosła z 59 osób w 2002 r. do 60 w 2011 r., w miastach wyniosła 1 447 osób, natomiast na wsi 25. W województwie warmińsko-mazurskim i podlaskim odnotowano najniższą gęstość zaludnienia, dwukrotnie niższą od przeciętnej w kraju (123 osoby).

Tablica 5/2. Ludność według płci i powiatów w latach 2002 i 2011

Wyszczególnienie	2002			2011		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
	w tysiącach					
Województwo	1 428,4	698,1	730,2	1452,1	711,5	740,7
Powiaty:						
bartoszycki	62,5	30,6	31,9	61,3	30,0	31,3
braniewski	44,6	22,2	22,4	43,5	21,7	21,8
działdowski	65,7	32,1	33,5	66,8	32,9	33,9
elbląski	56,4	27,9	28,5	58,3	29,0	29,3
ełcki	83,8	41,3	42,5	88,6	43,5	45,0
gizycki	57,0	27,9	29,0	57,8	28,3	29,5
gołdapski	27,1	13,4	13,7	27,6	13,7	13,8
iławski	89,2	43,9	45,3	92,9	46,0	46,9
kętrzyński	67,8	33,2	34,6	66,6	32,8	33,9
lidzbarski	43,5	21,5	22,0	43,2	21,3	21,9
mragowski	50,4	24,8	25,5	51,4	25,2	26,2
nidzicki	34,1	16,9	17,2	34,4	17,1	17,2
nowomiejski	43,3	21,3	22,0	44,3	21,9	22,3
olecki	34,4	17,0	17,4	35,1	17,5	17,6
olsztyński	110,5	54,6	55,9	120,0	59,4	60,5
ostródzki	105,6	52,0	53,6	107,4	53,1	54,4
piski	57,8	29,0	28,8	58,5	29,3	29,2
szczywieński	69,6	34,5	35,1	71,4	35,4	35,9
węgorzewski	24,0	12,0	12,0	23,8	12,0	11,8
Miasta na prawach powiatu:						
Elbląg	128,1	61,5	66,6	124,7	59,7	64,9
Olsztyn	173,1	80,3	92,8	174,6	81,5	93,2

Najliczniejszymi pod względem liczby ludności są miasta na prawach powiatu Olsztyn (174,6 tys. osób) i Elbląg (124,7 tys. osób) oraz powiat ziemski olsztyński (120,0 tys. osób), które skupiają odpowiednio 12,0%; 8,6% i 8,3% mieszkańców województwa. Najmniejsze powiaty to: węgorzewski liczący 23,8 tys. osób (1,6% ludności województwa), gołdapski – 27,6 tys. osób (1,9%) i nidzicki – 34,4 tys. osób (2,4%).

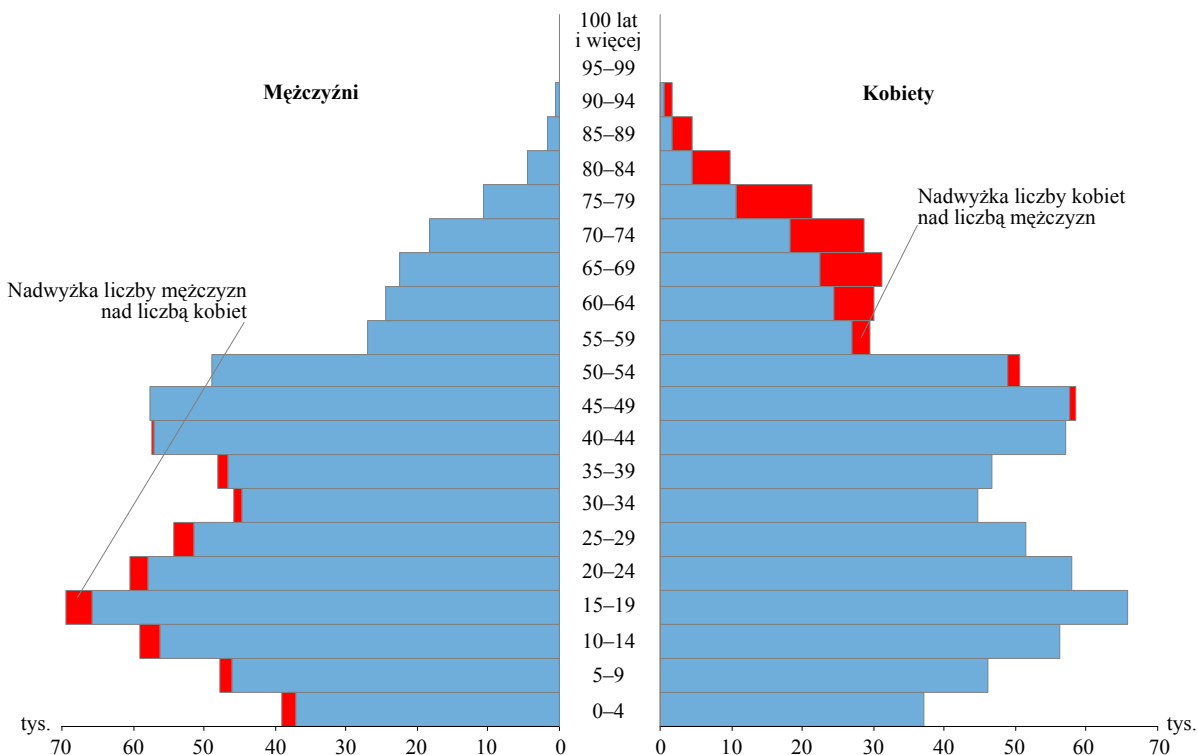
Zmiany w stanie ludności, jakie zaobserwowano w latach 2002–2011 w poszczególnych powiatach województwa warmińsko-mazurskiego, były zróżnicowane. W Elblągu i pięciu powiatach ziemskich odnotowano spadek liczby ludności; największy w Elblągu (o 2,7%), następnie w powiecie braniewskim (o 2,3%) i bartoszyckim (o 1,9%). Z kolei najwyższy przyrost ludności wystąpił w powiecie olsztyńskim (o 8,6%), ełckim (o 5,7%) i iławskim (o 4,2%).

Tabl. 5/3. Przyrosty/ubytki liczby ludności miejskiej i wiejskiej według powiatów w latach 2002–2011

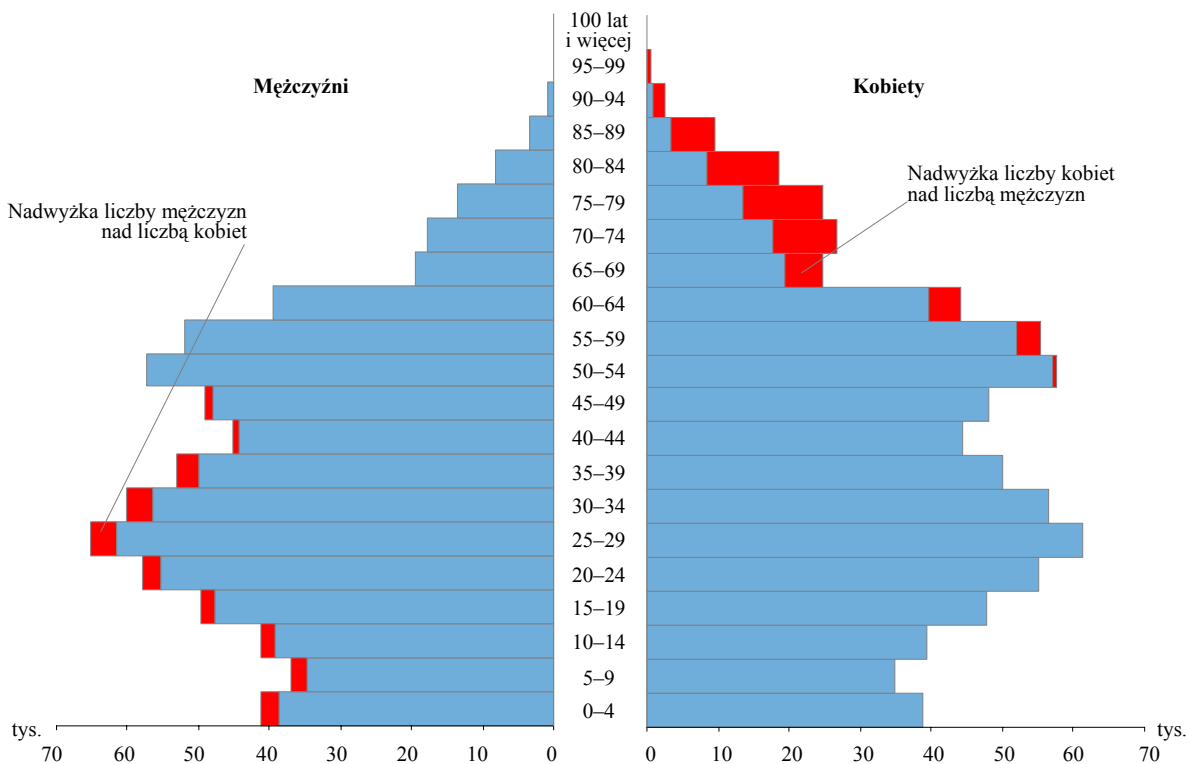
Wyszczególnienie	Przyrost / Ubytek					
	ogółem	miasta	wieś	ogółem	miasta	wieś
	w tysiącach			(2002 r. = 100)		
Województwo	23,8	3,1	20,7	101,7	100,4	103,6
Powiaty:						
bartoszycki	-1,2	-1,0	-0,2	98,1	97,1	99,4
braniewski	-1,0	-0,7	-0,3	97,7	97,0	98,5
działdowski	1,2	0,8	0,4	101,8	102,7	101,0
elbląski	2,0	0,4	1,5	103,5	102,6	103,9
ełcki	4,8	3,8	1,0	105,7	106,9	103,4
gizycki	0,8	0,3	0,5	101,4	101,0	102,0
gołdapski	0,5	0,3	0,1	101,7	102,5	100,9
iławski	3,7	1,7	2,0	104,2	103,3	105,4
kętrzyński	-1,2	-0,7	-0,5	98,3	98,2	98,4
lidzbarski	-0,4	-0,3	-0,1	99,2	98,8	99,7
mragowski	1,1	0,3	0,8	102,1	101,2	103,1
nidzicki	0,3	-0,4	0,7	100,9	97,3	103,7
nowomiejski	1,0	0,2	0,8	102,2	101,7	102,4
olecki	0,7	0,5	0,2	101,9	103,0	101,0
olsztyński	9,5	0,2	9,3	108,6	100,4	113,1
ostródzki	1,8	0,6	1,3	101,7	101,0	102,4
piski	0,7	0,3	0,5	101,3	100,8	102,0
szczycieński	1,7	-1,2	2,9	102,5	96,0	107,2
węgorzewski	-0,2	0,0	-0,2	99,4	100,3	98,5
Miasta na prawach powiatu:						
Elbląg	-3,5	-3,5	x	97,3	97,3	x
Olsztyn	1,5	1,5	x	100,9	100,9	x

W porównaniu do bieżących bilansów, opracowanych na koniec 2010 r., wyniki spisu z 2011 roku wykazały liczbę ludności województwa większą o 24,9 tys. (wzrost o 1,7%). Różnica w przypadku obszarów wiejskich była większa i wyniosła 14,2 tys. osób, natomiast w przypadku miast mniejsza – 10,7 tys. osób. Warmińsko-mazurskie znalazło się w grupie czternastu województw (na drugim miejscu po województwie zachodniopomorskim), w których odnotowano większą, w stosunku do bilansów, liczbę ludności.

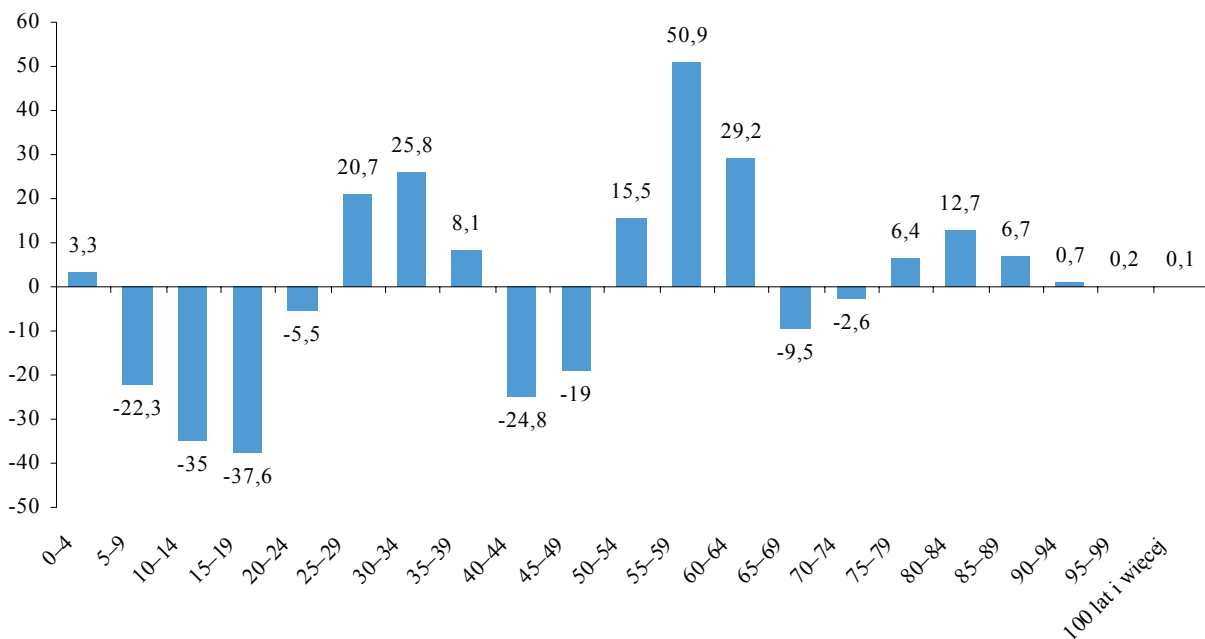
Ludność według płci i wieku w 2002 r.

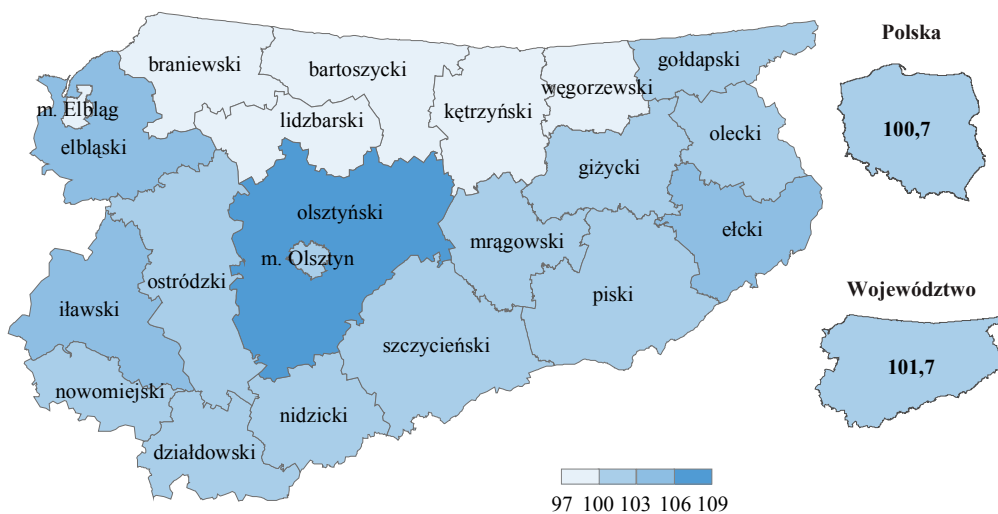
Ludność według płci i wieku w 2011 r.

Zmiany liczby ludności według grup wieku w latach 2002–2011 w tysiącach

Zmiany liczby ludności według powiatów w latach 2002–2011 2002=100

2. Ludność według płci i wieku

Według danych spisowych z 2011 r. mężczyźni stanowią 49,0% ogółu ludności województwa, natomiast kobiety 51,0%. W porównaniu do poprzedniego spisu populacja mężczyzn wzrosła, a populacja kobiet zmniejszyła się o 0,1 punktu procentowego. Współczynnik feminizacji obniżył się ze 105 do 104 kobiet na 100 mężczyzn.

Struktura ludności według płci i współczynnik feminizacji kształtują się odmiennie w mieście i na wsi. W miastach mieszkało więcej kobiet niż mężczyzn (52,2% i 47,8%), natomiast na wsi więcej mężczyzn niż kobiet (50,7% i 49,3%). Na 100 mężczyzn przypadało 109 kobiet w mieście i 97 na wsi. Warmińsko-mazurskie jest jednym z pięciu województw o przewadze liczebnej mężczyzn na wsi. Obszary wiejskie pozostałych województw charakteryzują się równowagą płci, albo większym udziałem kobiet.

Współczynnik feminizacji zmienia się wraz z wiekiem ludności. Nadwyżka liczby mężczyzn nad liczbą kobiet utrzymywała się do 38 roku życia w mieście i aż do 61 roku życia na wsi. W starszych grupach wieku więcej było kobiet. Wśród ludności w wieku 65–69 lat na 100 mężczyzn przypadało 130 kobiet w mieście i 120 na wsi, natomiast w grupie wieku 70 lat i więcej – 191 kobiet w mieście i 185 na wsi. Granica wieku liczebnej przewagi mężczyzn przesunęła się o kilka lat, w stosunku do wyników poprzedniego spisu. W NSP 2002 większą liczbę mężczyzn niż kobiet notowano do 31 roku życia w miastach i 55 roku życia na wsi.

Wyniki spisów 2011 i 2002 w zakresie struktury wieku ludności różnią się znacząco. Różnica ta jest przede wszystkim wynikiem przesuwania się w czasie wyżów i niżów demograficznych przez kolejne grupy wieku ludności. Spowodowało to, że w okresie międzyspisowym liczba osób w wieku 15 lat i więcej zwiększyła się o 77,7 tys. (6,8%), natomiast liczba dzieci (0–14 lat) zmniejszyła się o 53,9 tys. (18,9%), co jest efektem obserwowanej w minionym dziesięcioleciu niskiej dzietności.

W 2011 roku mediana wieku mieszkańca województwa wyniosła 36,9 lat. Mediana wieku inaczej wiek środkowy oznacza, że połowa populacji wiek ten przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła. Mężczyźni są młodszy niż kobiety (35,3 lat i 38,6 lat), natomiast mieszkańcy miast starsi od mieszkańców wsi (38,1 lat i 35,0 lat). Populacja województwa należy do najmłodszych w kraju. Średni wiek „statystycznego Polaka” jest wyższy niż mieszkańca Warmii i Mazur i wynosi 38,1 lat.

Porównanie wyników ostatnich spisów wykazało zmniejszenie zarówno liczby, jak i odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym. W 2011 r. udział ludności w wieku 0–17 lat w ogólnej populacji wyniósł 19,8% wobec 25,6% w 2002 r. Mniej dzieci i młodzieży odnotowano zarówno wśród ludności miejskiej, jak i wiejskiej. Populacja osób w wieku 0–17 lat w miastach zmniejszyła się z 201,8 tys. do 155,4 tys., natomiast na wsi z 163,2 tys. do 132,5 tys. W wyniku wspomnianych zmian, udział ludności w wieku przedprodukcyjnym zmniejszył się z 23,5% do 18,0% w miastach i z 28,7% do 22,5% na wsi.

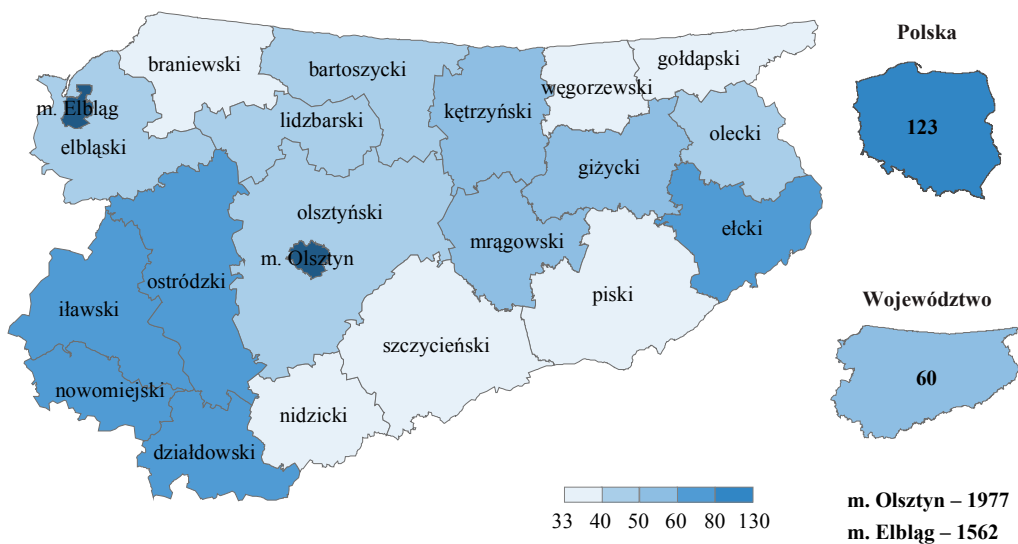
Tabl. 5/4. Stan i struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w latach 2002 i 2011

Wyszczególnienie	Ogółem	Ludność w wieku				
		przed- produk- cyjnym (0–17 lat)	produkcyjnym (mężczyźni 18–64, kobiety 18–59 lat)			poproduk- cyjnym (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej)
			razem	mobilnym (18–44 lata)	niemobil- nym (mężczyźni 45–64, kobiety 45–59 lat)	
w tysiącach						
Ogółem ... 2002*	1 428,4	365,0	876,9	580,4	296,4	186,4
Miasta	860,2	201,8	546,8	353,7	193,0	111,6
Wieś	568,1	163,2	330,1	226,7	103,4	74,8
Ogółem .. 2011	1 452,1	287,9	949,2	590,4	358,9	215,0
Miasta	863,4	155,4	571,3	349,0	222,3	136,7
Wieś	588,8	132,5	378,0	241,3	136,6	78,4
w odsetkach						
Ogółem ... 2002*	100,0	25,6	61,4	40,6	20,8	13,0
Miasta	100,0	23,5	63,5	41,1	22,4	13,0
Wieś	100,0	28,7	58,1	39,9	18,2	13,2
Ogółem 2011	100,0	19,8	65,4	40,7	24,7	14,8
Miasta	100,0	18,0	66,2	40,4	25,7	15,8
Wieś	100,0	22,5	64,2	41,0	23,2	13,3
Dynamika zmian (2002 r. = 100)						
Ogółem	101,7	78,9	108,2	101,7	121,1	115,3
Miasta	100,4	77,0	104,5	98,7	115,2	122,5
Wieś	103,6	81,2	114,5	106,4	132,1	104,8

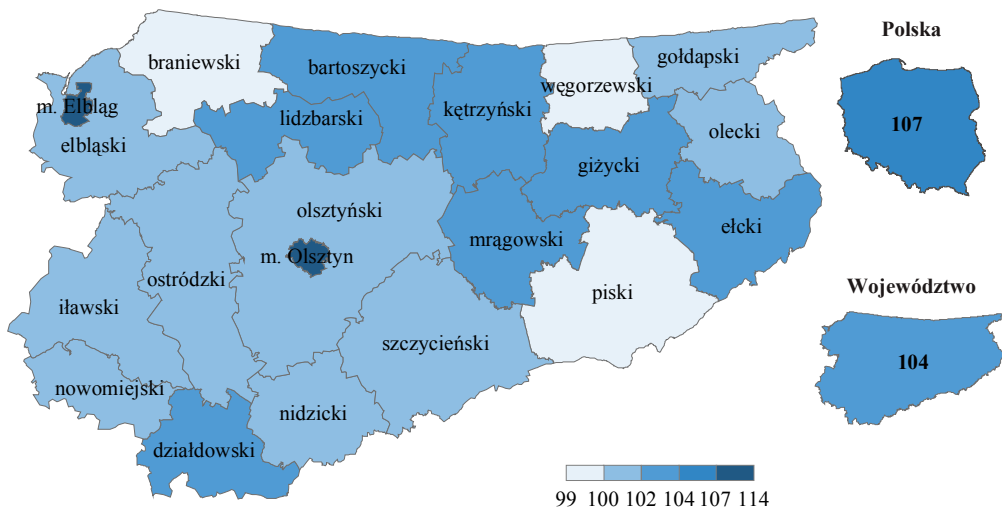
* Dla 2002 r. w podziale według wieku nie uwzględniono osób o nieustalonym wieku.

Podstawowy wpływ na zmniejszenie populacji osób w wieku przedprodukcyjnym miała niska liczba urodzeń, a także osiągnięcie pełnoletniości przez osoby urodzone w wyżu demograficznym drugiej połowy lat 80-tych.

Liczba osób przypadająca na 1 km² według powiatów w 2011 r.

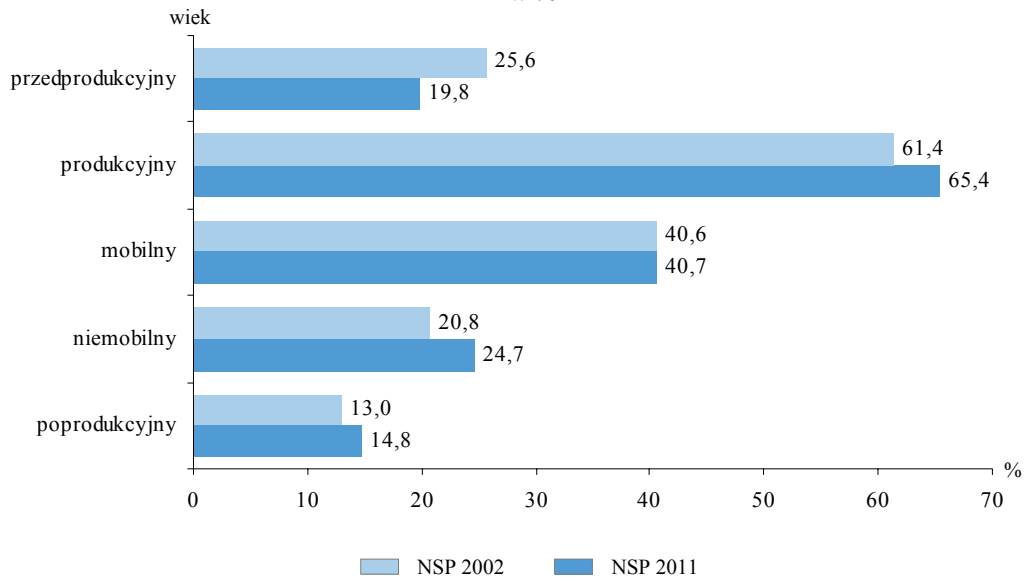

Liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn według powiatów w 2011 r.

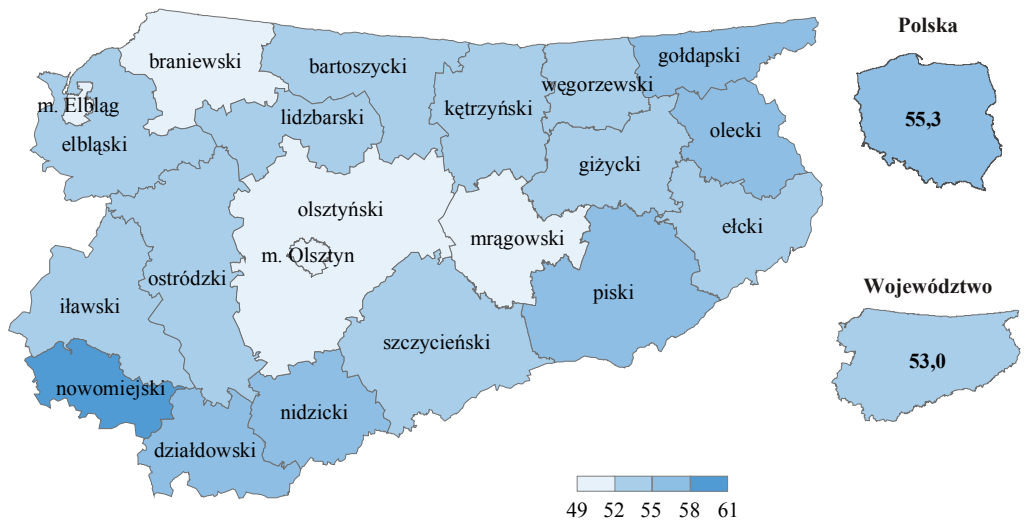

Ludność według ekonomicznych grup wieku

w %

Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym według powiatów w 2011 r.

W stosunku do 2002 roku wzrosła zarówno liczebność (o 72,3 tys. osób), jak i odsetek (o 4 punkty procentowe) ludności w wieku produkcyjnym. Przy czym, grupa wieku mobilnego (18–44 lata) pozostała prawie bez zmian, a istotnie zwiększyła się liczba (o 62,5 tys. osób) i odsetek (o 3,9 punktu procentowego) ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym (45–64 lata mężczyźni oraz 45–59 lat kobiety).

Zwiększył się także – do 14,8% (o 1,8 punktu procentowego) – udział ludności w wieku poprodukcyjnym. W stosunku do poprzedniego spisu liczba osób w tej grupie wieku wzrosła o 28,6 tys.

W konsekwencji zmian w ekonomicznych grupach wieku obniżył się współczynnik obciążenia demograficznego. Oznacza to, że w 2011 r. na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadały 53 osoby w wieku nieprodukcyjnym, czyli o 10 osób mniej niż miało to miejsce w 2002 r. Większy spadek wartości wskaźnika odnotowano dla ludności wiejskiej (o 16 punktów) niż miejskiej (o 6 punktów).

Obniżenie współczynnika obciążenia demograficznego wynika wyłącznie ze zmniejszenia wartości współczynnika dotyczącego ludności w wieku przedprodukcyjnym. W grupie tej odnotowano spadek o 12 punktów (z 42 w 2002 r. do 30 w 2011 r.), podczas gdy współczynnik dla wieku poprodukcyjnego wzrósł o 2 punkty (z 21 do 23). W rezultacie zmniejszało się obciążenie ludnością w wieku przedprodukcyjnym, a wzrastało obciążenie ludnością w wieku poprodukcyjnym.

Tabl. 5/5. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Ogółem 2002	63	54	72
przedprodukcyjnym	42	41	42
poprodukcyjnym	21	13	30
Ogółem 2011	53	42	65
przedprodukcyjnym	30	29	31
poprodukcyjnym	23	13	34
Miasta 2002	57	50	64
2011	51	40	62
Wieś 2002	72	60	86
2011	56	44	69

Malejący – w ogólnej populacji – odsetek dzieci i młodzieży oraz starzenie się ludności w wieku produkcyjnym, a także coraz większy udział ludności w wieku emerytalnym

stanowią stały, obserwowany od lat trend, a jego podstawową przyczyną jest niska dzietność, nie gwarantująca prostej zastępowalności pokoleń.

Warmińsko-mazurskie należy do grupy województw o stosunkowo dużej liczbie osób młodych, w wieku do 17 lat, przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. Korzystniejszym, wyższym współczynnikiem charakteryzują się jedynie cztery województwa: podkarpackie, małopolskie, pomorskie i wielkopolskie. Z kolei liczba osób w wieku emerytalnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym jest w województwie najniższa w kraju. Wyższy wskaźnik dla wieku przedprodukcyjnego niż dla wieku poprodukcyjnego, obserwowany w województwie, świadczy o większej liczbie osób, które będą wchodzić na rynek pracy od liczby osób, które rynek ten już opuściły.

W porównaniu do danych bilansowych z końca 2010 r. struktura ludności według ekonomicznych grup wieku zmieniła się nieznacznie; ubyło o 0,2 punktu procentowego ludności w wieku przedprodukcyjnym, natomiast przybyło o 0,2 punktu procentowego ludności w wieku produkcyjnym. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym nie zmienił się.

3. Ludność według stanu cywilnego

Struktura ludności według stanu cywilnego uwarunkowana jest czynnikami demograficznymi, tj. liczbą osób w poszczególnych grupach wieku, liczbą zgonów i rozwodów, a także sytuacją społeczno-ekonomiczną kraju, wpływającą na podejmowanie decyzji prorodzinnych.

Stan cywilny prawny

Wyniki spisu z 2011 roku pokazały, że ponad 1/3 mężczyzn w wieku 15 lat i więcej stanowią kawalerowie. Odsetek panien jest znacznie niższy – nie przekracza 1/4 omawianej populacji. Wspomniana różnica wynika z różnego wieku zawierania małżeństwa – kobiety w chwili ślubu są przeciętnie o dwa lata młodsze od mężczyzn.

Odsetek żonatych mężczyzn jest również nieco wyższy (55,4%) w porównaniu z zamężnymi kobietami (52,6%). Różnica ta wynika z wyższej umieralności mężczyzn, powodującej częstsze owdowienia kobiet. W miarę przechodzenia do starszych grup wieku zjawisko nasila się – w rezultacie starsi mężczyźni najczęściej do końca życia pozostają

żonaci, a starsze kobiety są wdowami. Tym samym odsetek wdów jest pięciokrotnie wyższy (14,7%) w porównaniu z odsetkiem wdowców (2,9%).

Tabl. 5/6. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Stan cywilny prawny				
		kawalero- wie/ panny	żonaci/ zamężne	wdowcy/ wdowy	rozwie- dzeni/ rozwie- dzione	nieustalony
		w tysiącach				
Ogółem	1 220,1	349,8	658,1	109,4	68,0	34,9
Mężczyźni	592,3	200,9	327,8	17,1	28,4	18,1
Kobiety	627,8	148,9	330,2	92,3	39,5	16,8
Miasta	737,9	199,3	398,6	66,4	49,2	24,4
Wieś	482,2	150,5	259,5	43,0	18,7	10,5
		w odsetkach				
Ogółem	100,0	28,7	53,9	9,0	5,6	2,9
Mężczyźni	100,0	33,9	55,4	2,9	4,8	3,0
Kobiety	100,0	23,7	52,6	14,7	6,3	2,7
Miasta	100,0	27,0	54,0	9,0	6,7	3,3
Wieś	100,0	31,2	53,8	8,9	3,9	2,2

Osoby rozwiedzione stanowią najmniejszą grupę ludności; mężczyźni – 4,8%, kobiety – 6,3%. Odsetki rozwiedzionych wzrastają w kolejnych grupach wieku. Najwyższy udział rozwiedzionych mężczyzn odnotowano w grupie wieku 45–49 lat (8,5%), w przypadku kobiet był to wiek 40–44 lata (11,3%). Liczba i odsetek rozwiedzionych po 50 roku życia systematycznie spada.

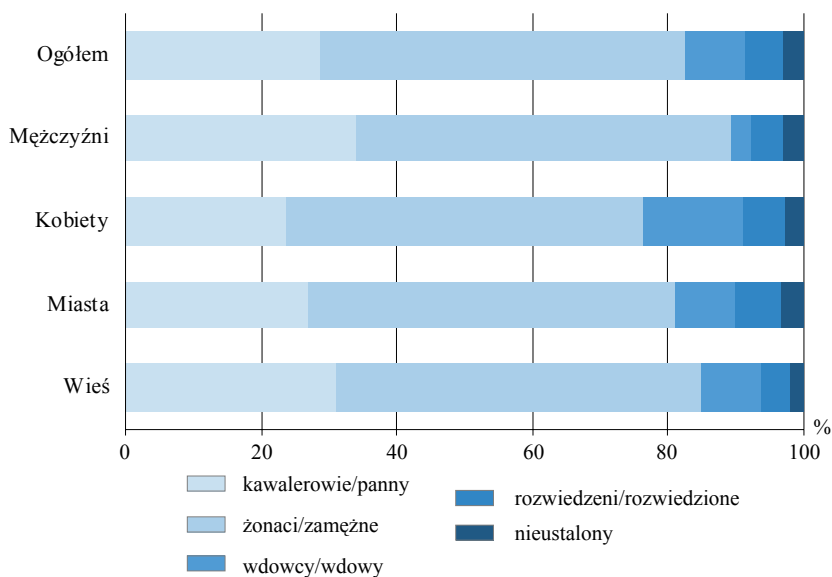
Struktura ludności według stanu cywilnego jest zróżnicowana w zależności od miejsca zamieszkania. W miastach odsetek kawalerów i pańien jest niższy niż na wsi (27,0% i 31,2%), natomiast odsetek osób pozostających w małżeństwie jest zbliżony w mieście i na wsi (54,0% i 53,8%). Ze względu na to, że mieszkańcy miast rozwodzą się częściej, w populacji miejskiej odnotowano 6,7% rozwodników (w Olsztynie – 8,4%), a w wiejskiej 3,9%.

Tabl. 5/7. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego, płci i grup wieku w 2011 r.

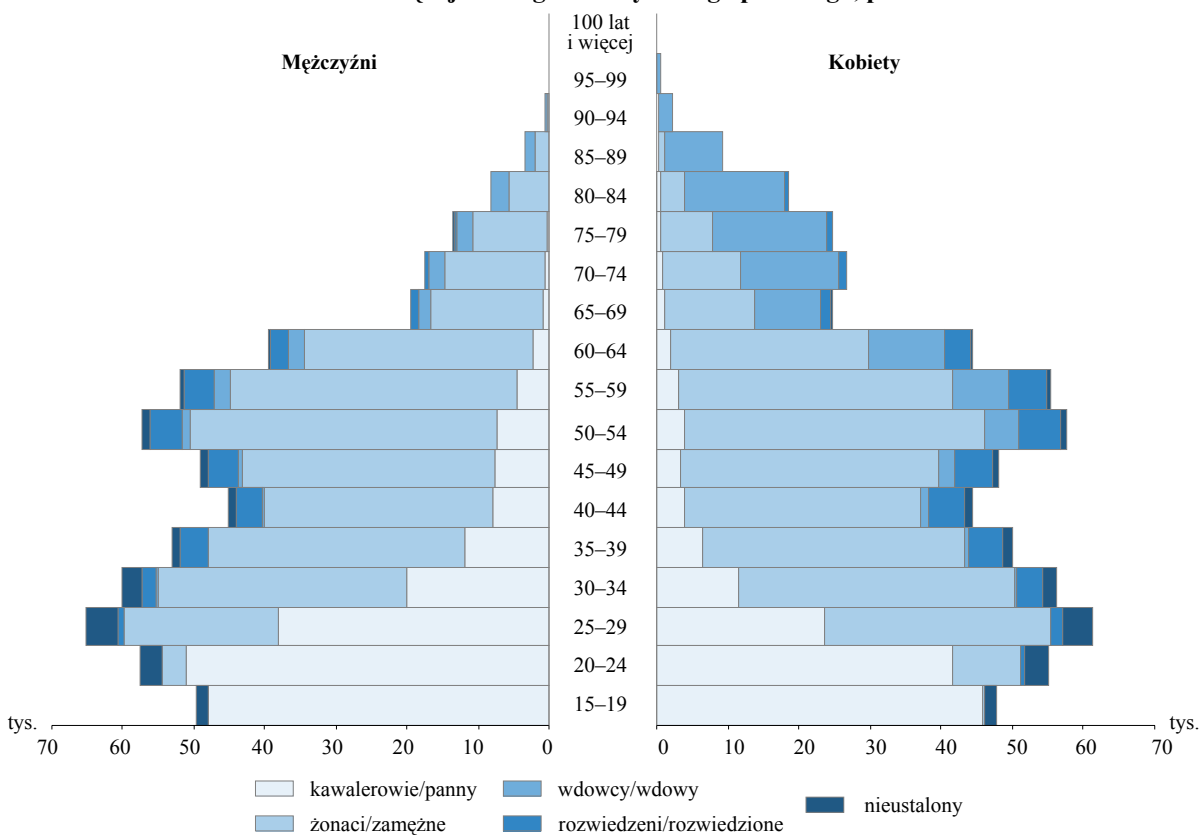
Wyszczególnienie	Ogółem	W wieku				
		15–24	25–34	35–49	50–64	65 lat i więcej
w tysiącach						
Mężczyźni	592,3	107,6	125,2	147,4	148,8	63,4
kawalerowie	200,9	99,2	57,9	27,5	14,2	2,1
żonaci	327,8	3,4	57,1	103,9	115,6	47,9
wdowcy	17,1	0,0	0,1	0,9	5,4	10,7
rozwiedzeni	28,4	0,1	3,0	11,6	11,6	2,2
nieustalony	18,1	4,9	7,1	3,5	2,0	0,5
Kobiety	627,8	103,0	117,7	142,3	157,2	107,5
panny	148,9	87,3	35,3	13,8	8,9	3,7
zameżne	330,2	10,1	70,3	106,0	108,5	35,3
wdowy	92,3	0,0	0,5	4,3	23,5	64,0
rozwiedzione	39,5	0,4	5,5	15,1	14,7	3,8
nieustalony	16,8	5,2	6,1	3,1	1,7	0,6
w odsetkach						
Mężczyźni	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
kawalerowie	33,9	92,2	46,3	18,7	9,5	3,3
żonaci	55,4	3,1	45,6	70,5	77,7	75,7
wdowcy	2,9	0,0	0,1	0,6	3,6	16,9
rozwiedzeni	4,8	0,1	2,4	7,9	7,8	3,4
nieustalony	3,0	4,6	5,7	2,4	1,4	0,7
Kobiety	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
panny	23,7	84,7	30,0	9,7	5,6	3,4
zameżne	52,6	9,8	59,7	74,5	69,0	32,9
wdowy	14,7	0,0	0,4	3,0	14,9	59,6
rozwiedzione	6,3	0,4	4,7	10,6	9,4	3,5
nieustalony	2,7	5,1	5,2	2,2	1,1	0,6

W odniesieniu do wyników spisu z 2002 roku struktura ludności według stanu cywilnego zmieniła się. Ubyło kawalerów (z 34,9% do 33,9%) i panien (z 25,1% do 23,7%). Zmniejszył się udział żonatych mężczyzn (z 58,6% do 55,4%) i zameżnych kobiet (z 55,6% do 52,6%), co jest spowodowane niską liczbą corocznie zawieranych związków małżeńskich. Wzrósł nieznacznie udział wdowców (z 2,6% do 2,9%) i wdów (z 14,2% do 14,7%) oraz znacznie udział osób rozwiedzionych, zarówno mężczyzn (z 3,4% do 4,8%), jak i kobiet (z 4,6% do 6,3%).

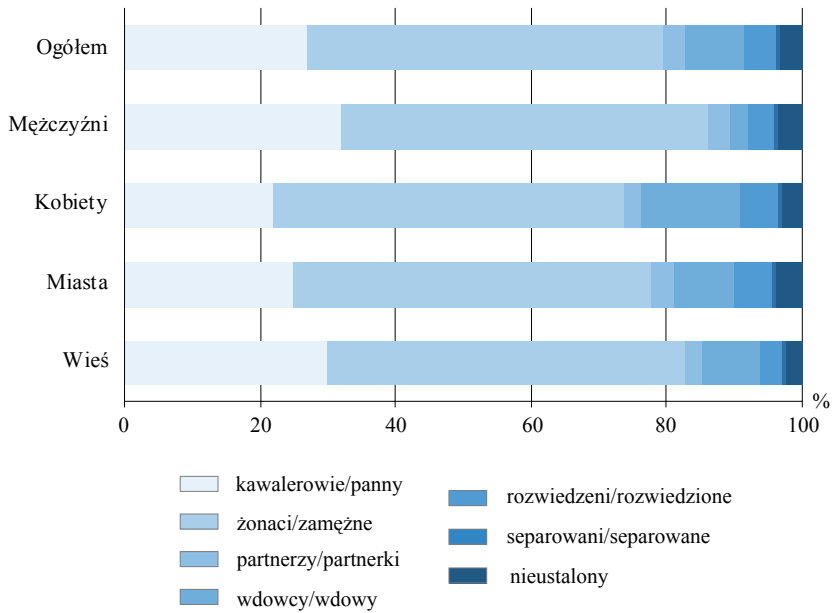
Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego w 2011 r.
w %

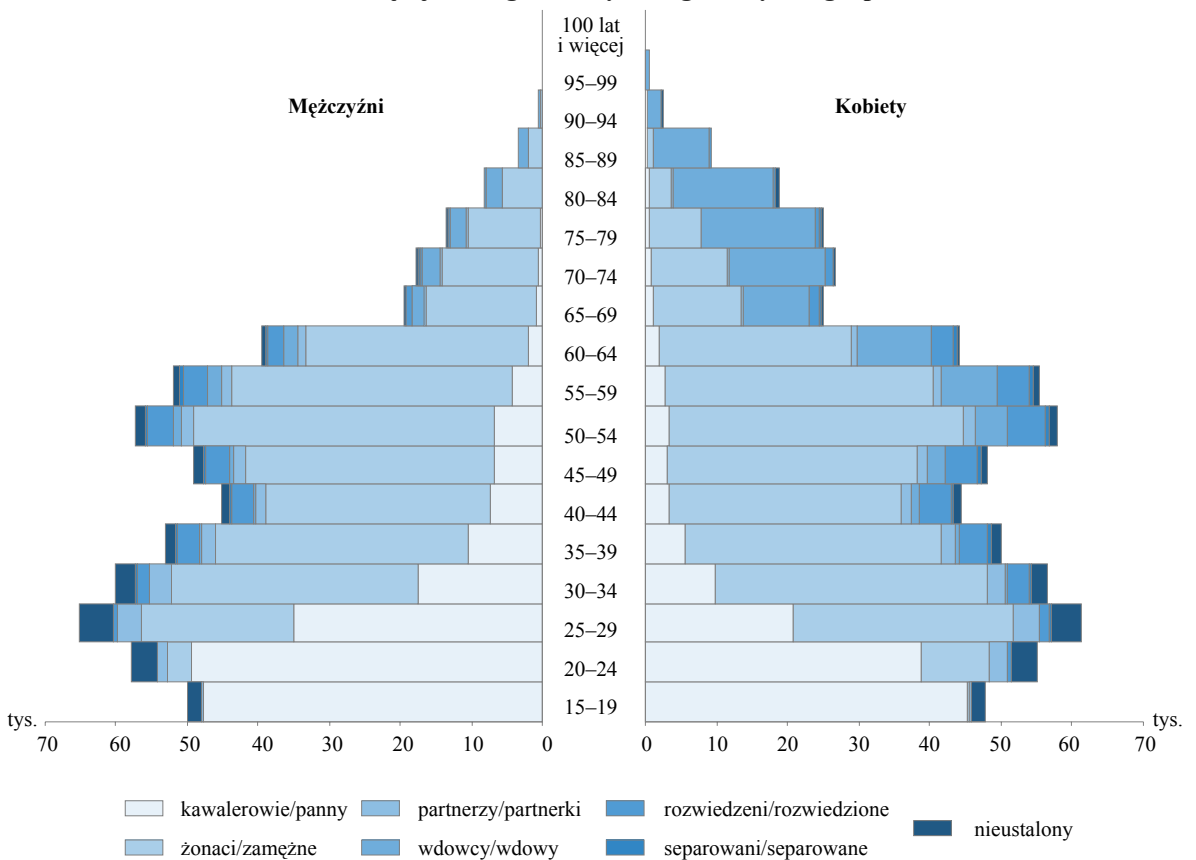
Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego, płci i wieku w 2011 r.

Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego w 2011 r.
w %

Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego, płci i wieku w 2011 r.

Stan cywilny faktyczny

W spisie ludności w 2011 r. stan cywilny faktyczny określano w sposób wtórny – na podstawie charakteru związku, w jakim faktycznie żyje dana osoba. Stan cywilny faktyczny – oprócz kategorii prawnych (kawaler/panna, osoby pozostające w prawnym związku małżeńskim, osoby owdowiałe i rozwiedzione) – wyodrębnia dwie dodatkowe kategorie, tj. osoby żyjące w związkach partnerskich oraz małżonków pozostających w separacji orzeczonej prawnie albo deklarowanej.

Wyniki spisu przeprowadzonego w 2011 r. wykazały 36,1 tys. osób (3,0% ludności w wieku 15 lat i więcej) żyjących w związkach partnerskich oraz 6,5 tys. osób (0,5%) żyjących w separacji.

Populacja ludności w wieku 15 lat i więcej różnicowana według stanu cywilnego prawnego i faktycznego różni się istotnie. W faktycznym stanie cywilnym liczebności wszystkich kategorii, wyodrębnionych również jako prawny stan cywilny, są mniejsze. Różnica w przypadku kawalerów i panien wyniosła 6,4%, żonaty i zamężnych – 1,9%, osób owdowiałych – 2,2%. Oznacza to, że osoby pozostające w prawnych małżeństwach zadeklarowały separację lub utworzenie związków partnerskich, podobnie mogło być również w przypadku kawalerów i panien oraz osób owdowiałych i rozwiedzionych.

Tabl. 5/8. Ludność w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego faktycznego w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Kawale- rowie/ panny	Żonaci/ zameżne	Partne- rzy/ partnerki	Wdow- cy/ wdowy	Rozwie- dzeni/ rozwie- dzone	W sepa- racji	Nieus- talony
	w tysiącach							
Ogółem .	1 220,1	327,3	645,3	36,1	107,0	58,5	6,5	39,4
Mężczyźni	592,3	189,1	321,8	18,3	16,4	23,4	2,7	20,6
Kobiety ..	627,8	138,1	323,5	17,9	90,5	35,1	3,8	18,8
Miasta	737,9	183,2	390,4	24,4	64,8	42,7	4,3	28,0
Wieś	482,2	144,0	254,9	11,7	42,1	15,8	2,2	11,5
	w odsetkach							
Ogółem .	100,0	26,8	52,9	3,0	8,8	4,8	0,5	3,2
Mężczyźni	100,0	31,9	54,3	3,1	2,8	3,9	0,5	3,5
Kobiety ..	100,0	22,0	51,5	2,8	14,4	5,6	0,6	3,0
Miasta	100,0	24,8	52,9	3,3	8,8	5,8	0,6	3,8
Wieś	100,0	29,9	52,9	2,4	8,7	3,3	0,5	2,4

Największą różnicę między stanem prawnym i faktycznym zaobserwowano odnośnie osób rozwiedzionych. Z punktu widzenia faktycznego stanu cywilnego jest ich o 14,0% mniej niż orzeczonych przez sąd.

Porównując dane dla poszczególnych kategorii stanu cywilnego prawnego i faktycznego należy wziąć pod uwagę liczbę osób o nieustalonym stanie cywilnym, która dla prawnego wyniosła 34,9 tys. osób, a dla faktycznego 39,4 tys.

W okresie 9 lat od poprzedniego spisu, w strukturze ludności według faktycznego stanu cywilnego nastąpiło zmniejszenie udziału kawalerów i panien (z 29,0% do 26,8%), osób pozostających w związkach małżeńskich (z 56,0% do 52,9%) oraz osób żyjących w separacji (z 0,9% do 0,5%). Wzrósł natomiast odsetek osób żyjących w związkach partnerskich (z 1,7% do 3,0%), osób rozwiedzionych (z 3,5% do 4,8%) oraz wdów i wdowców (z 8,4% do 8,8%). Należy podkreślić, że liczba osób pozostających w związkach partnerskich wzrosła dwukrotnie, z 18,5 tys. do 36,1 tys. Odsetek osób o nieustalonym stanie cywilnym był znacznie wyższy w spisie z 2011 r. (3,2%) niż w spisie z 2002 r. (0,5%).

Rozdział VI. CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA LUDNOŚCI

1. Poziom wykształcenia

W spisie 2011 wszystkim osobom w wieku 13 lat i więcej ustalano najwyższy ukończony poziom wykształcenia, niezależnie czy był on uzyskany w szkole daytimej, wieczorowej lub w systemie zaocznym. Podstawą zaliczenia osoby do danego poziomu wykształcenia było posiadane świadectwo lub dyplom ukończenia szkoły.

W województwie warmińsko-mazurskim w latach 2002–2011 zaobserwowano pozytywne zjawisko wzrostu poziomu wykształcenia jego mieszkańców. W okresie międzypisowym odsetek osób z wykształceniem co najmniej średnim wzrósł z 37,5% w 2002 r. do 43,1% w 2011 r., tj. o 5,6 punktu procentowego. Pozytywne zmiany odnotowano również w odniesieniu do osób z wykształceniem wyższym, których udział zwiększył się z 8,3% w 2002 r. do 14,0% w 2011 r. wśród ogółu ludności w wieku 13 lat i więcej.

Tabl. 6/1. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i płci, na podstawie wyników spisów w latach 2002 i 2011

Poziom wykształcenia	2002		2011		Mężczyźni		Kobiety	
	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %
Ogółem *	1 190,3	100,0	1 254,2	100,0	609,7	100,0	644,5	100,0
w tym:								
wyższe	99,2	8,3	176,1	14,0	71,3	11,7	104,8	16,3
średnie i policealne zasadnicze	347,2	29,2	365,2	29,1	161,5	26,5	203,7	31,6
zawodowe	254,9	21,4	250,2	19,9	157,3	25,8	92,9	14,4
podstawowe ukończone i gimnazjalne	410,9	34,5	347,2	27,7	165,7	27,2	181,5	28,2
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	58,3	4,9	25,3	2,0	9,1	1,5	16,2	2,5

*W dalszym podziale nie uwzględniono nieustalonego poziomu wykształcenia. W NSP 2011 nie ustalono poziomu wykształcenia dla 90,3 tys. osób w wieku 13 lat i więcej, w tym dla 64,8 tys. osób przebywających za granicą powyżej 12 m-cy.

W okresie międzypisowym zmniejszył się nieco odsetek osób, które ukończyły zasadniczą szkołę zawodową (z 21,4% w 2002 r. do 19,9% w 2011 r.) i wzrósł odsetek osób z wykształceniem średnim. W szczególności nastąpił wzrost odsetka osób posiadających wykształcenie średnie ogólnokształcące z 8,3% w 2002 r. do 11,0% w 2011 r.

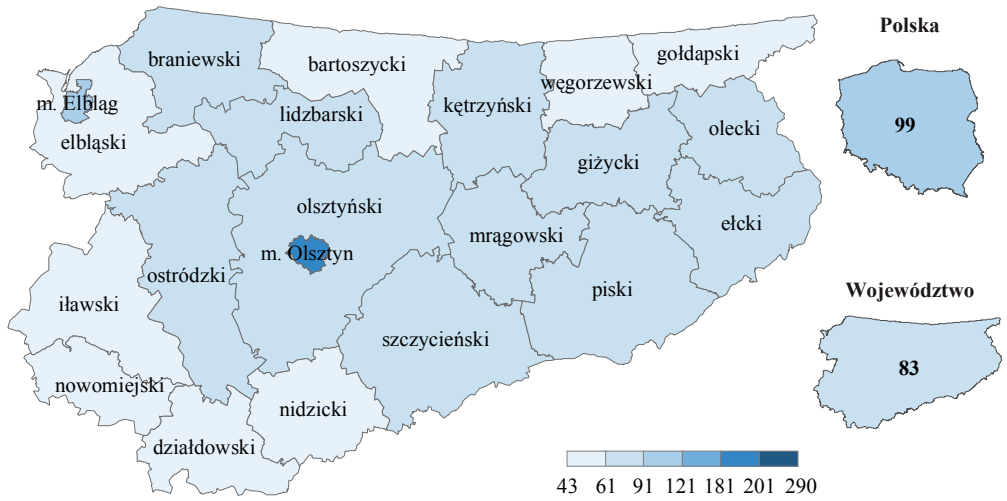
Struktura ludności według poziomu wykształcenia różni się w zależności od płci. W 2011 r. wśród ogółu kobiet 31,6% legitymowało się wykształceniem średnim i policealnym. Mężczyźni z wykształceniem średnim i policealnym stanowili 26,1% ogółu mężczyzn. Przeprowadzony w 2011 r. spis wykazał, że szkoły wyższe ukończyło więcej kobiet niż mężczyzn. W 2011 r. 16,3% wśród ogółu kobiet posiadało dyplom ukończenia szkoły wyższej i w porównaniu do 2002 roku był to wzrost o 7,3 punktu procentowego. W 2011 r. wykształcenie wyższe posiadało 11,7% ogółu mężczyzn i było to o 4,1 punktu procentowego więcej niż w 2002 r.

W populacji osób w wieku 13 lat i więcej struktura poziomu wykształcenia według grup wieku jest zróżnicowana. Największy odsetek osób z wyższym wykształceniem odnotowano w grupie wieku 25–29 lat (28,5%), z wykształceniem średnim i policealnym w wieku 20–24 lata (52,0%), z wykształceniem zasadniczym zawodowym w wieku 45–49 lat (32,4%) oraz z wykształceniem podstawowym ukończonym w wieku 15–19 lat (82,9%).

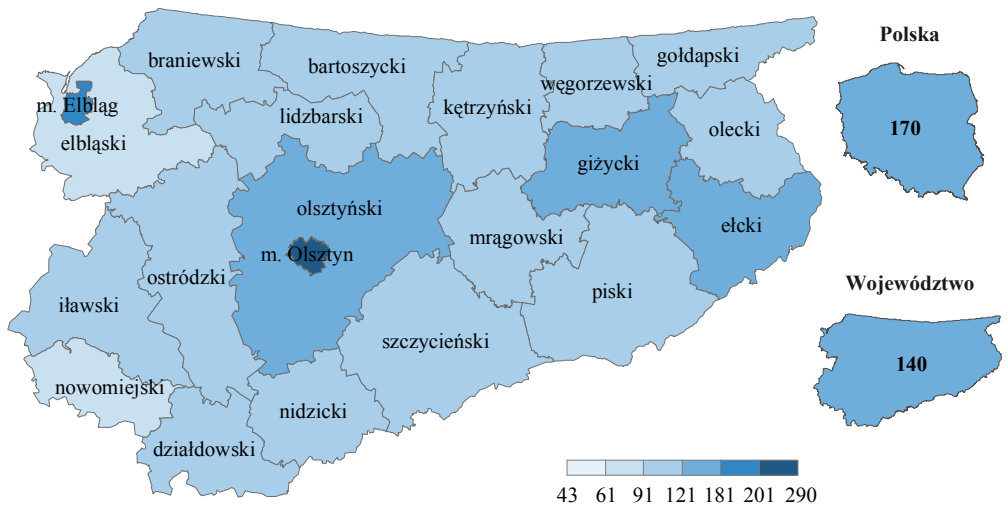
W 2011 r. w województwie warmińsko-mazurskim najczęściej mieszkańców posiadało wykształcenie średnie łącznie z policealnym (29,1%) oraz wykształcenie podstawowe ukończone i gimnazjalne (27,7%). Istotnym czynnikiem różnicującym strukturę ludności według poziomu wykształcenia jest miejsce zamieszkania. Analizując strukturę poziomu wykształcenia mieszkańców miast i wsi zauważa się, że pomimo wzrostu poziomu wykształcenia w dalszym ciągu struktura poziomu wykształcenia ludności wiejskiej jest inna niż struktura ludności w miastach. Dominującym poziomem wykształcenia ludności zamieszkałej na wsi jest podstawowe (łącznie z gimnazjalnym) – 38,1%, natomiast wśród ludności miejskiej – wykształcenie średnie (łącznie z policealnym), której odsetek wyniósł 34,0%.

W porównaniu do wyników NSP 2002 przede wszystkim na terenach wiejskich województwa warmińsko-mazurskiego odnotowano dynamiczny wzrost osób z wykształceniem wyższym. Na uwagę zasługuje fakt, że liczba mieszkańców wsi z wykształceniem wyższym wzrosła o 142,4%. Według wyników NSP 2011 mieszkańcy miast legitymujący się wykształceniem wyższym stanowili 18,3% ludności miejskiej w wieku 13 lat i więcej, natomiast na wsi odsetek ten wyniósł 7,7%.

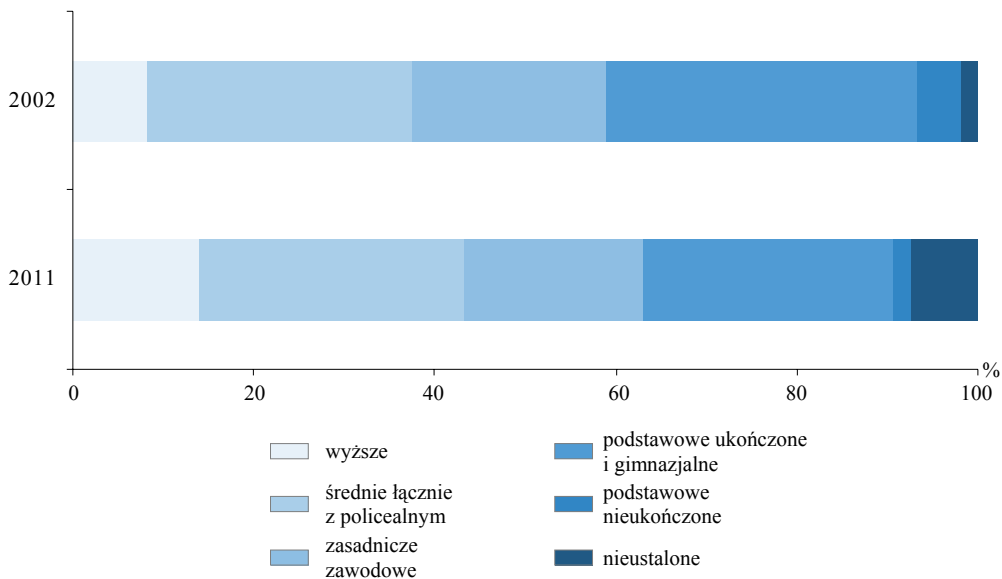
**Ludność z wykształceniem wyższym na 1 000 ludności
według powiatów w 2002 r.**

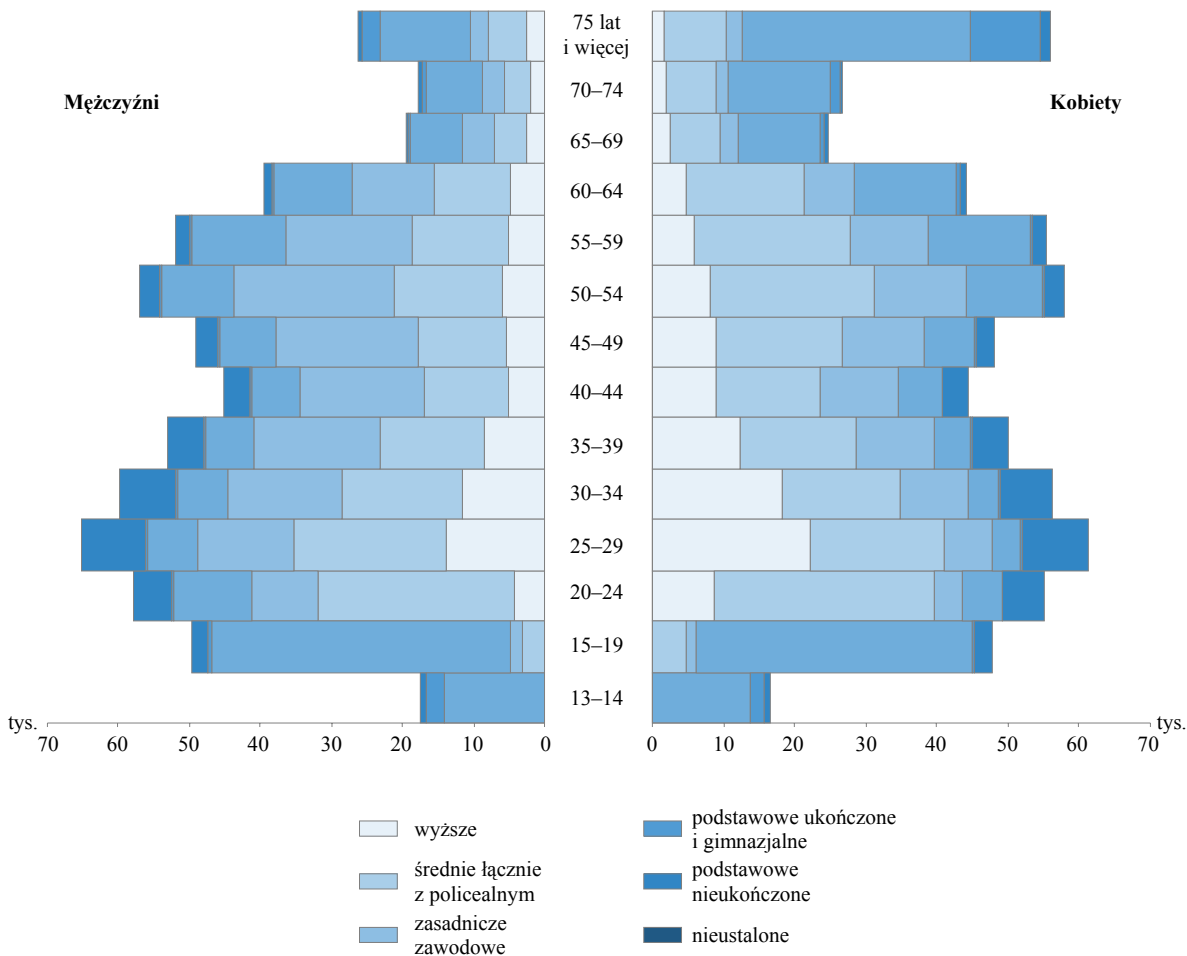
**Ludność z wykształceniem wyższym na 1 000 ludności
według powiatów w 2011 r.**

Struktura wykształcenia ludności w wieku 13 lat i więcej w latach 2002 i 2011
w %

Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, płci i wieku w 2011 r.

W 2011 r. najwięcej osób z wykształceniem wyższym mieszkało w dwóch największych miastach województwa: w Olsztynie (29,0%) i Elblągu (18,4%) oraz w powiecie olsztyńskim (14,0%)

Analizując poziom wykształcenia kobiet i mężczyzn na podstawie wyników NSP 2011 należy zauważyć, że mieszkające w województwie warmińsko-mazurskim kobiety są lepiej wykształcone od mężczyzn. W 2011 r. co piąta kobieta w miastach posiadała wyższe wykształcenie, na wsi zaś co dziesiąta. Z kolei w miastach, wykształceniem wyższym legitymował się co 6 mężczyzna, na wsi zaś co 17. Wśród osób z wykształceniem średnim i policealnym zarówno w miastach jak i na wsi przeważały kobiety. W miastach odsetek ten kształtował się na poziomie 23,1%. Na wsi najwięcej mieszkało mężczyzn z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym (37,3%) oraz z wykształceniem zasadniczym zawodowym (29,7%).

Tabl. 6/2. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

Poziom wykształcenia	Miasta			Wieś		
	Razem	Męż- czyźni	Kobiety	Razem	Męż- czyźni	Kobiety
	w odsetkach					
Razem *	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Wyższe	18,3	15,8	20,4	7,7	5,8	9,5
Średnie i policealne	34,0	31,7	36,0	21,8	19,1	24,5
Zasadnicze zawodowe	17,6	23,1	12,7	23,5	29,7	17,2
Podstawowe ukończone i gimnazjalne	20,8	20,0	21,5	38,1	37,3	38,9
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	1,4	1,0	1,7	3,0	2,2	3,8

*W dalszym podziale nie uwzględniono nieustalonego poziomu wykształcenia.

Kontynuacja nauki

Przeprowadzony w 2011 r. narodowy spis powszechny dostarczył również informacji o tym, czy osoby posiadające już określony poziom wykształcenia kontynuują naukę. W 2011 r. w województwie warmińsko-mazurskim 184,9 tys. osób spośród ludności w wieku

13 lat i więcej kontynuowało naukę. Wśród kontynuujących naukę 76,8% uczyło się w trybie dziennym, a 23,2% w trybie wieczorowym, zaocznym (niestacjonarnym) lub na odległość.

W trybie dziennym naukę kontynuowali przede wszystkim absolwenci szkół podstawowych i gimnazjów, stanowiąc 74,8% ogółu osób uczących się w szkołach dziennych. Z kolei zwraca uwagę fakt, że wśród osób kontynuujących naukę w trybie niestacjonarnym i wieczorowym 32,4% to osoby z wykształceniem wyższym podnoszące swoje kwalifikacje. Spośród osób z tej grupy 20,3% absolwentów szkół wyższych z tytułem inżyniera, licencjata oraz dyplomowanego ekonomisty dalej kontynuuje naukę m.in. na studiach magisterskich. Z kolei 12,0% osób z tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym kontynuuje naukę, podnosząc swoje kwalifikacje w trybie zaocznym, wieczorowym lub na odległość.

Tabl. 6/3. Ludność w wieku 13 lat i więcej kontynuująca naukę według poziomu wykształcenia i trybu kontynuowania nauki w 2011 roku

Poziom wykształcenia	Osoby kontynuujące naukę		
	razem	w trybie dziennym/stacjonarnym	w trybie wieczorowym, zaocznym (niestacjonarnym), na odległość
	w %		
Razem	100,0	100,0	100,0
Wyższe z tytułem magistra, lekarza lub równorzędne	3,6	1,1	12,0
Wyższe z tytułem inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty	7,5	3,6	20,3
Policealne	0,9	0,2	3,1
Średnie zawodowe	5,9	2,0	18,8
Średnie ogólnokształcące	17,8	14,3	29,3
Zasadnicze zawodowe	2,2	0,4	7,9
Gimnazjalne	30,7	38,2	5,8
Podstawowe	28,8	36,7	2,7
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	2,7	3,6	0,0

W 2011 r. w województwie warmińsko-mazurskim wśród osób kontynuujących naukę w trybie niestacjonarnymi i wieczorowym największą grupę stanowili absolwenci liceów

ogólnokształcących (29,3%), absolwenci studiów licencjackich i inżynierskich (20,3%) oraz szkół średnich zawodowych (18,8%).

Wśród osób kontynuujących naukę 53,2% stanowiły kobiety, mężczyźni zaś 46,7%. Spośród tych, którzy nie kontynuowali nauki, w 2011 r. dominowali absolwenci zasadniczych szkół zawodowych. Stanowili oni 25,4% osób nie podwyższających swoich kwalifikacji. Wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych nie kontynuujących nauki najliczniejszą grupę stanowili mężczyźni.

2. Osoby niepełnosprawne

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 4 marca 2010 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2011 r. *udzielanie odpowiedzi na pytania dotyczące niepełnosprawności odbywało się na zasadzie dobrowolności* – ze względu na specyfikę i wrażliwość tematu. Na pytania odpowiadały osoby dorosłe, które wyraziły na to zgodę, natomiast na temat dzieci informacji udzielali rodzice lub opiekunowie.

Jednocześnie podkreślić należy, że w odniesieniu do poprzednich spisów – tematykę badawczą w odniesieniu do niepełnosprawności w spisie 2011 roku poszerzono o: czas trwania ograniczenia zdolności wykonywania zwykłych (podstawowych) czynności życiowych, a także o grupy schorzeń, które powodują ograniczenie zwykłych czynności życiowych osób. Zagadnienie to będzie przedmiotem analizy w kolejnym opracowaniu tematycznym z obszaru niepełnosprawności.

Wyniki spisu 2011 dotyczące osób niepełnosprawnych należy traktować jako wstępne. Należy przyjąć, że ogólne liczby niepełnosprawnych mężczyzn i kobiet, w miastach i na wsi, uzyskane wstępnie z wyników spisu 2011 – są niedoszacowane. W konsekwencji zaniżone są także odsetki osób niepełnosprawnych w relacji do ogólnej liczby ludności.

Pomimo niedoszacowania ogólnej liczby osób niepełnosprawnych wydaje się zasadne przeprowadzenie analizy zmian w strukturze według rodzaju oraz stopnia niepełnosprawności wśród kobiet i mężczyzn.

Zbiorowość osób niepełnosprawnych została podzielona na grupy:

1. osoby niepełnosprawne **prawnie**, tj. takie, które posiadały odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony;

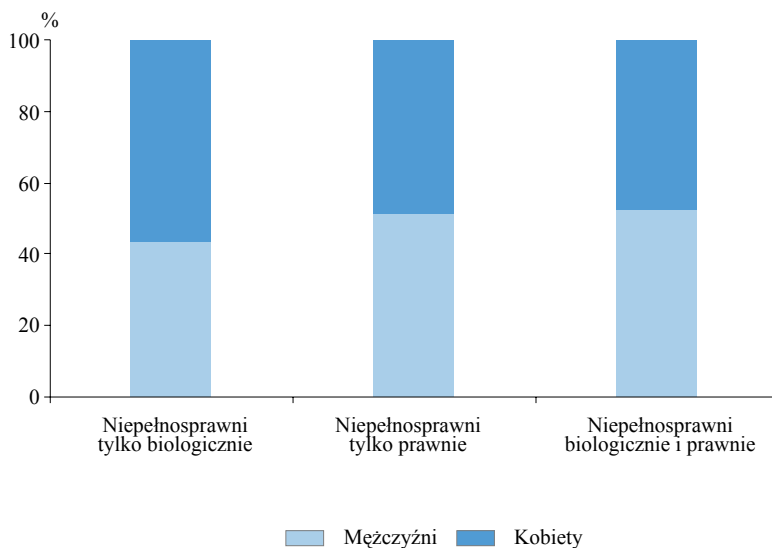
2. osoby niepełnosprawne **tylko biologicznie**, tj. takie, które nie posiadały orzeczenia, ale miały (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych stosownie do swojego wieku;
3. osoby niepełnosprawne **prawnie i biologicznie**, tj. takie, które posiadały odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony i równocześnie miały (odczuwały) ograniczenie zwykłych (podstawowych) czynności życiowych odpowiednich dla ich wieku.

Wyniki spisu ludności 2011 roku wstępnie wykazały, że liczba osób, które zadeklarowały ograniczenie zdolności do wykonywania podstawowych czynności dla swojego wieku oraz posiadały ważne orzeczenie kwalifikujące je do zaliczenia do zbiorowości osób niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim wyniosła 197,3 tys., co stanowiło 13,6% ogółu ludności w województwie. Oznacza to, że co siódmy mieszkaniec województwa warmińsko-mazurskiego był osobą niepełnosprawną. Szacunkowa liczba osób niepełnosprawnych na 1 000 mieszkańców w województwie warmińsko-mazurskim wyniosła 136 osób. W porównaniu do NSP 2002 liczba osób niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim zmniejszyła się o 14,2 tys. osób. O 16,5% spadła liczba osób niepełnosprawnych zamieszkujących tereny wiejskie, natomiast w miastach wzrosła o 0,4%. Według wyników spisu w 2011 roku w województwie warmińsko-mazurskim mieszkało 104,9 tys. niepełnosprawnych kobiet (53,2%) oraz 92,4 tys. niepełnosprawnych mężczyzn (46,8%). W miastach mieszkało 122,9 tys. niepełnosprawnych (62,3%), na wsi 74,4 tys.(37,7%).

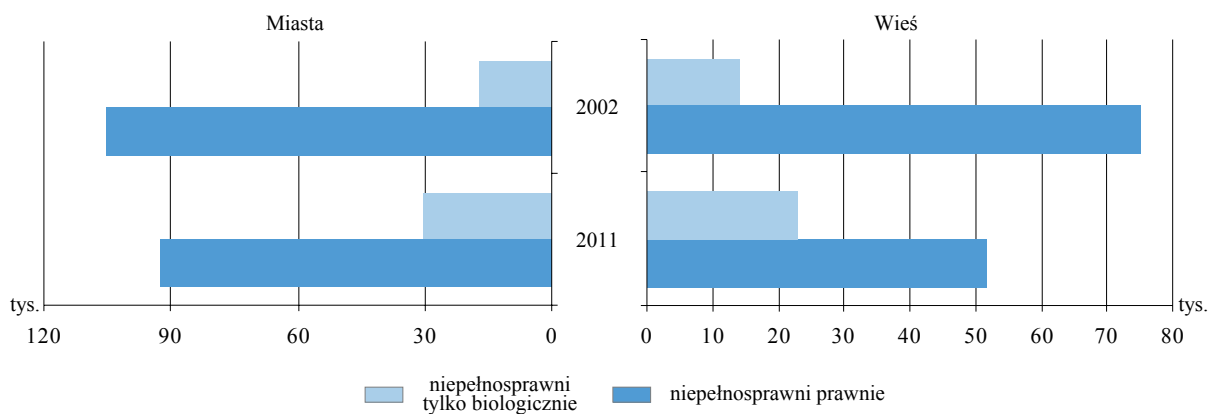
Tabl. 6/4. Osoby niepełnosprawne według stopnia niepełnosprawności w latach 2002 i 2011 – wstępne wyniki

Wyszczególnienie	Ogółem			Miasta			Wieś		
	2002	2011	2002=100	2002	2011	2002=100	2002	2011	2002=100
	w tys.			w tys.			w tys.		
Ogółem osoby niepełnosprawne	211,6	197,3	93,3	122,5	122,9	100,4	89,1	74,4	83,5
Mężczyźni	100,7	92,4	91,8	57,4	55,7	97,0	43,3	36,7	84,8
Kobiety	110,9	104,9	94,6	65,1	67,2	103,3	45,8	37,7	82,3
Niepełnosprawni prawnie	180,2	144,1	80,0	105,2	92,6	88,1	75,0	51,5	68,6
Niepełnosprawni tylko biologicznie	31,4	53,2	169,5	17,3	30,3	174,9	14,1	22,9	162,8

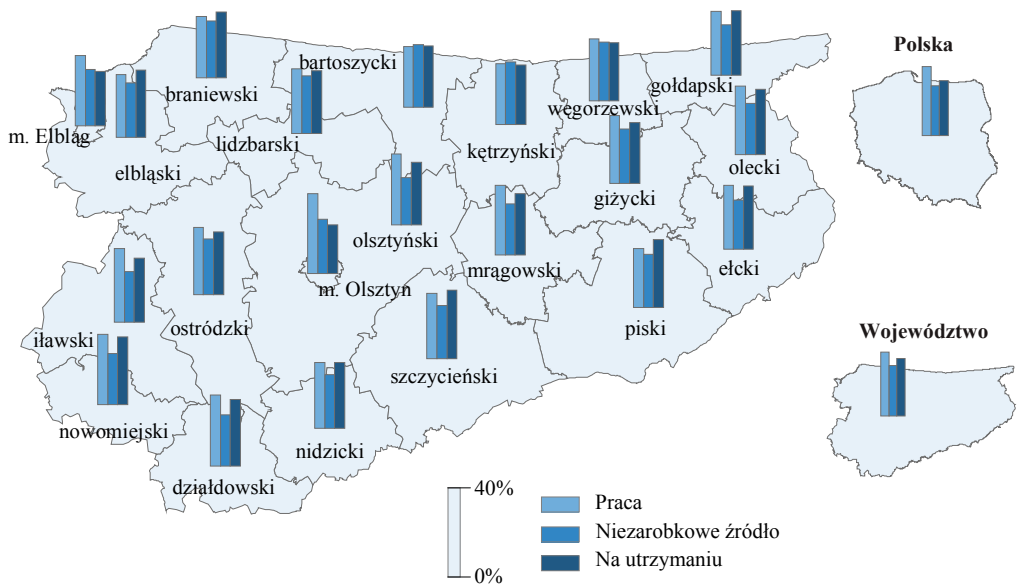
Struktura osób niepełnosprawnych według płci i kategorii niepełnosprawności w 2011 r. w %

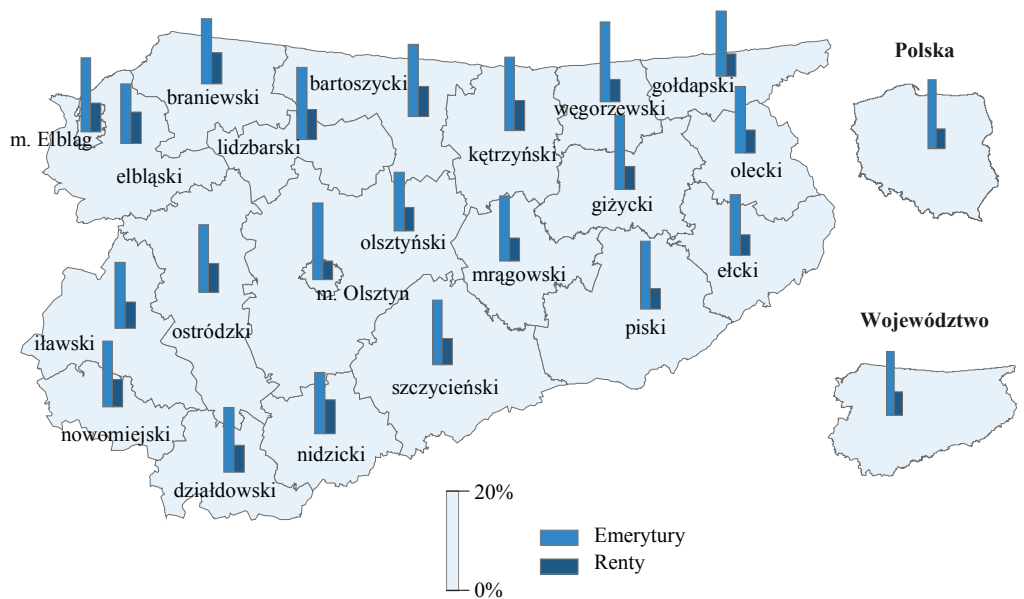
Osoby niepełnosprawne według miejsca zamieszkania i kategorii niepełnosprawności w latach 2002 i 2011

Ludność według głównego źródła utrzymania według powiatów w 2011 r.

Ludność utrzymująca się z emerytur i rent według powiatów w 2011 r.

W województwie warmińsko-mazurskim, dość znacznie (o 69,5%) zwiększyła się w stosunku do 2002 roku liczba osób niepełnosprawnych wyłącznie biologicznie. Liczba osób, które odczuwały ograniczoną zdolność do wykonywania podstawowych czynności wyniosła 53,2 tys.

W 2011 r. niepełnosprawni tylko biologicznie stanowili 3,7% ogółu ludności, w 2002 r. było to 2,2%. Wzrost liczby osób niepełnosprawnych wyłącznie biologicznie zaobserwowano zarówno w miastach (o 74,9%), jak i na wsi (62,8%). W zbiorowości osób niepełnosprawnych biologicznie przeważały kobiety (59,2%), mężczyźni stanowili 40,8% ogółu osób niepełnosprawnych biologicznie.

Tabl. 6/5. Osoby niepełnosprawne według kategorii i płci w 2011 r. – wyniki wstępne

Wyszczególnienie	Ogółem		
	Razem	Mężczyźni	Kobiety
Osoby niepełnosprawne ogółem	197,3	92,4	104,9
	w tysiącach		
Ogółem niepełnosprawni:	100,0	100,0	100,0
prawnie.....	73,0	76,5	69,9
tylko biologicznie.....	27,0	23,5	30,1

W 2011 r. liczba osób niepełnosprawnych prawnie wyniosła 144,1 tys. i zmniejszyła się w stosunku do 2002 r. o 20,0%. W porównaniu ze spisem 2002, odnotowano większy spadek liczby osób niepełnosprawnych prawnie mieszkających na wsi (o 31,4%) niż w miastach (o 11,9%). W 2011 r. osoby niepełnosprawne prawnie stanowiły 1,8% ogółu ludności województwa warmińsko-mazurskiego, w 2002 r. było to 4,9%. Niepełnosprawni prawnie stanowili 73,0% ogółu niepełnosprawnych. W tej kategorii niepełnosprawnych udział mężczyzn wyniósł 49,1%, a kobiet 50,9%.

3. Ludność według źródeł utrzymania

W NSP 2011 ustalano źródła dochodów (główne i dodatkowe), z których pochodziły środki na finansowanie konsumpcyjnych i innych życiowych potrzeb ludności uzyskane

w ciągu całego roku (12 miesięcy) poprzedzającego moment krytyczny spisu, tj. dzień 31 marca. Nie zbierano natomiast danych dotyczących wysokości uzyskiwanych dochodów.

Główne źródło utrzymania osoby jest to źródło przynoszące jej największy dochód. Jeżeli osoba miała w ciągu roku poprzedzającego spis tylko jedno źródło dochodów – było ono jednocześnie jej głównym, a zarazem wyłącznym źródłem utrzymania.

W spisie 2011 wyróżniono następujące grupy źródeł utrzymania:

- dochody (zarobki) z pracy osobiście wykonywanej (również sezonowej, dorywczej bez formalnej umowy) niezależnie od charakteru zatrudnienia – pracujący najemnie, na rachunek własny, a także pomagający w prowadzeniu działalności gospodarczej bez umownego wynagrodzenia członkowie wspólnego gospodarstwa domowego,
- dochody z własności,
- dochody z wynajmu,
- niezarobkowe źródło (w tym świadczenia społeczne: emerytury, renty, zasiłki, również świadczenia przedemerytalne),
- pozostałe źródła osobno nie wymienione (w 2002 roku zaliczane do innych niezarobkowych źródeł).

Ze względu na posiadane źródła utrzymania ludność można podzielić na dwie podstawowe kategorie: ludność posiadającą własne źródła utrzymania (w wieku 15 lat i więcej), tj. dochody z pracy, ze źródeł niezarobkowych i pozostałych oraz ludność utrzymywaną. Do ludności utrzymywanej zaliczono wszystkie osoby niezależnie od wieku nieposiadające własnych źródeł dochodów (w tym dzieci do lat 14-tu).

Wyniki spisu powszechnego przeprowadzonego w 2011 roku stanowią bogate źródło informacji w **zakresie** struktury społeczno-ekonomicznej ludności. Według wyników spisu 2011 można zaobserwować istotne różnice dotyczące źródeł utrzymania ludności, porównując je do wyników spisu z 2002 roku.

W 2011 roku wśród ogółu ludności województwa udział osób posiadających własne źródła utrzymania wyniósł 62,5%. Wzrósł on w porównaniu do 2002 r. o ponad 5 punktów procentowych, tym samym zmniejszeniu uległ udział osób utrzymywanych z 41,2% do 31,3% w 2011, czyli aż o 9,9 punktów procentowych. Niewątpliwym wpływem na strukturę ludności według źródeł utrzymania miały czynniki demograficzne, w tym znaczne zmniejszenie się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (z 365,0 tys. w 2002 r. do 287,9 tys. w 2011 roku). Należy podkreślić, że osoby z tej grupy wieku bardzo rzadko deklarowały własne

źródła, pozostając w większości przypadków na utrzymaniu. Bardzo liczną grupą ludności, o której nie zebrano bardziej szczegółowych danych w różnych obszarach tematycznych, były przede wszystkim osoby przebywające za granicą 12 miesięcy lub dłużej. W przypadku danych o źródłach utrzymania braki odpowiedzi dotyczą ok. 89,3 tys osób, w tym ok. 63,7 tys. – przebywających za granicą przez okres co najmniej 1 roku.

Tabl. 6/6. Ludność według głównego źródła utrzymania i płci na podstawie wyników spisów w latach 2002 i 2011

Główne źródło utrzymania	2002		2011				2002= 100
	ogółem		ogółem	męż- czyźni	kobiety		
	w tys.	w %	w tys.	w %			
Ogółem *	1 428,4	100,0	1 452,1	100,0	100,0	100,0	101,7
Posiadający własne źródło utrzymania.....	819,3	57,4	907,9	62,5	63,3	61,8	110,8
w tym:							
Dochody z pracy	419,7	29,4	506,9	34,9	39,8	30,2	120,8
najemnej	331,4	23,2	415,9	28,6	31,6	25,8	125,5
na rachunek własny**	88,4	6,2	91,1	6,3	8,2	4,4	103,0
Niezarobkowe źródło i pozostałe źródła osobno nie wymienione***	398,7	27,9	399,5	27,5	23,3	31,5	100,2
Na utrzymaniu	588,8	41,2	454,9	31,3	30,5	32,1	77,3

* W dalszym podziale nie uwzględniono niestalonego źródła utrzymania dla osób przebywających za granicą co najmniej 12 miesięcy i pozostałych oraz dochodów z własności.

** Łącznie z dochodami z wynajmu.

*** Dla porównania z NSP 2002 łącznie z pozostałymi dochodami osobno nie wymienionymi.

W 2011 roku dochody z pracy jako źródło utrzymania deklarowało 506,9 tys. osób i liczba ich w porównaniu do wyników spisu 2002 wzrosła o 87,2 tys. osób, tj. o 20,8%. Należy zwrócić uwagę, że największą dynamikę zmian w porównaniu do roku 2002 obserwuje się w odniesieniu do źródła, jakim były dochody z pracy najemnej. W 2011 roku takich osób było 415,9 tys., natomiast w 2002 – 331,4 tys. (wzrost prawie o 26,0%). Zwiększyła się liczba osób utrzymujących się z pracy na rachunek własny (o 3,0%), a zmalała liczba osób utrzymywanych (o 22,7%).

Istotnym czynnikiem różnicującym struktury ludności według źródeł utrzymania jest płeć. W 2011 roku mężczyźni nieco częściej niż kobiety posiadali własne źródła utrzymania

– odpowiednio 63,3% i 61,8%. Wśród mężczyzn jako źródło utrzymania dominował dochód z pracy 39,8% i były to zarobki uzyskiwane przede wszystkim z pracy najemnej (31,6%) oraz na rachunek własny (8,2%). Dla 166,0 tys. mężczyzn, tj. 23,3%, niezarobkowe źródło i pozostałe źródła dochodów (łącznie) stanowiło główne źródło utrzymania w ciągu roku poprzedzającego spis. Mężczyźni pozostający na utrzymaniu stanowili 30,5%.

Pomimo, że struktura podstawowego podziału ludności według źródeł utrzymania (na posiadających własne źródła i utrzymywanych) jest zbliżona dla obu płci, to rozpatrując poszczególne rodzaje źródeł utrzymania kobiet i mężczyzn obserwuje się istotne różnice. Blisko co trzecia kobieta (30,2%) traktowała dochody z pracy jako główne źródło utrzymania (o 10 punktów procentowych mniej niż mężczyźni). Dominowały dochody z pracy najemnej (25,8%). Kobiety znacznie rzadziej (4,4%) uzyskiwały dochody z pracy na rachunek własny niż mężczyźni. Jednocześnie prawie równie często jak z dochodów z pracy (najemnej i na rachunek własny łącznie) kobiety utrzymywały się z niezarobkowych źródeł (31,5%). Zwraca uwagę, że dla prawie co trzeciej kobiety źródła niezarobkowe stanowiły podstawę ich utrzymania (i prawie dla co czwartego mężczyzny). Kobiety na utrzymaniu stanowiły 32,1% osób utrzymywanych i relatywnie było ich więcej o 1,6 punktów procentowych od mężczyzn.

Jak wykazały wyniki spisu przeprowadzonego w 2011 roku ludność województwa zwiększyła się nieznacznie (o 1,7%) w porównaniu do roku 2002. Zmieniła się jednak struktura wieku ludności, co może mieć wpływ na indywidualne źródła utrzymania poszczególnych osób. Analizując wiek oraz posiadanie źródła utrzymania można stwierdzić pewne prawidłowości. Osoby w wieku przedprodukcyjnym (0–17 lat) nie posiadały na ogół własnych źródeł dochodów pozostając głównie na utrzymaniu (98,0%), a tylko 0,8% (niecały 1%) posiadało własne źródła utrzymania. Zmiany w strukturze źródeł utrzymania można zaobserwować w starszych grupach wieku.

W wieku produkcyjnym przeszło 3/4 osób niezależnie od płci i aktywności zawodowej posiadało własne źródła utrzymania, wśród których dominowały dochody z pracy (52,9%). Źródła niezarobkowe stanowiły podstawę utrzymania dla 20,6% osób spośród tej grupy, pozostawanie na utrzymaniu deklarowało 17,8%.

Tabl. 6/7. Ludność według głównego źródła utrzymania, płci i ekonomicznych grup wieku w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	Główne źródło utrzymania*		
		w tym		
		dochody z pracy	niezarobkowe i pozostałe	na utrzymaniu
		w %		
Ogółem	1 452,1	34,9	27,5	31,3
Przedprodukcyjnym (0–17 lat)	287,9	0,1	0,7	98,0
Produkcyjnym (18–59/64)	949,2	52,9	20,6	17,8
Mobilnym (18–44)	590,4	54,2	11,8	22,9
Niemobilnym (45–59/64)	358,9	50,7	35,1	9,4
Poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej)	215,0	2,1	93,9	1,8
Mężczyźni	711,5	39,8	23,3	30,5
Przedprodukcyjnym (0–17 lat)	147,5	0,2	0,7	97,9
Produkcyjnym (18–64)	500,6	56,2	20,9	14,4
Mobilnym (18–44)	302,8	59,3	10,2	19,7
Niemobilnym (45–64)	197,8	51,5	37,3	6,4
Poprodukcyjnym (65 lat i więcej)	63,4	2,1	95,3	0,4
Kobiety	740,7	30,2	31,5	32,1
Przedprodukcyjnym (0–17 lat)	140,4	0,1	0,6	98,1
Produkcyjnym (18–59)	448,6	49,1	20,3	21,5
Mobilnym (18–44)	287,5	48,8	13,5	26,2
Niemobilnym (45–59)	161,1	49,8	32,4	13,2
Poprodukcyjnym (60 lat i więcej)	151,7	2,1	93,3	2,4

* W dalszym podziale nie uwzględniono dochodów z własności i nieustalonego źródła utrzymania.

Analizując źródła utrzymania osób będących w wieku mobilnym zwraca uwagę fakt, że – w porównaniu do ogółu ludności w wieku produkcyjnym – mniejszy był odsetek osób posiadających własne źródła utrzymania (66,0%), a zwiększył się odsetek utrzymywanych – 22,9%.

Wśród posiadających własne źródła utrzymania zwiększył się odsetek osób utrzymujących się z pracy (o 1,3 punkty procentowe), natomiast mniej osób deklarowało źródła niezarobkowe w porównaniu do ogółu osób w wieku produkcyjnym (o 8,8 punkty procentowe).

Wśród osób w wieku niemobilnym 85,8% ludności deklarowało posiadanie własnych źródeł utrzymania, wśród nich tylko 50,7% stanowiły dochody z pracy i aż prawie 35,1%

z niezarobkowych źródeł, co oznacza, że w tej grupie wieku znalazła się część osób, które zakończyły już pracę zawodową i korzystają ze świadczeń emerytalnych lub innych świadczeń społecznych. Część z tych osób mogło jednak nadal pracować, ale ich dochody z pracy nie stanowiły już głównego źródła utrzymania.

Zupełnie inna jest sytuacja osób w wieku poprodukcyjnym. Prawie wszystkie osoby z tej grupy (96,0%) posiadały własne źródła utrzymania. Aż 93,9% stanowiły źródła niezarobkowe, a dla 2,1% osób były to dochody z pracy, natomiast zaledwie 1,8% deklarowało pozostawanie na utrzymaniu.

Także miejsce zamieszkania determinuje posiadane źródła utrzymania. W latach dzielących oba spisy powszechne obserwuje się zmiany w miastach i na wsi, w podstawowych strukturach ludności według posiadanych źródeł, które stanowiły podstawę ich utrzymania.

Odsetek osób utrzymujących się z pracy wyniósł w miastach 36,4%, na wsi 32,7%. W zestawieniu z wynikami spisu z 2002 roku udział osób utrzymujących się z dochodów z pracy, zarówno w miastach jak i na wsi, znacznie się zwiększył (odpowiednio o 5,0 i 6,3 punktów procentowych).

Zarówno w miastach jak i na wsi obserwowany był znacznie mniejszy udział ludności nie posiadających własnych źródeł dochodów – pozostających na utrzymaniu. O ile w 2002 roku ich odsetek w miastach wyniósł 38,8% i 44,9% na wsi, to według wyników spisu w 2011 roku udział takich osób wyniósł odpowiednio: 28,3% i 35,8%.

Analizując źródła utrzymania ludności w poszczególnych powiatach według podstawowego podziału tzn. dochody z pracy: najemnej i na rachunek własny, niezarobkowe źródło (z tego emerytury, renty, zasiłki i świadczenia dla bezrobotnych i pomocy społecznej oraz świadczenia przedemerytalne), a także pozostawanie na utrzymaniu zauważa się wyraźne różnice.

W większości powiatów odsetek utrzymujących się z głównie z pracy zbliżony był do średniej dla całego województwa (34,9%). Natomiast najniższy odsetek utrzymujących się z pracy odnotowano w powiatach: piskim 30,2%, kętrzyńskim 31,0%, bartoszyckim 31,1% oraz braniewskim 31,2%. Powiaty, w których udział dochodów z pracy w strukturze według źródeł utrzymania był znacznie wyższy niż dla województwa to: Olsztyn 40,9%, powiat iławski 37,6%, olsztyński 36,3% oraz Elbląg i powiat działdowski po 36,2%.

Odsetek osób utrzymujących się z niezarobkowych źródeł dla Warmii i Mazur wyniósł 27,5%. Najniższy odsetek osób utrzymujących się z niezarobkowych źródeł wystąpił w powiatach olsztyńskim 24,5% i ełckim 25,0%, natomiast najwyższy w powiatach bartoszyckim 32,1%, kętrzyńskim 31,8% i węgorzewskim 29,9%.

Odsetek osób, które nie posiadały własnych źródeł utrzymania pozostając tym samym na utrzymaniu wyniósł dla warmińsko-mazurskiego 31,3%. Odsetki dla większości powiatów oscylowały wokół średniej. Zwraca natomiast uwagę, że w powiatach, w których są najniższe odsetki utrzymujących się z pracy, jest również wysoki odsetek osób pozostających na utrzymaniu. Do takich powiatów należy np. piski (34,6%).

Rozdział VII. AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI

Zgodnie z międzynarodowymi standardami stosowanymi w statystyce rynku pracy ludność dzieli się na trzy podstawowe kategorie, istotne z punktu widzenia podaży pracy i jednoczesnego dopasowania do strony popytowej. Są to: pracujący, bezrobotni i bierni zawodowo. Za minimalny wiek wejścia na rynek pracy przyjmuje się umownie moment ukończenia 15-go roku życia, nie wyznaczając jednocześnie górnej granicy wieku kończącego aktywność zawodową. Określa się natomiast precyzyjne ramy czasowe pozwalające na jednoznaczne uchwycenie stopnia dopasowania obu stron rynku pracy – podażowej i popytowej.

*Do **pracujących** zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia (25–31 marca 2011 r.):*

- wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód, tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- nie wykonywały pracy (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych, strajku), ale formalnie miały pracę jako pracownicy najemni bądź pracujący na własny rachunek.

***Bezrobotni** są to osoby w wieku 15–74 lata, które spełniły jednocześnie trzy warunki:*

- w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi,
- aktywnie poszukiwały pracy tzn. podjęły konkretne działania w ciągu 4 tygodni (wliczając jako ostatni – tydzień badany) aby znaleźć pracę,
- były gotowe (zdolne) podjąć pracę w tygodniu badanym i następnym.

Do bezrobotnych zaliczono także osoby, które znalazły pracę i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie 3 miesięcy oraz były gotowe tę pracę podjąć.

***Ludność bierną zawodowo** stanowią osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne (tzn. nie pracują i nie chcą pracować lub chcą ale nie spełniają ww. warunków zaliczenia ich do bezrobotnych).*

*Pracujący i bezrobotni tworzą razem kategorię **aktywnych zawodowo**.*

Do podstawowych wskaźników zaprezentowanych w raporcie i opisujących sytuację na rynku pracy należą:

- *współczynnik aktywności zawodowej* – stosunek liczby aktywnych zawodowo do sumy aktywnych i biernych zawodowo,
- *wskaźnik zatrudnienia* – stosunek liczby pracujących do sumy aktywnych i biernych zawodowo,
- *stopa bezrobocia* – stosunek liczby bezrobotnych do aktywnych zawodowo.

W NSP 2011 pytania dotyczące aktywności ekonomicznej skierowano tylko do osób zamieszkałych w mieszkaniach, w związku z tym nie ma możliwości określenia statusu na rynku pracy osób w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz bezdomnych. Poza zakresem analizy znalazły się także osoby, które co prawda podlegały badaniu, ale dla których nie udało się ustalić jaki mają status na rynku pracy, co w znacznej części wynikało z faktu przebywania tych osób za granicą.

Wyniki spisu wskazują, że ludność w wieku 15 lat i więcej spełniająca kryterium faktycznego zamieszkania liczyła 1 220,1 tys. osób, z czego dla 88,4 tys. nie określono statusu na rynku pracy.

Liczba osób aktywnych zawodowo w wieku 15 lat i więcej liczyła 593,0 tys., co stanowiło 48,6% ogółu ludności w tym wieku. Zbiorowość aktywnych zawodowo tworzyli pracujący (493,5 tys.) oraz bezrobotni (99,5 tys.). Współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 52,4%, a współczynnik zatrudnienia 43,6%. Według wyników NSP 2011 liczba biernych zawodowo w wieku 15 lat i więcej wyniosła 538,7 tys. osób.

Wśród aktywnych zawodowo przeważali liczebnie mężczyźni zarówno wśród pracujących, jak i bezrobotnych. Kobiety natomiast dominowały w grupie biernych zawodowo, co miało związek zarówno z przerwą w wykonywaniu pracy ze względu na wypełnianie obowiązków rodzinnych, jak i z wcześniejszym niż u mężczyzn progiem wieku emerytalnego. Można to było zauważyć w zróżnicowaniu podstawowych wskaźników dotyczących rynku pracy – zanotowano zdecydowanie wyższy współczynnik aktywności zawodowej oraz wskaźnik zatrudnienia mężczyzn niż kobiet. Kobiety miały także większe trudności ze znalezieniem pracy, o czym świadczyła wyższa stopa bezrobocia.

Tabl. 7/1. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem*	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Nieustalony status na rynku pracy	Współczynnik aktywności zawodowej**	Wskaźnik zatrudnienia**	Stopa bezrobocia
		razem	pracujący	bezrobotni					
		w tysiącach							
Ogółem*	1 220,1	593,0	493,5	99,5	538,7	88,4	52,4	43,6	16,8
mężczyźni .	592,3	328,1	275,4	52,7	220,3	43,9	59,8	50,2	16,1
kobiety	627,8	264,9	218,1	46,8	318,4	44,4	45,4	37,4	17,7
Miasta	737,9	366,8	312,3	54,5	312,0	59,0	54,0	46,0	14,9
Wieś	482,2	226,2	181,2	45,0	226,7	29,3	49,9	40,0	19,9

* Ze względu na zaokrąglenia przy uogólnianiu wyników badania dane mogą się nie sumować na ogółem.

** Przy wyliczaniu wskaźników nie uwzględniono nieustalonego statusu na rynku pracy.

Miejsce zamieszkania w istotny sposób wpływało na status poszczególnych osób na rynku pracy. Większa liczebność każdej z analizowanych zbiorowości w przypadku miast wynikała bezpośrednio z większej liczby mieszkańców, natomiast samo zróżnicowanie sytuacji na rynku pracy tych dwóch zbiorowości (osób zamieszkałych w miastach lub na wsi) pokazywały wskaźniki rynku pracy. Wyższy współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia oraz niższa stopa bezrobocia wskazywały na nieco lepszą sytuację w miastach niż na wsi.

Kolejną cechą, ważną z punktu widzenia sytuacji osób na rynku pracy był wiek. Z uwagi na potencjalne wykorzystanie istniejących zasobów pracy istotna jest odrębna analiza poświęcona sytuacji na rynku pracy osób w wieku produkcyjnym (dla mężczyzn wiek 18–64 lata, a dla kobiet 18–59 lat). Już samo ograniczenie populacji ze względu na wiek zmniejszyło liczebność poszczególnych kategorii na rynku pracy, ale także – ich proporcje względem siebie. Prawie 2/3 zbiorowości osób w wieku produkcyjnym pracowało lub aktywnie poszukiwało pracy i było gotowych do jej podjęcia (współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku produkcyjnym wyniósł 67,2%, podczas gdy liczony dla zbiorowości osób w wieku 15 lat i więcej – 52,4%). W przypadku osób w wieku produkcyjnym zdecydowanie większy był odsetek osób pracujących niż w przypadku całej populacji w wieku 15 lat i więcej (wskaźnik zatrudnienia 55,8% wobec 43,6%). Stopa bezrobocia w populacji osób w wieku produkcyjnym także była nieco wyższa i wynosiła 17,0% (wobec 16,8%).

Tabl. 7/2. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według wieku w 2011 r.

Wiek	Ogółem*	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Nieustalony status na rynku pracy	Współczynnik aktywności zawodowej**	Wskaźnik zatrudnienia**	Stopa bezrobocia
		razem	pracujący	bezrobotni					
w tysiącach							w %		
Ogółem*	1 220,1	593,0	493,5	99,5	538,7	88,4	52,4	43,6	16,8
15–24 lat ...	210,7	68,0	43,9	24,0	126,7	16,1	34,9	22,6	35,4
25–34	242,9	167,6	140,5	27,1	41,3	34,0	80,2	67,2	16,2
35–44	192,6	142,8	123,7	19,0	32,5	17,4	81,5	70,6	13,3
45–54	212,1	146,7	126,0	20,7	53,9	11,4	73,1	62,8	14,1
55–64	190,9	63,7	55,2	8,5	121,4	5,9	34,4	29,8	13,3
65 lat i więcej ...	170,8	4,3	4,2	0,1	163,0	3,6	2,5	2,5	2,3
Z ogółem wiek***:									
przedprodukcyjny .	55,8	1,2	1,0	0,2	51,8	2,9	2,2	1,8	15,8
produkcyjny	949,2	583,5	484,4	99,1	284,9	80,7	67,2	55,8	17,0
mobilny ..	590,4	377,2	307,2	70,0	148,6	64,6	71,7	58,4	18,6
niemobilny	358,9	206,3	177,2	29,1	136,3	16,3	60,2	51,7	14,1
poprodukcyjny	215,0	8,3	8,1	0,2	202,0	4,7	4,0	3,9	2,8

* Ze względu na zaokrąglenia przy uogólnianiu wyników badania dane mogą się nie sumować na ogółem.

** Przy wyliczaniu wskaźników nie uwzględniono nieustalonego statusu na rynku pracy.

*** Przedprodukcyjny – 15–17 lat; produkcyjny – dla mężczyzn 18–64 lata, dla kobiet 18–59 lat; mobilny 18–44 lata; niemobilny – dla mężczyzn 45–64 lata, dla kobiet 45–59 lat; poprodukcyjny – dla mężczyzn 65 lat i więcej, dla kobiet 60 lat i więcej.

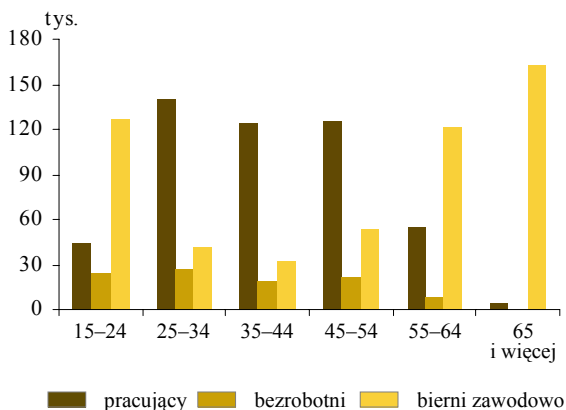
Analizując bardziej szczegółowo grupy wieku można było zauważyć, że w stosunkowo najlepszej sytuacji znajdowały się osoby w wieku 35–44 lata. Świadczy o tym zarówno wskaźnik zatrudnienia (70,6%) – wyższy niż dla innych grup wieku, jak i stopa bezrobocia (13,3%) – niższa niż dla ogółu badanej zbiorowości. W szczególnej sytuacji znajdowały się osoby młode. Do tej populacji należały zarówno osoby bierne zawodowo, które ze względu m.in. na naukę jeszcze nie weszły na rynek pracy (uczniowie, studenci) lub na jakiś czas zrezygnowały z pracy (powrót do edukacji, obowiązki macierzyńskie/rodzinne lub inne powody), jak też osoby, poszukujące pracy. O trudności w aktywizacji świadczyła stopa bezrobocia osób młodych do 24 roku życia – dużo wyższa niż w pozostałych grupach wieku.

Po przekroczeniu umownych granic wieku mobilnego (18–44 lata) odsetek pracujących, jak i aktywnych zawodowo w populacji ogółem, a co za tym idzie wskaźnik zatrudnienia i współczynnik aktywności zawodowej – obniżyły się.

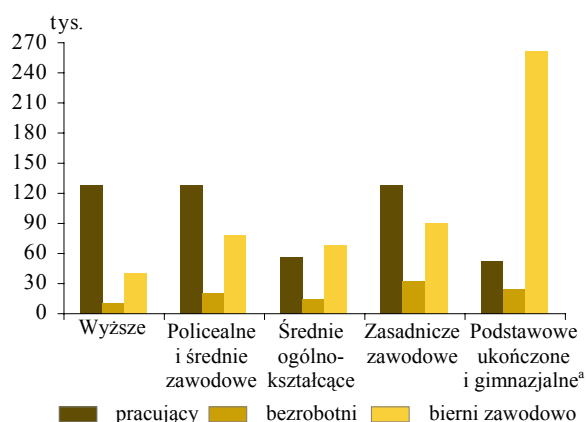
Wykształcenie to kolejna cecha różnicująca sytuację na rynku pracy poszczególnych osób. Z danych NSP 2011 wynika, że im wyższy był poziom ukończonego wykształcenia – tym większe były szanse na podjęcie pracy. Wśród osób z wykształceniem wyższym zanotowano największy odsetek pracujących (wskaźnik zatrudnienia 72,2%) i stosunkowo najmniej aktywnych zawodowo mających problemy ze znalezieniem pracy (stopa bezrobocia – 6,8%). Najniższy odsetek pracujących stanowiły osoby z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym. Stopa bezrobocia dla tej zbiorowości wyniosła 31,9%, co oznacza, że co trzecia osoba spośród aktywnych zawodowo o niskim poziomie wykształcenia nie mogła znaleźć zatrudnienia.

Prawie 2/3 pracujących to osoby z wykształceniem co najmniej średnim (63,2%; wśród pracujących mężczyzn odsetek ten wyniósł 53,9%, a wśród pracujących kobiet – 74,9%). Wśród bezrobotnych osoby z analogicznym wykształceniem stanowiły prawie 44% zbiorowości (43,8%; 35,0% bezrobotnych mężczyzn i 53,5% bezrobotnych kobiet).

Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według wieku w 2011 r.

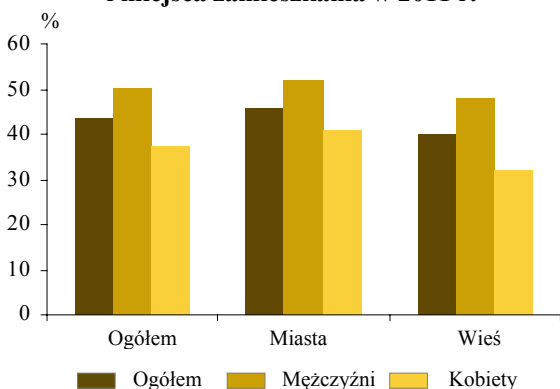

Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według wykształcenia w 2011 r.

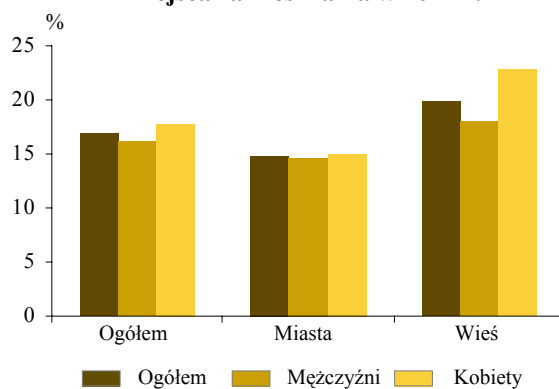

a Łącznie z wykształceniem podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego.

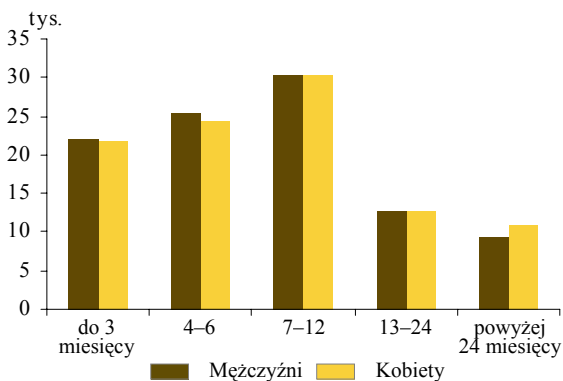
Wskaźnik zatrudnienia według płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

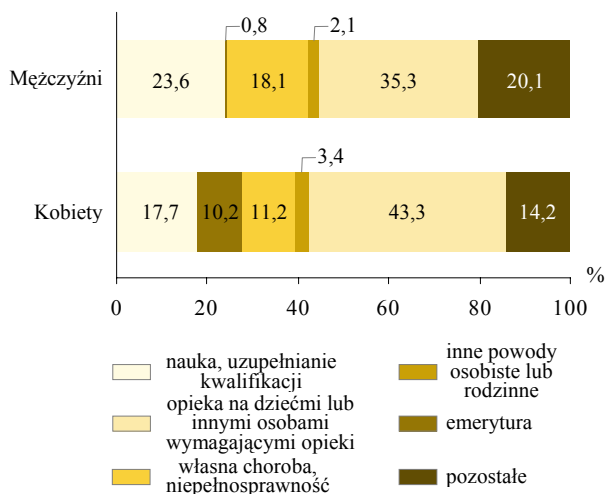
Stopa bezrobocia według płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

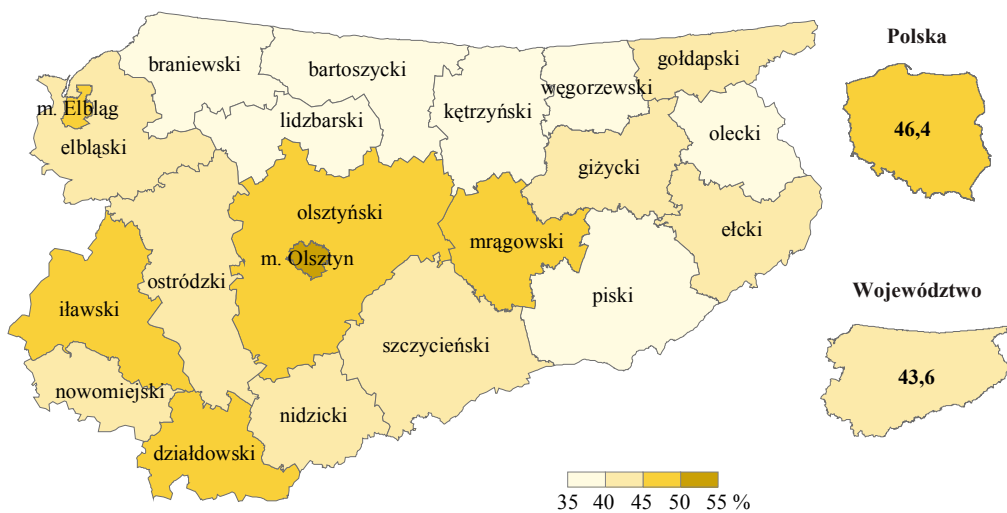
Struktura bezrobotnych według okresu poszukiwania pracy i płci w 2011 r.

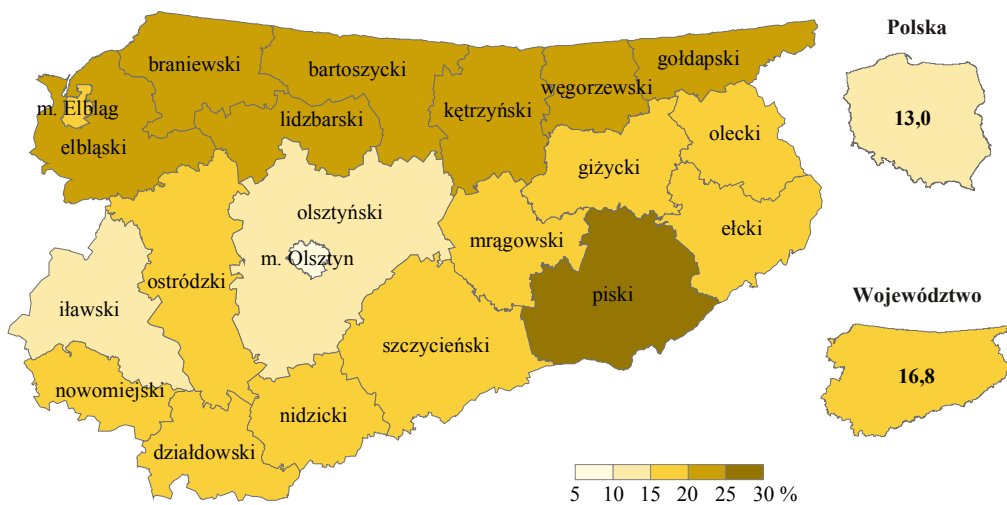
Struktura biernych zawodowo według wybranych przyczyn bierności i płci w 2011 r. w %

Wskaźnik zatrudnienia według powiatów w 2011 r.

Stopa bezrobocia według powiatów w 2011 r.

Tabl. 7/3. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2011 r.

Poziom wykształcenia	Ogółem *	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Nieustalony status na rynku pracy	Współczynnik aktywności zawodowej**	Wskaźnik zatrudnienia**	Stopa bezrobocia
		razem	pracujący	bezrobotni					
	w tysiącach						w %		
Ogółem*	1 220,1	593,0	493,5	99,5	538,7	88,4	52,4	43,6	16,8
Wyższe	176,1	136,5	127,2	9,3	39,5	0,0	77,5	72,2	6,8
Policealne i średnie zawodowe	227,4	148,4	127,8	20,5	79,0	-	65,2	56,2	13,8
Średnie ogólnokształcące	137,8	70,4	56,8	13,6	67,3	0,0	51,1	41,3	19,3
Zasadnicze zawodowe	250,1	160,0	128,8	31,2	90,1	0,0	64,0	51,5	19,5
Podstawowe ukończone i gimnazjalne *** ..	340,0	77,5	52,8	24,8	262,5	0,0	22,8	15,5	31,9
Nieustalony poziom wykształcenia	88,6	11,4	54	60	185	88,3	38,2	18,1	52,7

* Ze względu na zaokrąglenia przy uogólnianiu wyników badania dane mogą się nie sumować na ogółem.

** Przy wyliczaniu wskaźników nie uwzględniono nieustalonego statusu na rynku pracy.

*** Łącznie z wykształceniem podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego.

Dla charakterystyki osób pracujących ważna była informacja o statusie zatrudnienia. Największą zbiorowość stanowili pracownicy najemni – 81,6% (w tym zdecydowana większość to pełnozatrudnieni). Wśród pozostałych pracujących ok. 17,% stanowili pracujący na własny rachunek (1/4 tej zbiorowości to niezatrudniający pracowników), a ok. 2% – pomagający członkowie rodzin.

Kobiety w porównaniu z mężczyznami stosunkowo częściej pracowały w charakterze pracowników najemnych oraz pomagających członków rodzin. Mężczyźni częściej niż kobiety pracowali na własny rachunek, szczególnie jako niezatrudniający pracowników najemnych.

Tabl. 7/4. Pracujący według statusu zatrudnienia oraz płci, miejsca zamieszkania i wieku w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem*	Pracownicy najemni			Pracujący na własny rachunek			Pomagający członkowie rodzin	Nieustalony status zatrudnienia
		razem	pełnozatrudnieni	niepełnozatrudnieni	razem	pracodawcy	niezatrudniający pracowników		
w tysiącach									
Ogółem*	493,5	402,6	370,1	32,5	82,6	19,9	62,7	8,3	0,1
Według płci									
mężczyźni .	275,4	216,5	200,5	15,9	55,3	13,5	41,8	3,6	0,0
kobiety	218,1	186,1	169,6	16,5	27,3	6,4	20,8	4,7	0,0
Według miejsca zamieszkania									
Miasta	312,3	269,0	247,9	21,1	41,1	13,9	27,2	2,1	0,0
Wieś	181,2	133,5	122,2	11,3	41,5	6,0	35,5	6,1	0,0
Według ekonomicznych grup wieku									
przedprodukcyjny .	1,0	0,8	0,2	0,6	0,0	-	0,0	0,2	-
produkcyjny	484,4	2396,8	367,2	29,6	79,7	19,1	60,6	7,8	0,0
mobilny ..	307,2	260,3	240,9	19,4	41,8	9,4	32,4	5,0	0,0
niemobilny	177,2	136,5	126,3	10,2	37,9	9,7	28,2	2,8	0,0
poprodukcyjny	8,1	5,0	2,7	2,3	2,8	0,8	2,0	0,3	-

* Ze względu na zaokrąglenia przy uogólnianiu wyników badania dane mogą się nie sumować na ogółem.

Dodatkowa charakterystyka rynku pracy możliwa była poprzez uwzględnienie specyfiki miejsca zamieszkania. Ze względu na charakter pracy na wsi i powiązanie z indywidualnymi gospodarstwami rolnymi, jej mieszkańcy częściej pracowali na własny rachunek i jako pomagający członkowie rodzin. Spośród 181,2 tys. pracujących mieszkających na wsi, pracujący na własny rachunek stanowili 22,9%, a pomagający członkowie rodzin – 3,4%; analogiczne odsetki liczone w stosunku do pracujących mieszkańców miast wynosiły: 13,2% oraz 0,7%. Pracownicy najemni stanowili 73,7% ogółu pracujących zamieszkałych na wsi, a w przypadku analogicznej zbiorowości mieszkających w miastach odsetek ten wyniósł 86,1%.

Opisując zbiorowość osób bezrobotnych należy zwrócić szczególną uwagę na długość okresu bezrobocia. Ważne jest, aby okres bezrobocia trwał jak najkrócej. Wyniki NSP 2011, pokazały, że prawie co piąta osoba spośród bezrobotnych poszukiwała pracy do 3 miesięcy,

a prawie co czwarta – była długotrwale bezrobotna, tzn. aktywnie poszukiwała pracy przez ponad 12 miesięcy. Wyniki spisu wykazały także, że płeć nie wpływała w istotny sposób na strukturę bezrobotnych według okresu poszukiwania pracy, natomiast miejsce zamieszkania miało wpływ – w miastach odsetek poszukujących pracy najkrócej i najdłużej był nieco wyższy niż w przypadku mieszkańców wsi (23,4% bezrobotnych w miastach poszukiwało pracy do 3 miesięcy, a 24,1% – powyżej roku, na wsi analogiczne odsetki wynosiły 20,0% oraz 21,2%).

Tabl. 7/5. Bezrobotni według okresu poszukiwania pracy w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem*		Według okresu poszukiwania pracy				
			do 3 miesiące włącznie	4–6	7–12	powyżej 12 miesiące	nieusta- lony okres poszuki- wania pracy
	w tysią- cach	w %					
Ogółem*	99,5	100,0	21,9	24,9	30,3	22,8	0,1
mężczyźni	52,7	100,0	22,1	25,5	30,4	22,0	0,1
kobiety	46,8	100,0	21,7	24,3	30,2	23,7	0,1
Miasta	54,5	100,0	23,4	23,8	28,6	24,1	0,1
Wieś	45,0	100,0	20,0	26,3	32,4	21,2	0,1

* Ze względu na zaokrąglenia przy uogólnianiu wyników badania dane mogą się nie sumować na ogółem.

Duży wpływ na długość okresu poszukiwania pracy miał wiek osób bezrobotnych. Analizując wyniki NSP 2011 można było zauważyć, że im starsze osoby tym większy był odsetek długotrwale bezrobotnych. W przypadku młodszych grup bezrobotnych należy pamiętać o ograniczeniach wynikających z faktu, że osoby te, ze względu na swój wiek, mogły pozostawać na rynku pracy krócej niż 12 miesięcy. Wśród bezrobotnych w młodszych grupach wieku odsetek poszukujących pracy stosunkowo krótko (nie dłużej niż 3 miesiące) przewyższał odsetek długotrwale poszukujących pracy. Wśród osób w wieku 30–34 lata odsetki te zbliżały się do siebie, a następnie w starszych grupach wieku udziały długotrwale poszukujących pracy zwiększały się.

Ważną zbiorowością z punktu widzenia rynku pracy są bierni zawodowo. Jest to bardzo zróżnicowana grupa, bowiem należą do niej zarówno osoby, które jeszcze nie weszły

na rynek pracy lub na jakiś czas się zdezaktywizowały (uczniowie, studenci, osoby mające przerwę w życiu zawodowym ze względu na obowiązki rodzinne), a także osoby, które definitywnie zakończyły już swoją karierę zawodową lub z różnych względów nigdy nie były aktywne zawodowo (np. z powodu niepełnosprawności). Bierni zawodowo to w dużej mierze osoby najmłodsze i najstarsze.

Tabl. 7/6. Bierni zawodowo w wieku 15 lat i więcej według przyczyn bierności w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem *	W tym według wybranych przyczyn nieposzukiwania pracy					
		przeko- nanie o niemo- żliwości znalezienia odpowiedniej pracy	nauka, uzupełni- anie kwalifi- kacji	opieka nad dziećmi lub innymi osobami wymaga- jącymi opieki	własna choroba, niepełno- spraw- ność	inne powody osobiste lub rodzinne	emery- tura
w tysiącach							
Ogółem *	538,7	5,7	108,5	34,1	75,6	15,5	215,5
mężczyźni	220,3	2,9	52,0	1,8	39,9	4,6	77,7
kobiety	318,4	2,8	56,5	32,4	35,7	10,9	137,7
Miasta	312,0	3,0	63,2	14,9	40,5	7,1	140,3
Wieś	226,7	2,7	45,3	19,3	35,1	8,3	75,2
Z ogółem wiek:							
przedprodu- kcyjny	51,8	0,1	50,0	0,1	0,3	0,1	-
produkcyjny	284,9	5,2	58,5	33,2	60,8	13,6	39,8
mobilny	148,6	2,5	58,2	26,4	14,9	6,9	0,6
niemobilny	136,3	2,7	0,3	6,8	45,9	6,7	39,2
poprodukcyjny	202,0	0,4	0,0	0,9	14,5	1,7	175,7

* Ze względu na zaokrąglenia przy uogólnianiu wyników badania dane mogą się nie sumować na ogółem.

Wśród najczęstszych przyczyn bierności zawodowej wymieniano emeryturę (40,0%), naukę i uzupełnianie kwalifikacji (20,1%), stosunkowo rzadziej natomiast chorobę, niepełnosprawność (14,0%) oraz opiekę nad dziećmi lub osobami dorosłymi (6,3%). Rzadko jako powód pojawiało się zniechęcenie bezskutecznością poszukiwania pracy lub wyczerpanie wszystkich możliwych sposobów jej znalezienia (łącznie 1,9%).

Kobiety zdecydowanie częściej niż mężczyźni jako powód bierności podawały opiekę nad innymi osobami (10,2% wobec 0,8% dla mężczyzn), emeryturę (43,3% wobec 35,3%

– efekt wcześniejszego wieku przechodzenia na emeryturę kobiet niż mężczyzn). Mężczyźni natomiast częściej niż kobiety byli nieaktywni na rynku pracy z powodu kontynuacji nauki, uzupełniania kwalifikacji (23,6% wobec 17,7%) oraz choroby, niepełnosprawności (18,1% wobec 11,2%).

Istotną rolę odgrywa wiek biernych zawodowo. Dla osób młodych główną przyczyną bierności zawodowej jest nauka i uzupełnianie kwalifikacji, a dla osób starszych – emerytura, a także choroba/niesprawność.

Sytuacja na rynku pracy jest zróżnicowana przestrzennie, co potwierdzają wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 r. w układzie według powiatów. W najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy znajdowali się mieszkańcy powiatów położonych w północnej części województwa, o czym świadczyły najniższe współczynniki aktywności zawodowej (poniżej 50%), wskaźniki zatrudnienia nie przekraczające 40%, a także najwyższa stopa bezrobocia (powyżej 20%). W najlepszej sytuacji było miasto na prawach powiatu Olsztyn (współczynnik aktywności zawodowej kształtował się na poziomie 57,2% , wskaźnik zatrudnienia 51,6%, stopa bezrobocia – 9,8%), a także powiat iławski (współczynnik aktywności zawodowej – 52,4%, wskaźnik zatrudnienia 46,7%, a stopa bezrobocia – 10,9%).

Rozdział VIII. ZASOBY MIGRACYJNE

1. Kraj urodzenia

W polskich spisach ludności kraj urodzenia był przedmiotem badania już w okresie międzywojennym, aczkolwiek samo pytanie było sformułowane jako „miejsce urodzenia”. W okresie powojennym miejsce urodzenia było przedmiotem badania w spisach w latach 1970 oraz 1978 (wyłącznie w badaniu reprezentacyjnym). Formularze spisowe w 2002 i 2011 roku zawierały pytania bezpośrednio o kraj urodzenia.

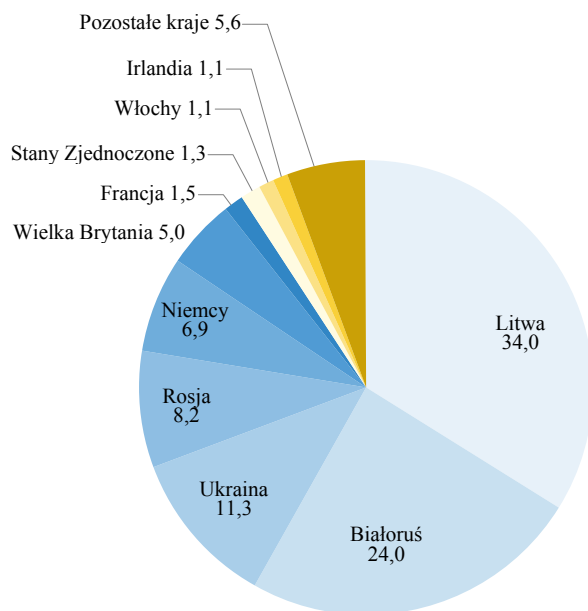
Zgodnie z przyjętą w spisie 2011 metodologią, kraj urodzenia należało podać – podobnie jak w 2002 r. – przy uwzględnieniu granic państw aktualnych w momencie spisu, a nie w momencie urodzenia osoby, np. jeżeli osoba urodziła się w Wilnie, to – bez względu na rok jej urodzenia – jako kraj urodzenia należało wpisać Litwa. Zasadę tę udało się zachować również w przypadku pobierania informacji o kraju urodzenia z rejestrów, w których jest na ogół wpisywana miejscowość urodzenia – miejscowości tej został przyporządkowany kraj urodzenia według aktualnych granic.

Wyniki spisu 2011 wykazały, że około 97% (1 412,5 tys.) stałych mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego wskazało Polskę jako kraj swego urodzenia, niespełna 3% (38,7 tys.) urodziło się za granicą, a dla 0,1% ludności (1,0 tys.) – kraj urodzenia nie został ustalony. Wśród osób, dla których nie ustalono kraju urodzenia większość (2/3) miała obywatelstwo polskie, 1,7% to obywatele innych państw. Pozostałą część stanowiły osoby o nieustalonym obywatelstwie, wśród tych osób znaczna część to osoby bezdomne, dla których w spisie gromadzono jedynie podstawowe informacje, a rejestry nie dostarczyły danych o ich kraju urodzenia i obywatelstwie. Należy jednak przypuszczać, że większość z nich to osoby urodzone w Polsce, mające obywatelstwo polskie.

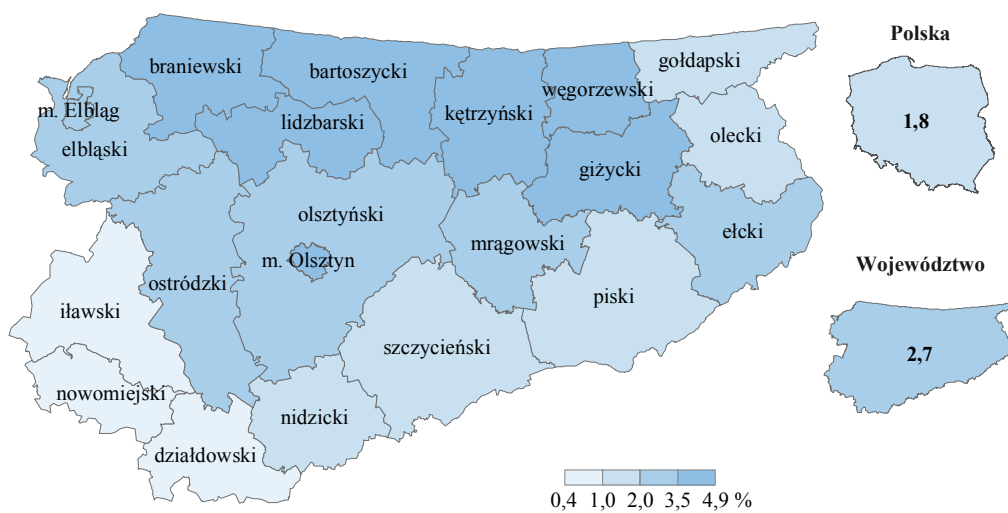
Zarówno wśród mieszkańców Warmii i Mazur urodzonych w kraju, jak i za granicą przeważały kobiety, przy czym odsetek kobiet urodzonych w innych krajach był większy niż urodzonych w Polsce (odpowiednio 60,1% i 50,8%). Jest to konsekwencją struktury wieku obu populacji (większość urodzonych za granicą to osoby starsze) i faktu, że kobiety średnio żyją dłużej.

Ponad 74% urodzonych za granicą mieszkała w miastach, natomiast wśród osób urodzonych w kraju odsetek ten wynosił 59%.

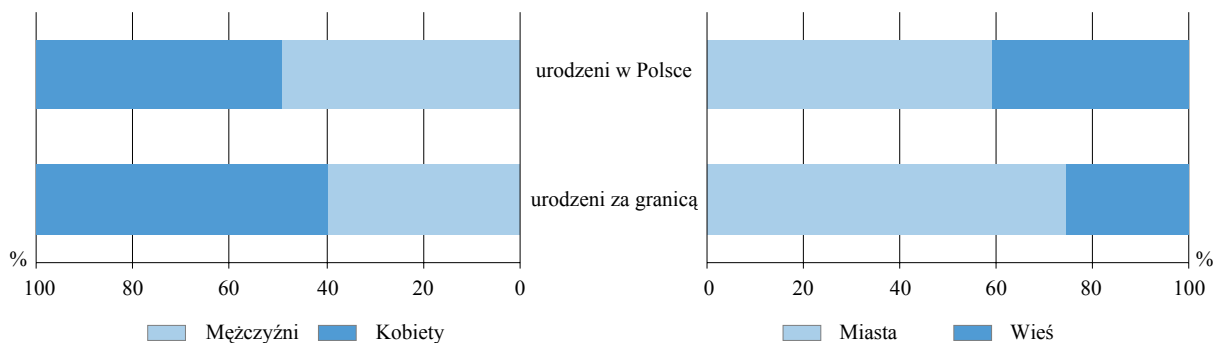
Struktura ludności urodzonej za granicą według kraju urodzenia w 2011 r.
w %

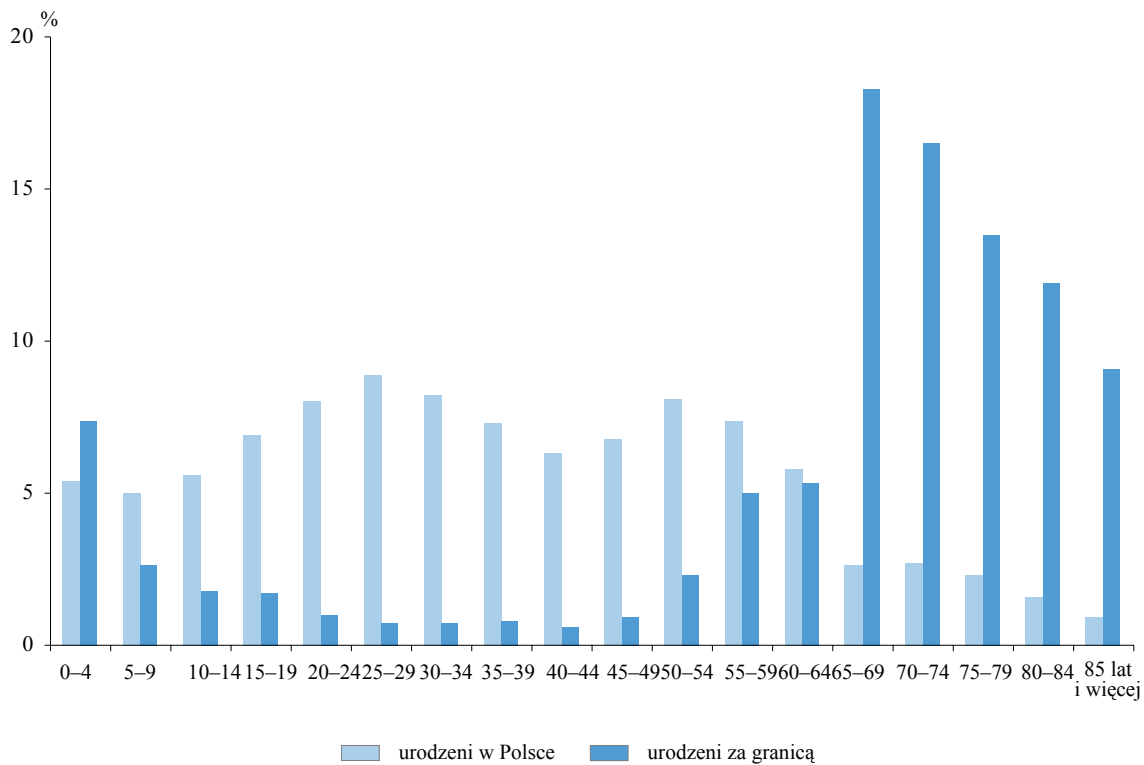
Ludność urodzona za granicą Polski według powiatów w 2011 r.

Ludność urodzona w Polsce i za granicą według płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

Udział poszczególnych grup wieku ludności urodzonej w Polsce i za granicą w 2011 r.

W spisie 2011 r. odnotowano mniejszą liczbę osób urodzonych za granicą o ponad 10 tys. w porównaniu do spisu w 2002 r., kiedy liczba ta wynosiła 49,3 tys. Spadek ten wynikał z faktu, że większość urodzonych za granicą stanowiły osoby urodzone przed 1945 r. na terenie dzisiejszej Litwy, Białorusi i Ukrainy. Liczba tych osób z każdym rokiem malała. W 2011 r. odsetek osób urodzonych za granicą będących w wieku 70 lat i więcej wynosił 51,0% tej grupy ludności. W ostatnich latach zwiększyła się liczba dzieci urodzonych za granicą. Udział dzieci będących w wieku 0–4 lata wynosił 7,4%, w następnych grupach wiekowych był znacznie niższy i tak dla dzieci mających 5–9 lat wynosił 2,6%, a dla 10–14 lat już tylko 1,8%. Wzrost ten nie był jednak na tyle duży, by zrównoważyć ubytek ludności urodzonej za granicą będącej w starszym wieku.

Tabl. 8/1. Ludność według kraju urodzenia w latach 2002 i 2011

Kraj urodzenia	2002			2011		
	w tysiącach	ludność ogółem= 100%	inny kraj ogółem= 100	w tysiącach	ludność ogółem= 100%	inny kraj ogółem= 100
Ogółem	1 428,4	100,0	x	1 452,1	100,0	x
Polska	1 361,3	95,3	x	1 412,5	97,3	x
Inny kraj	49,3	3,5	100,0	38,7	2,7	100,0
w tym:						
Litwa	19,1	1,3	38,7	13,2	0,9	34,0
Białoruś	12,5	0,9	25,3	9,3	0,6	24,0
Ukraina	6,0	0,4	12,2	4,4	0,3	11,3
Rosja	4,5	0,3	9,1	3,2	0,2	8,2
Niemcy	2,8	0,2	5,7	2,7	0,2	6,9
USA	0,3	0,0	0,7	0,5	0,0	1,3
Włochy	0,2	0,0	0,3	0,4	0,0	1,1
Wielka Brytania ..	0,0	0,0	0,1	2,0	0,1	5,0
Irlandia	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	1,1
Nieustalone miejsce zamieszkania	17,2	1,2	x	1,0	0,1	x

Analiza danych o osobach urodzonych za granicą według roku i kraju urodzenia potwierdza fakt, że liczba osób urodzonych poza Polską w dużej mierze wynika z uwarunkowań historycznych i kulturowych naszego kraju i wyraźnie pokazuje historię migracji z Polski i do Polski. Wśród urodzonych za wschodnią granicą najwięcej było osób urodzonych przed 1945 r. W porównaniu z danymi NSP 2002 wzrosła liczba osób urodzonych za granicą – zwłaszcza w Wielkiej Brytanii, Irlandii, Niemczech i we Włoszech,

co było wynikiem zwiększającej się od początku lat 90-tych ubiegłego wieku emigracji Polaków, a następnie powrotów do kraju. W latach 2004–2011, po wstąpieniu Polski do UE wzrosła liczba dzieci urodzonych za granicą. Dzieci urodzone za granicą w ostatnich latach zostały wliczone do ludności Polski jeśli zostały zameldowane w Polsce, należy jednak zaznaczyć, że większość z nich wraz z rodzicami w dalszym ciągu przebywa za granicą.

Jako miejsce urodzenia mieszkańcy województwa wymieniali poza Polską 81 krajów. Spośród osób urodzonych za granicą 90,9% urodziło się w siedmiu krajach europejskich: na Litwie (34,0%), Białorusi (24,0%), Ukrainie (11,3%), w Rosji (8,2%), Niemczech (6,9%) Wielkiej Brytanii (5,0%) i we Francji (1,5%).

Zdecydowana większość urodzonych za granicą posiadała obywatelstwo polskie (96,8%), niespełna 3,1% (1,2 tys.) wśród tych osób to cudzoziemcy.

Województwo warmińsko-mazurskie uplasowało się na 5 pozycji wśród województw o największym odsetku ludności urodzonej poza granicami kraju. Inny kraj jako miejsce urodzenia wskazało 2,7% mieszkańców, tj. o 0,8 punktów procentowych. mniej niż w 2002 r. Przeciętnie w Polsce na każdy 1 000 mieszkańców przypadało około 18 osób urodzonych za granicą, w regionie natomiast 26 osób.

Z 38,7 tys. osób, które urodziły się poza granicami Polski blisko 30% mieszkała w miastach na prawach powiatu: w Olsztynie 17,8%, a w Elblągu 10,5%. Natomiast wśród powiatów ziemskich najwięcej urodzonych za granicą było w olsztyńskim (8,8%), kętrzyńskim (7,9%), a najmniej w nowomiejskim (0,4%).

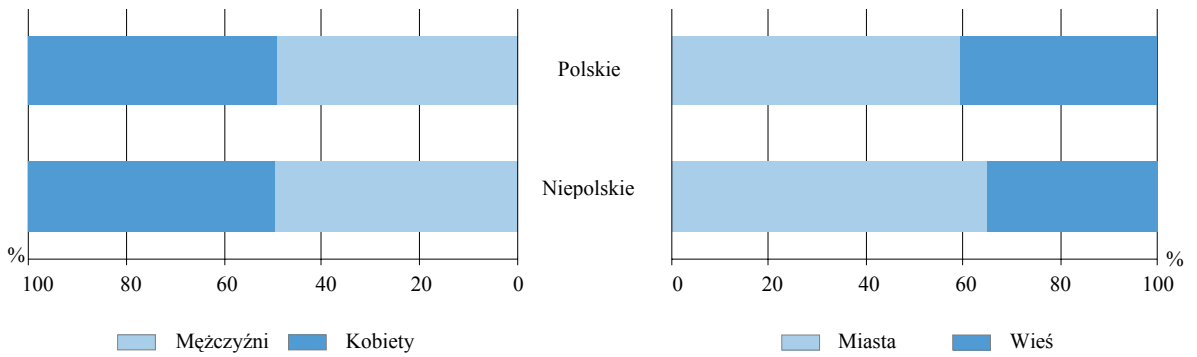
2. Obywatelstwo

Obywatelstwo, jako przynależność państwowa osób, było badane w spisach z lat 1921 i 1931, a po wojnie w 2002 r.

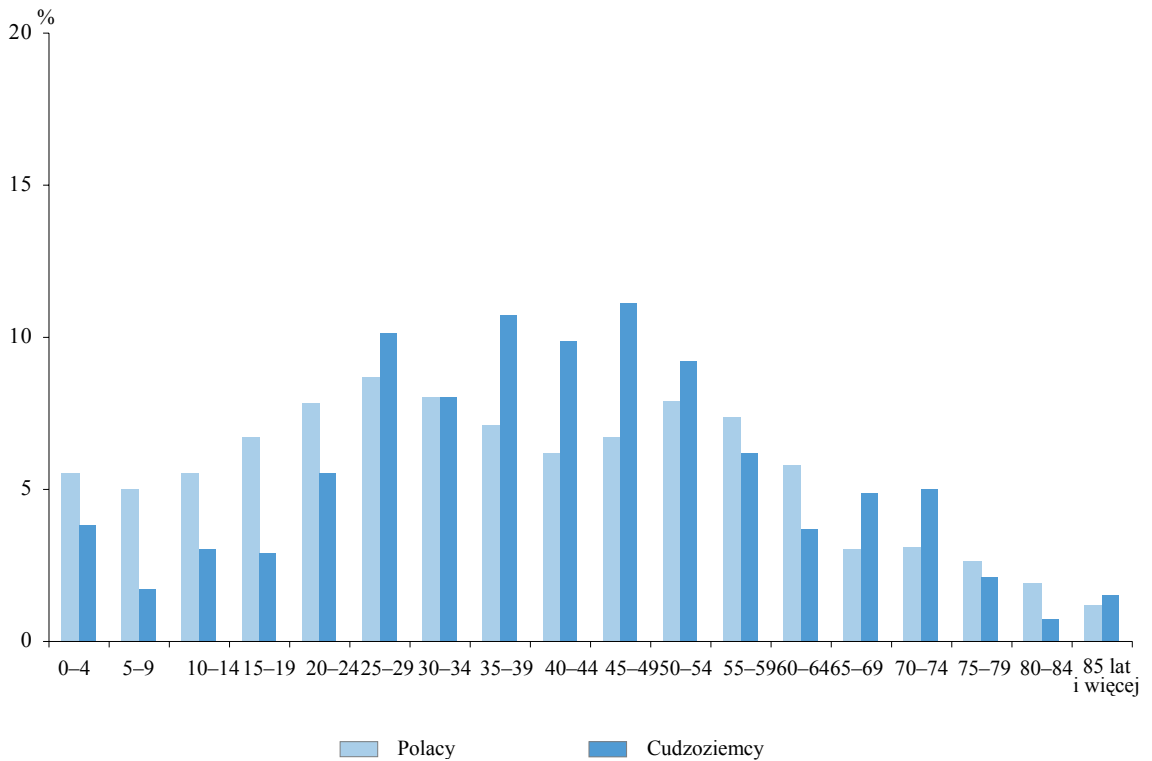
Według obowiązujących aktualnie norm prawnych, cudzoziemcem w Polsce jest osoba przebywająca na terytorium Polski i nieposiadająca polskiego obywatelstwa. Zgodnie z tą definicją osoba posiadająca obywatelstwo polskie i obywatelstwo innych krajów nie jest cudzoziemcem.

W spisie ludności 2011 istniała możliwość podania trzech obywatelstw zarówno w przypadku obywateli polskich jak i cudzoziemców.

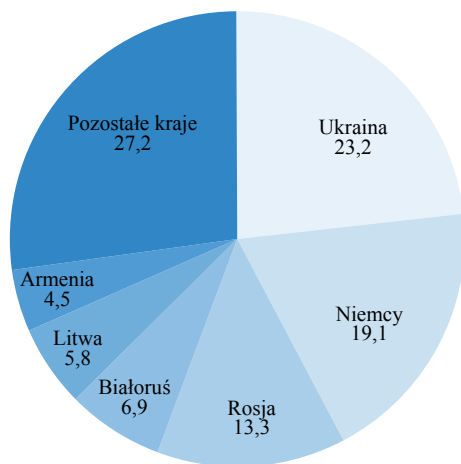
Ludność według obywatelstwa, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

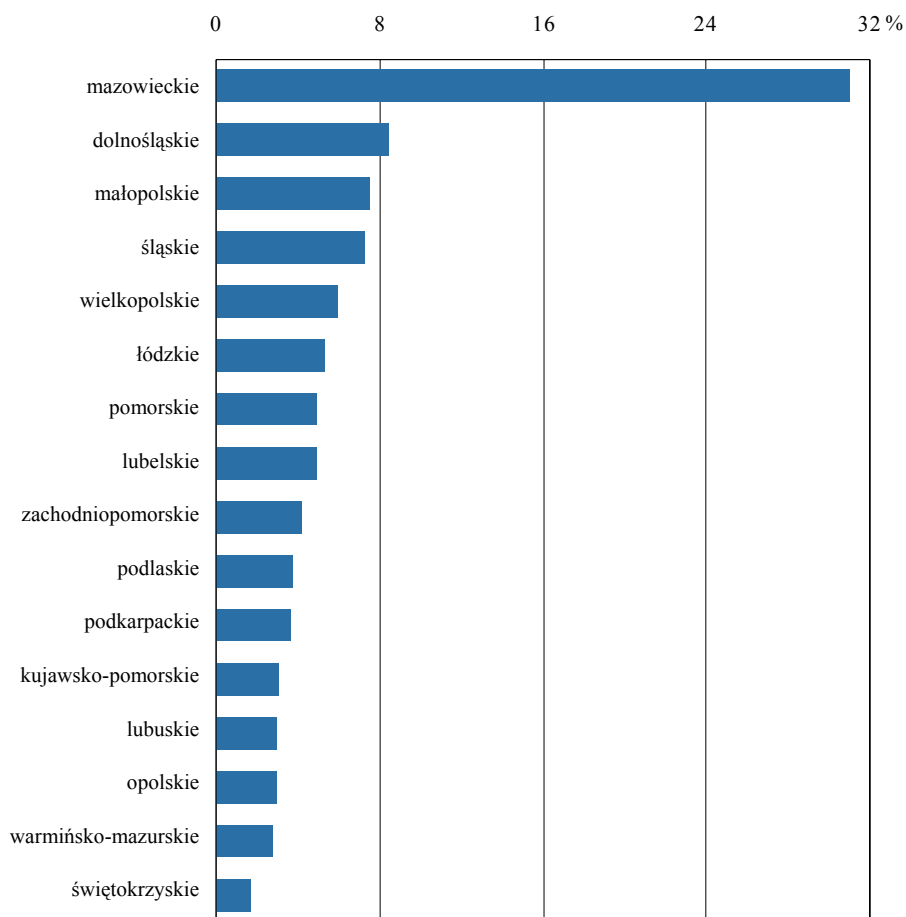
Udział poszczególnych grup wieku wśród cudzoziemców i ludności polskiej w 2011 r.

Struktura cudzoziemców według kraju obywatelstwa w 2011 r.
w %

Udział cudzoziemców mieszkających w Polsce według województw w 2011 r.

Wyniki spisu 2011 wykazały, że wśród stałych mieszkańców województwa 99,87% (1 450,3 tys. osób) to obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, 0,10% stanowili cudzoziemcy, tj. osoby bez polskiego obywatelstwa (1,5 tys.), a dla 0,02% ludności (0,3 tys.) nie została ustalona przynależność państwowa.

Należy zaznaczyć, że ogólna liczba cudzoziemców przebywających w województwie była większa, ponieważ imigranci przebywający w Polsce czasowo (stali mieszkańcy innych krajów) nie byli wliczani do ludności Polski faktycznie zamieszkałej, prezentowanej w tym raporcie. Część z nich – przebywający lub zamierzający przebywać w Polsce 12 miesięcy lub więcej – należy do ludności rezydującej.

Zarówno wśród cudzoziemców jak i osób z obywatelstwem polskim większość stanowiły kobiety, a ich udział wynosił odpowiednio 50,3% i 51,0% danej grupy ludności. Dane spisowe wykazały, że struktura cudzoziemców według płci w zależności od obywatelstwa była mocno zróżnicowana. Wśród obywateli Litwy kobiety stanowiły około 74%, Rosji – 70%, Białorusi i Ukrainy po około 65%, podczas gdy wśród obywateli Niemiec i Stanów Zjednoczonych po – 39%, Włoch – 33%, Danii i Francji po 32%, a Niemiec zaledwie 17%.

Osoby z obywatelstwem niepolskim w większości mieszkały w miastach (około 65%), tam też mieszkała połowa osób, które określiły się jako bezpaństwowcy. Odsetek osób z obywatelstwem polskim zamieszkałych w miastach wynosił 59,4%.

Prawie 80% osób z obywatelstwem niepolskim urodziło się za granicą – byli to imigranci, którzy przybyli do Polski. Osoby, które podejmowały migrację były zwykle stosunkowo młode. Z analizy struktury ludności według wieku udział mieszkańców z obywatelstwem niepolskim będących w wieku aktywności zawodowej wynosił około 75%, podczas gdy wśród osób z polskim obywatelstwem odsetek ten był nieco niższy – 66%.

Tabl. 8/2. Ludność według kraju obywatelstwa w latach 2002 i 2011

Kraj obywatelstwa	2002			2011		
	w tysiącach	ludność ogółem= 100%	inny kraj ogółem= 100	w tysiącach	ludność ogółem= 100%	inny kraj ogółem= 100
Ludność ogółem	1 428,4	100,0	x	1 452,1	100,0	x
Polskie razem	1 407,3	98,5	x	1 450,3	99,9	x
wyłącznie polskie .	1 395,4	99,7	x	1 443,1	92,6*	x
polskie i inne	11,9	0,8	x	5,9	0,4*	x
Niepolskie	1,2	0,1	100,0	1,5	0,1	100,0
w tym:						
Niemcy	0,4	0,0	28,9	0,3	0,0	19,1
Rosja	0,1	0,0	11,3	0,2	0,0	13,3
Ukraina	0,1	0,0	10,2	0,4	0,0	23,2
Białoruś	0,1	0,0	8,6	0,1	0,0	6,9
Litwa	0,1	0,0	4,6	0,1	0,0	5,8
Armenia	0,0	0,0	2,8	0,1	0,0	4,5
Bezpaństwowcy	0,0	0,0	x	0,0	0,0	x
Obywatelstwo nieustalone	19,8	1,4	x	0,3	0,0	x

* Wyniki wstępne; w 2011 r. dla około 101,65 tys. osób z obywatelstwem polskim nie ustalono czy mają inne obywatelstwo. W rejestrach jest zapisywane tylko jedno obywatelstwo.

Dane spisowe wykazały, że w 2011 r. region Warmii i Mazur zamieszkiwali obywatele 47 państw. Najwięcej było obywateli: Ukrainy (23,2% ogółu cudzoziemców), Niemiec (19,1%), Rosji (13,3%), Białorusi (6,9%), Litwy (5,8%) i Armenii (4,5%).

Wstępne wyniki spisu pokazały, że 5,9 tys. Polaków mieszkających w województwie posiadało także inne obywatelstwo. Natomiast spośród cudzoziemców tylko znikoma liczba osób (0,02 tys.) posiadała paszport więcej niż jednego kraju. Powyższe liczby dotyczące podwójnego i potrójnego obywatelstwa mogą być zaniżone ze względu na fakt, że dla wielu osób nie ustalono czy mają więcej niż jedno obywatelstwo.

Porównanie wyników spisów w zakresie obywatelstwa pomiędzy 2002 i 2011 r. jest utrudnione ze względu na znaczną liczbę nieustalonego obywatelstwa w 2002 r. Liczba osób z obywatelstwem niepolskim w 2011 r. była jednak wyższa niż w 2002 r. i wynosiła odpowiednio 1,5 tys. wobec 1,2 tys.

Województwo warmińsko-mazurskie jako miejsce stałego zamieszkania było wybierane przez 2,7% ogółu cudzoziemców mieszkających w Polsce. Najwięcej cudzoziemców mieszkało w województwie mazowieckim (31,0%) a najmniej w świętokrzyskim (1,7%).

Średni wskaźnik dla kraju obrazujący liczbę ludności z obywatelstwem niepolskim przypadającą na 1 000 mieszkańców wyniósł 1,4, natomiast dla Warmii i Mazur 1,0.

Rozmieszczenie terytorialne ludności z obywatelstwem niepolskim w regionie nie było równomierne. Najwięcej, bo 15,3% cudzoziemców mieszkało w Olsztynie, w Elblągu 10,4%, w powiecie olsztyńskim 10,1%, a w bartoszyckim 6,0%. Najmniej natomiast w powiecie gołdapskim 2,0% i szczycieńskim 1,7%.

Rozdział IX. MIGRACJE ZAGRANICZNE NA POBYT CZASOWY

1. Imigranci przebywający w Polsce czasowo – wyniki wstępne

Spis ludności 2011 wykazał wstępnie, że na Warmii i Mazurach przebywa czasowo 1,3 tys. stałych mieszkańców innych krajów. Najwięcej, bo 41,2% (0,5 tys.) to imigranci przebywający 12 miesięcy i więcej, 39,1% (ok. 0,5 tys.) to osoby przebywające do 3 miesięcy, a 19,6% (0,2 tys.) stanowili imigranci pozostający od 3 do 12 miesięcy. Łącznie w regionie w 2011 r. powyżej 3 miesięcy przebywało około 61% (0,8 tys.) imigrantów.

Mimo, iż w 2011 r. spisano więcej imigrantów niż w poprzednim spisie (według spisu w 2002 r. w województwie przebywało czasowo powyżej 2 miesięcy 0,9 tys. imigrantów) to ocenia się, że wielkości uzyskane w obu spisach są zaniżone. Badaniem reprezentacyjnym trudno objąć imigrantów, zwłaszcza tych, którzy mają nieuregulowany status przebywania w Polsce, a rejestry i systemy administracyjne dostarczają jedynie danych o osobach zarejestrowanych.

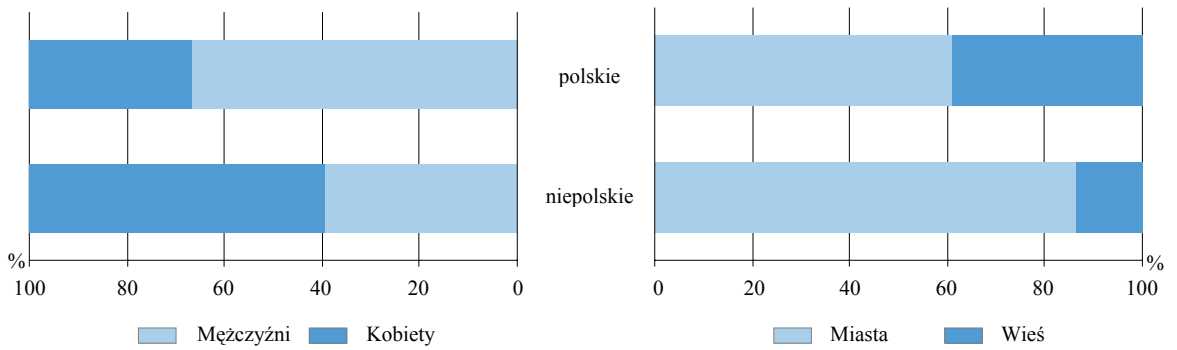
Imigranci przybyli z zagranicy przebywający w Polsce czasowo nie są włączani do stanów ludności faktycznie zamieszkałej, prezentowanych w tym raporcie, natomiast część z nich – przebywający 12 miesięcy lub dłużej – wchodzi w skład ludności rezydującej. W celu wyznaczenia właściwego stanu ludności rezydującej w Polsce konieczne będzie doszacowanie rozmiarów migracji czasowych.

Pomimo niedoszacowania skali migracji do Polski, na podstawie zebranych danych można podjąć próbę scharakteryzowania tej zbiorowości pod względem demograficznym, jak i kraju pochodzenia oraz regionu przebywania w Polsce.

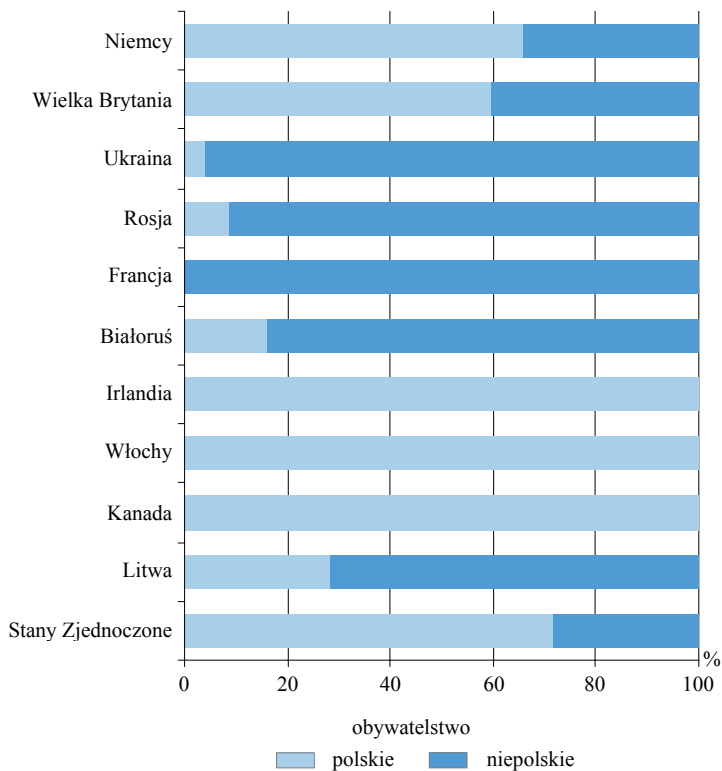
Struktura imigrantów przebywających w regionie powyżej 3 miesięcy w 2011 r. według płci wskazywała na jednakowy udział kobiet i mężczyzn. W 2002 r. nieznacznie przeważali mężczyźni (52,2%). Zdecydowana większość imigrantów (prawie 75,7%) osiedlała się w miastach.

Imigranci stanowili stosunkowo młodą subpopulację. Udział osób będących w wieku 20-64 lata stanowił około 72% ogółu imigrantów (mężczyzn blisko 70%, a kobiet 74%). Odsetek dzieci będących w wieku 0-14 lat wynosił prawie 13%.

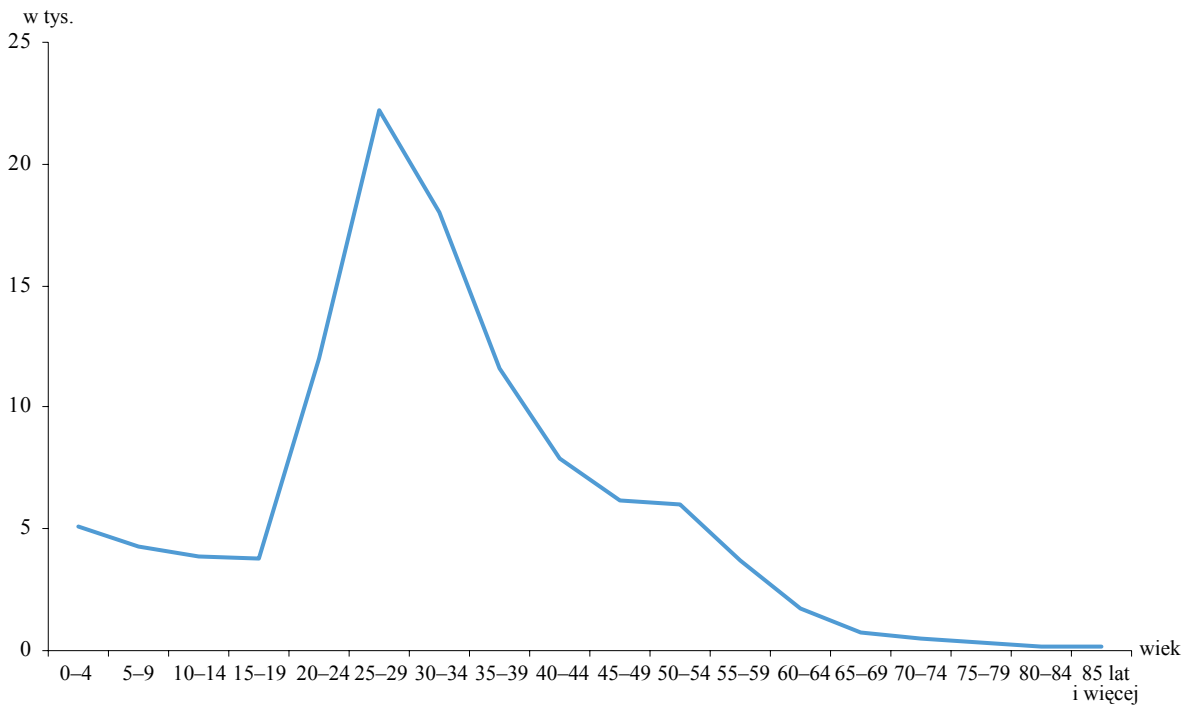
Imigranci przebywający czasowo powyżej 3 miesięcy według obywatelstwa, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

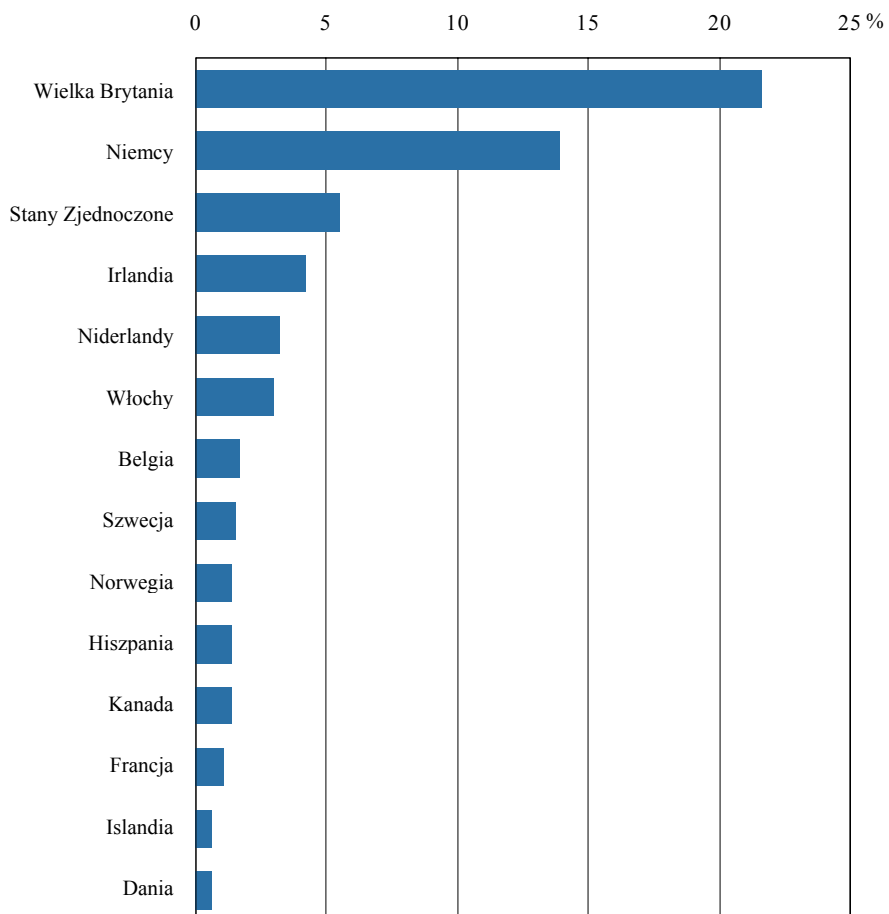
Imigranci przebywający w województwie czasowo powyżej 3 miesięcy według wybranych krajów poprzedniego zamieszkania i obywatelstwa w 2011 r.

Emigranci przebywający czasowo powyżej 3 miesięcy za granicą według wieku w 2011 r.

Struktura emigrantów przebywających czasowo powyżej 3 miesięcy za granicą według najczęściej wybieranych krajów przebywania w 2011 r.

Najwięcej imigrantów przyjechało z Niemiec (ponad 18%), Wielkiej Brytanii (około 11%) i Rosji (około 8%).

Wśród imigrantów prawie 63% to cudzoziemcy, 34% to Polacy, którzy wcześniej opuścili nasz kraj i obecnie przebywają w Polsce jako stali mieszkańcy innych krajów. Pozostała grupa to bezpaństwowcy. Przewagę Polaków odnotowano wśród imigrantów przybyłych z krajów, będących – tradycyjnie lub w ostatnich latach – głównymi krajami emigracji, czyli z Włoch, Kanady, Irlandii, Stanów Zjednoczonych, Niemiec czy z Wielkiej Brytanii. Największy udział cudzoziemców był wśród osób przybyłych m.in. z Francji, Ukrainy, Rosji, Białorusi i Litwy.

Jako przyczyny przyjazdu, zarówno w grupie imigrantów z obywatelstwem polskim, jak i wśród cudzoziemców najczęściej podawano sprawy rodzinne i pracę.

2. Emigranci z Polski przebywający czasowo za granicą – wyniki wstępne

Wprowadzenie możliwości swobodnego przepływu osób oraz otwarcie unijnych rynków pracy przez kraje członkowskie Wspólnoty, spowodowało zwiększenie liczby wyjazdów mieszkańców Warmii i Mazur za granicę. Rejestry i systemy administracyjne nie dostarczają miarodajnych danych o skali wyjazdów, dlatego temat ten został podjęty w spisie ludności.

Aktualnie osoby przebywające czasowo za granicą (nawet przez kilka lat) są włączone do stanu ludności faktycznie zamieszkałej w Polsce. Ludność rezydująca wyklucza emigrantów długookresowych – przebywających za granicą 12 miesięcy lub dłużej.

Według danych szacunkowych, wynikających ze spisu, w końcu marca 2011 r. za granicą przebywało powyżej 3 miesięcy ok. 108,2 tys. osób. Wystąpił więc znaczący wzrost liczby emigrantów w stosunku do 2002 r., kiedy to poza granicami Polski przebywało 32,7 tys. mieszkańców województwa.

Wśród emigrantów nieznacznie przeważały kobiety, które stanowiły około 50,4% mieszkańców regionu przebywających poza krajem. W 2002 r. przewaga kobiet była nieco większa (stanowiły prawie 55%). Odsetki kobiet i mężczyzn różnią się jednak w zależności od kraju przebywania, np. wśród emigrantów przebywających we Włoszech kobiety stanowiły prawie 72%, a w Norwegii – 37%.

Zdecydowana większość emigrantów (blisko 65%) pochodziła z miast.

Emigranci to w większości osoby młode. Ponad 82% ludności, która wyjechała z warmińsko-mazurskiego była w wieku 20–64 lata, udział tej grupy wieku ze względu na płeć był zbliżony. Dzieci w wieku 0–14 lat stanowiły ponad 12% ogółu emigrantów.

Najczęstszą przyczyną wyjazdu osób, dla których uzyskano taką informację – była praca (ponad 73%), w tym najwięcej osób wymieniło jako główny powód wyjazdu wyższe zarobki za granicą i trudności w znalezieniu pracy w kraju. W poszukiwaniu pracy wyjechało prawie 83% mężczyzn i blisko 64% kobiet. Sprawy rodzinne wskazało ponad 16% emigrujących mieszkańców województwa (około 11% mężczyzn i 22% kobiet), w tym najczęściej podawaną przyczyną było towarzyszenie rodzinie, a na drugim miejscu – połączenie rodziny. Przyczyny związane z edukacją wymieniło niecałe 5% ogółu emigrantów (około 7% kobiet i nieco ponad 2% mężczyzn).

Najliczniejsza zbiorowość emigrantów, która wyjechała z Warmii i Mazur, przebywała w Wielkiej Brytanii (około 22%), Niemczech (prawie 14%), Stanach Zjednoczonych (blisko 6%), Irlandii (nieco ponad 4%) oraz we Włoszech (prawie 3%).

Jak zaznaczono wcześniej, prezentowane powyżej dane nie są ostateczne i mogą ulec zmianie.

Rozdział X. STRUKTURA NARODOWO-ETNICZNA LUDNOŚCI

1. Przynależność narodowo-etniczna ludności

W spisie ludności w 2011 r. odpowiadano również na pytania o przynależność narodowo-etniczną i na podstawie wstępnych wyników można stwierdzić, że wśród mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego dominowała ludność o jednorodnej polskiej tożsamości narodowej obejmująca 1 383 tys. (95,21%) osób.

Około 12 tys. (0,82%) osób posiadało zarówno polską, jak i inną niż polska tożsamość narodowo-etniczną. Deklarujący wyłącznie niepolską przynależność narodową lub etniczną stanowili grupę liczącą 13 tys. (0,88%) osób.

Tab. 10/1. Ludność według struktury identyfikacji narodowo-etnicznych w 2011 r.

Identyfikacja narodowo-etniczna	Ogółem	
	w tysiącach	w %
Ludność ogółem	1 452	100,00
Wyłącznie polska	1 383	95,21
Polska i niepolska	12	0,82
Wyłącznie niepolska	13	0,88
Nieustalona	45	3,09
Polska – razem	1 395	96,03
Inna niż polska – razem	25	1,70

Do najliczniejszych innych niż polskie identyfikacji narodowo-etnicznych należały deklaracje ukraińskie i niemieckie. W sumie odnotowano – jako odpowiedź na pierwsze lub drugie pytanie etniczne – 13 tys. deklaracji ukraińskich, przy czym więcej niż połowę z tego (9 tys.), wyrażono jako identyfikację pojedynczą, a identyfikację ukraińską łącznie z polską – 4 tys. Wśród 5 tys. osób deklarujących przynależność niemiecką, 3 tys. stanowiły takie, które zadeklarowały przynależność polsko-niemiecką, zaś 2 tys. – wyłącznie przynależność niemiecką.

Tab. 10/2. Ludność według rodzaju i kolejności identyfikacji narodowo-etnicznych w 2011 r.

Identyfikacja narodowo-etniczna	Identyfikacja pierwsza (zadeklarowana w pierwszym pytaniu)	w tym jako jedyna	Identyfikacja druga (zadeklarowana w drugim pytaniu)	Razem – niezależnie od liczby i kolejności deklaracji (w pierwszym lub drugim pytaniu*)	w tym występująca z polską
	w tysiącach				
Ogółem	1 452	1 395	12	1 452	x
Polska	1 392	1 383	2	1 395	x
Inna niż polska	15	12	10	25	12
w tym:					
ukraińska	10	9	2	13	4
niemiecka	2	2	3	5	3
Nieustalona	45	x	x	45	x

* Kolumna zawiera zestawienie odpowiedzi z dwóch pytań – dane nie sumują się.

W odniesieniu do 45 tys. osób nie zdołano ustalić przynależności narodowo-etnicznej.

2. Język używany w domu

W spisie ludności 2011 r., podobnie jak w poprzednim spisie, obok pytania o przynależność narodowo-etniczną zadawano pytanie o język używany w kontaktach domowych, które dawało respondentom możliwość wymienienia dwóch języków niepolskich, niezależnie od tego, czy były one używane z językiem polskim, czy też nie.

Na podstawie wstępnych wyników badania spisowego można stwierdzić, że w zdecydowanej większości ludność województwa posługuje się w kontaktach domowych językiem polskim. Używanie tego języka zadeklarowało bowiem w sumie 1 348 tys. osób, co stanowiło 92,86% ludności, a większość tego, bo około 1 336 tys. czyli 92,01%, posługiwało się nim jako jedynym.

Tab. 10/3. Ludność według języka używanego w domu w 2011 r.

Język używany w kontaktach domowych	Ogółem	
	w tysiącach	w %
Ludność ogółem	1 452	100,00
Wyłącznie polski	1 336	92,01
Polski i niepolski(e) – razem	12	0,85
polski i jeden niepolski	12	0,79
polski i dwa niepolskie	1	0,06
Wyłącznie niepolski(e) – razem	2	0,15
jeden niepolski	2	0,15
Nieustalony	101	6,99
Polski – razem	1 348	92,86
Niepolski – razem	14	1,00

Osoby posługujące się w kontaktach rodzinnych językiem innym niż polski stanowiły zbiorowość liczącą 14 tys. (1,00%), przy czym najczęściej stwierdzano, iż jest on używany na przemian z językiem polskim – 12 tys. (0,85%). Znacznie rzadziej badani stwierdzali, iż rozmawiają w domu wyłącznie w jednym języku niepolskim – ok. 2 tys. (0,15%) osób.

Rozdział XI. ZASOBY MIESZKANIOWE

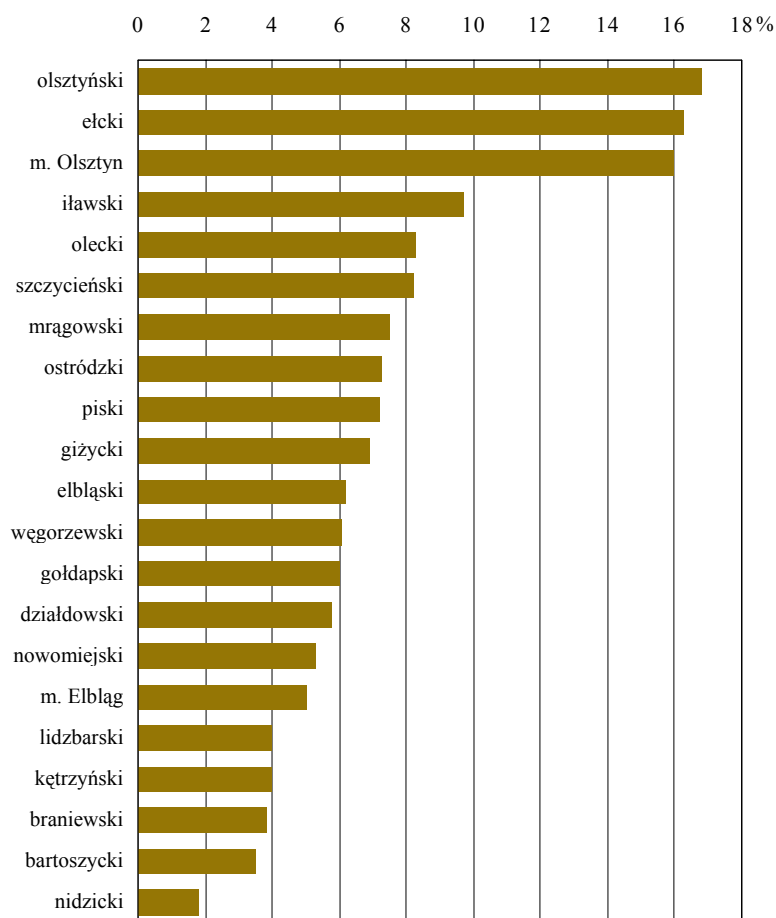
1. Stan i rozwój zasobów mieszkaniowych

Według wstępnych wyników NSP 2011 wynika, że w województwie warmińsko-mazurskim spisano ponad 486 tys. mieszkań. Przyrost liczby mieszkań w okresie od spisu powszechnego w 2002 r. wyniósł ponad 39 tys., tj. 8,8%.

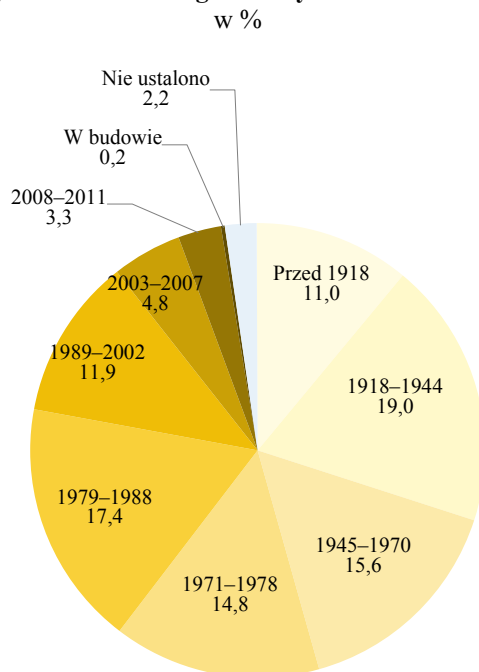
Tabl. 11/1. Mieszkania według powiatów

Wyszczególnienie	Mieszkania (w tys.)		2002 = 100	Przyrost mieszkań w latach 2002–2011 w tys.
	2002	2011		
Województwo.....	446,8	486,1	108,8	39,3
Powiaty:				
bartoszycki	19,8	20,5	103,5	0,7
braniewski	13,5	14,1	103,8	0,5
działdowski.....	19,5	20,6	105,8	1,1
elbląski	16,2	17,2	106,2	1,0
elcki	25,8	30,1	116,3	4,2
giżycki	18,8	20,1	106,9	1,3
gołdapski	8,3	8,8	106,0	0,5
iławski	25,6	28,1	109,7	2,5
kętrzyński	22,4	23,2	104,0	0,9
lidzbarski	14,2	14,7	104,0	0,6
mragowski	16,1	17,3	107,5	1,2
nidzicki	10,1	10,3	101,8	0,2
nowomiejski	12,4	13,1	105,3	0,7
olecki	10,6	11,5	108,3	0,9
olsztyński.....	32,2	37,6	116,8	5,4
ostródzki.....	32,2	34,5	107,3	2,3
piski	17,1	18,3	107,2	1,2
szczygieński.....	19,8	21,5	108,2	1,6
węgorzewski.....	7,7	8,1	106,1	0,5
Miasta na prawach powiatu:				
Elbląg	43,0	45,1	105,0	2,1
Olsztyn	61,7	71,5	116,0	9,8

Przyrost liczby mieszkań w 2011 r. w odniesieniu do 2002 r.

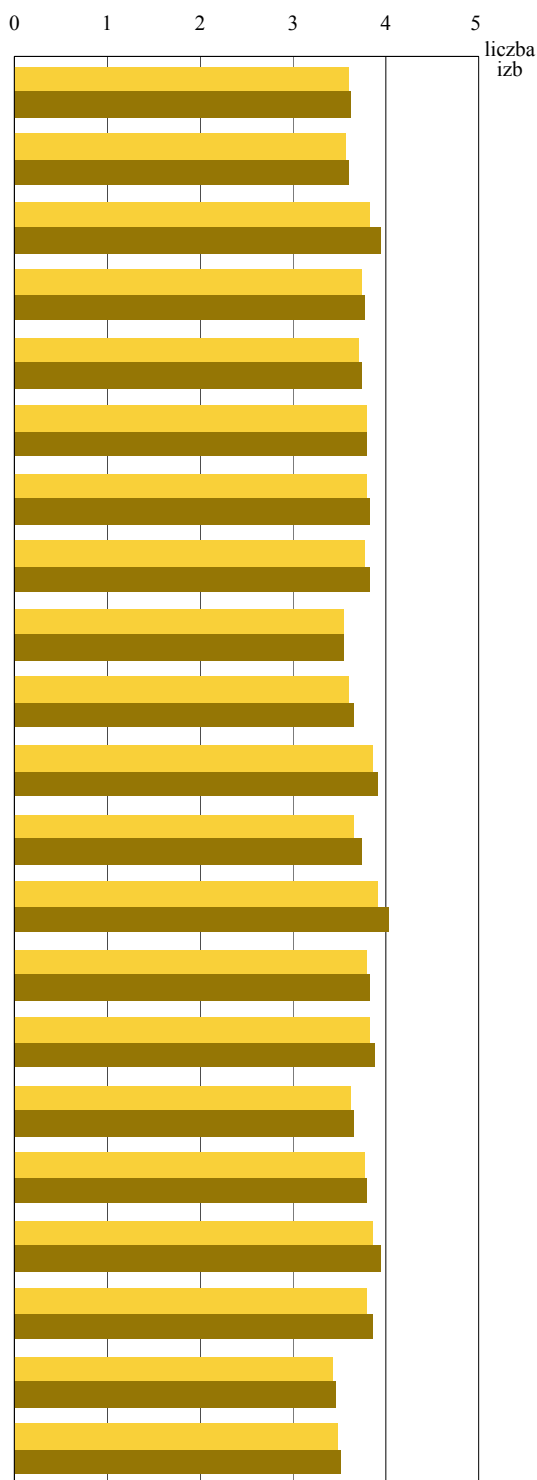
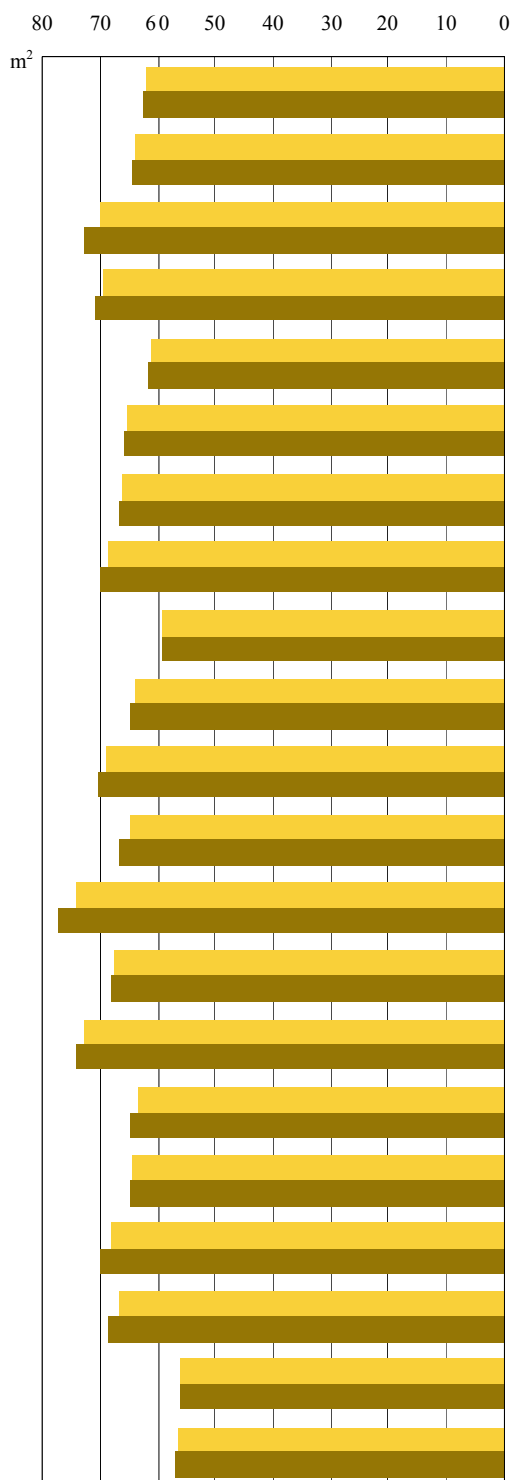

Struktura liczby mieszkań według roku wybudowania budynku w 2011 r.

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w latach 2002 i 2011

Przeciętna liczba izb w mieszkaniu w latach 2002 i 2011

■ NSP 2002 ■ NSP 2011

Najwięcej mieszkań przybyło w powiatach olsztyńskim (16,8%), ełckim (16,3%) i w Olsztynie (16,0%), najmniej w nidzickim (1,8%), bartoszyckim (3,5%) oraz braniewskim (3,8%).

Przeciętna powierzchnia mieszkania w 2011 r. wyniosła w województwie warmińsko-mazurskim 64,8 m² i w porównaniu z 2002 r. wzrosła o 0,9 m² (o 1,4%). Największe mieszkania pod względem średniej powierzchni wystąpiły w powiatach: nowomiejskim (77,4 m²), olsztyńskim (74,0 m²) i działdowskim (72,5 m²), natomiast najmniejsze w Elblągu (56,3 m²), Olsztynie (56,9 m²) i w powiecie kętrzyńskim (59,5 m²).

W porównaniu z 2002 r. przeciętna liczba izb w mieszkaniach pozostała prawie na niezmiennym poziomie. Nadal największą grupę stanowiły mieszkania 3-izbowe chociaż ich udział nieznacznie się zmniejszył. Wzrósł udział mieszkań posiadających 5 izb i więcej (z 19,0% w 2002 r. do 20,0% w 2011 r.).

Tabl. 11/2. Struktura mieszkań według liczby izb w latach 2002 i 2011

Lata	Mieszkania o liczbie izb w % ogółu					Przeciętna liczba izb w mieszkaniu
	1	2	3	4	5 i więcej	
2002.....	2,0	12,0	36,9	30,1	19,0	3,68
2011.....	1,9	11,5	36,4	30,2	20,0	3,72

Z wyników NSP 2011 wynika, że mieszkania o powierzchni poniżej 40 m² stanowiły 18,7% ogółu mieszkań, zaś o powierzchni 80 m² i większej – 21,2%.

2. Forma własności mieszkań

Podobnie jak w 2002 r., największą grupę mieszkań stanowiły lokale będące własnością osób fizycznych (ok. 239 tys.) oraz mieszkania spółdzielcze (powyżej 116 tys.), w tym mieszkania o statusie własnościowym (ok. 77 tys.). W porównaniu z 2002 r. zmniejszył się udział mieszkań będących własnością gmin, Skarbu Państwa oraz zakładów pracy.

3. Wiek mieszkań i ich wyposażenie

Mieszkania znajdujące się w budynkach wybudowanych po 1944 r. stanowiły 67,7% zasobów mieszkaniowych województwa. Udział mieszkań w budynkach wzniesionych przed 1918 r. wyniósł 11,0%.

W województwie warmińsko-mazurskim zasobów starych, tj. wybudowanych przed 1945 r. było ponad 145 tys. i stanowiły one 29,9% mieszkań w zasobach ogółem województwa. Największy odsetek mieszkań starych znajdował się w powiatach węgorzewskim (47,9%), elbląskim (44,0%), lidzbarskim (43,9%) i kętrzyńskim (40,7%), najmniejszy w powiatach nidzickim (1,8%), gołdapskim (2,1%), nowomiejskim (2,6%), oleckim i węgorzewskim (po 2,7%).

Pozostałe 2,4% zasobów mieszkaniowych województwa, to mieszkania w budowie (0,2%) i mieszkania w budynkach o nie ustalonym roku wybudowania (2,2%).

Od 2002 r. znacznie zwiększyła się liczba mieszkań z łazienką (o 16,6%) oraz z ustępem splukiwanym wodą bieżącą (o 14,7%). W te instalacje wyposażonych było odpowiednio: 93,4% oraz 93,6% mieszkań. W podstawową instalację, jaką jest wodociąg, wyposażonych było 95,8% mieszkań. W 2011 r. w województwie warmińsko-mazurskim wyższy niż w kraju odsetek mieszkań wyposażonych był w wodociąg, ustęp, łazienkę oraz centralne ogrzewanie.

Tabl. 11/3. Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne

Lata	Mieszkania ogółem	w tym wyposażone w:				
		wodociąg	ustęp	łazienkę	ciepłą wodę bieżącą	c.o.
w tysiącach						
2002.....	446,8	429,1	396,9	389,3	359,2	345,3
2011.....	486,1	465,8	455,1	453,9	395,6	370,8
w odsetkach						
2002.....	100,0	96,0	88,8	87,1	80,4	77,3
2011.....	100,0	95,8	93,6	93,4	81,4	76,3
Dynamika zmian (2002 r. = 100)						
2011.....	108,8	108,6	114,7	116,6	110,1	107,4

Nadal jeszcze 2,4% ogółu mieszkań w województwie nie miało wodociągu, a 0,6% żadnej z wymienionych instalacji.